

TC
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİMDE
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
SINIF İÇİ DİSİPLİNİ SAĞLAMADA
KULLANDIKLARI YÖNTEMLER

(Trabzon İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

107182

Tez Danışmanı
Doç.Dr. Hayati AKYOL

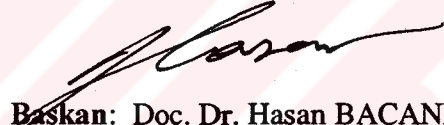
107182

Hazırlayan
Kemal CİVELEK

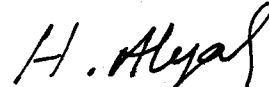
Ankara – 2001

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kemal CİVELEK'e ait "İlköğretimde Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullandıkları Yöntemler" adlı çalışma jürimiz tarafından İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Hasan BACANLI

Üye: Doç. Dr. Nezahat Güçlü

Üye: Doç. Dr. Hayati AKYOL
(Danışman)

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okulu I. kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın evrenini, Trabzon ilinde bulunan ilköğretim okullarında (1998-1999 öğretim yılında) görev yapan sınıf öğretmenleri, örneklemini ise Trabzon ilindeki 22 ilköğretim okullarında görev yapan 110 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Toplanan verilerin SPSS paket programıyla istatistiksel analizleri yapılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin uygulamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek için t testi, F testi ve manidarlık düzeyleri hesaplanmıştır.

Bu çalışmada önemli bulgular elde edilmiştir. Bu bulguların bazıları şunlardır:

İlköğretimdeki sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinden fiziksel ceza, psikolojik ceza, psikolojik ödül ve sosyal ödül bakımından anlamlı bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmıştır.

İlköğretimdeki sınıf öğretmenlerinin çalıştığı okul türlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerinden fiziksel ceza, maddi ödül, psikolojik ceza, psikolojik ödül ve sosyal ödül uygulamaları açısından anlamlı bir farklılığın bulunmadığı, sosyal ceza uygulamaları bakımından anlamlı bir farklılığın bulunduğu anlaşılmıştır.

İlköğretimdeki sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları, fiziksel ceza yöntemi bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

SUMMARY

The purpose of this study was to explore primary school teachers' use of praise and punishment methods to order classroom discipline.

The population of this study consisted of 110 primary school teachers practising in 22 primary schools, which were located in the city of Trabzon, in the school year of 1998 -1999.

The data were analysed by SPSS. To determine the differences in practices of the teachers' use of praise and punishment, t test, f test and significance level were used as calculation.

The research revealed important findings. Some of them are, as follows:

It was revealed that there was no meaningful difference in the practices of the primary school teachers' praise and punishment in ordering classroom discipline from the methods of physical punishment, psychological punishment, psychological praise and social praise in relation to the teachers' genders.

It was revealed that there was no meaningful difference in the use of praise and punishment methods to order the classroom discipline in terms of physical punishment, concrete praise, psychological punishment, psychological praise and social praise in relation to the types of the schools where the teachers worked.

It was also revealed that there was a meaningful difference in the application of physical punishment in relation to the teaching experiences of the teachers in primary schools.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ÖNSÖZ	viii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Disiplin Kavramı	2
Disiplinsizlik Nedenleri	3
Disiplin Sorunları	6
Disiplin Cezaları	8
Disiplin Sağlama Yöntemleri	9
Sınıf Yönetimi ve Disiplin	14
Sınıf Dışında Disiplin	15
Sınıf İçinde Disiplin	16
Toplumsal Özellikler	17
Fiziki Özellikler	19
Sınıf İçinde Etkileşim	21
Ders Verme Süreci	27
Öğretmenin Sınıf Yönetimindeki Başarısı Neye Bağlıdır?	34
Problem Cümlesi	36
Alt Problemler	36
Tanımlar	37
Varsayımlar	38
Sınırlılıklar	39
BÖLÜM II	
YÖNTEM	40
Araştırmanın Yöntemi	40
Araştırmanın Evreni	40
Araştırmanın Örnekleme	40
Veri Toplama Aracı	40
Verilerin Toplanması	42
Verilerin Çözümlemesi	42
BÖLÜM III	
BULGULAR VE YORUM	44
I. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	45
II. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	53
III Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	55

IV. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	63
V. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	72
VI. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	81
BÖLÜM IV	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
Sonuçlar.....	90
Öneriler.....	92
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	98

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
1. Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemlere İlişkin Güvenirlik Testi	43
2. Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Ceza ve Ödül Yöntemleri Arasındaki İlişki Dağılımı	44
3. Yerleşim Yerlerine Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler	46
4. Cinsiyetlerine Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler	53
5. Çalıştığı Okul Türlerine Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler	56
6. Mezuniyet Durumuna Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler	64
7. Hizmet Yıllarına Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler	72
8. Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler Arasında Korelasyon	82

ÖNSÖZ

2000'li yıllara girdiğimiz şu dönemde de Türk eğitim sisteminde nitelik önemli bir sorun olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Eğitimin niteliğinin iyileştirilmesi, öncelikle ilköğretim I.kademesi için daha da önemlidir. Sistemin önemli bir parçası olan sınıf öğretmenliğinin eğitim ve öğretimin iyileştirilmesi ile doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle eğitim araştırmalarında, sistemin önemli bir parçası olan öğretmen boyutuna da yer verilmektedir. Bu çalışmalar sonucunda eğitimim sisteminin niteliğinde önemli gelişmeler gerçekleştirilmiştir. Böyle bir amacı gerçekleştirmeye yönelik olan bu çalışma, sınıf yönetimi alanında daha önce hiç çalışılmamış olan, ilköğretimde sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları yöntemlerin değerlendirilmesini yapmaya yönelik bir çalışmadır. Bu araştırmayla ilköğretim birinci kademe sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan yöntemlerin işleyişinin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde çok kişiden yararlanılmıştır. Bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, her aşamada desteğini gördüğüm değerli hocam ve tez danışmanım sayın Doç.Dr.Hayati AKYOL'a en içten teşekkürlerimi sunmak borcundayım. Ayrıca hocam Doç.Dr.Hasan BACANLI, Doç.Dr.Nezahat GÜÇLÜ, Doç.Dr.Yaşar ÖZBAY'a araştırmanın çeşitli aşamalarında yaptıkları katkılardan dolayı şükranlarımı sunarım. Anketlerin uygulanması sırasında önemli yardımlarını gördüğüm meslektaşım Öğr.Gör. Ahmet Rüfayı DOĞAN, Arş.Gör. Gönül Muhçu GÜNEŞ ve Arş.Gör.Ahmet AYDIN ile okul müdürü ve sınıf öğretmeni arkadaşlara da ayrıca teşekkür ederim.

Araştırma aşamasında birçok kişiden yardım görmüş olmam bu çalışmanın eksikliklerinin paylaşılması anlamına gelmez.

Kemal CİVELEK

BÖLÜM I

GİRİŞ

Disiplin konusu aileyi, okulu ve toplumu ilgilendiren bir konudur. Disiplin okul boyutunda ele alındığında; idareci, öğretmen ve rehber öğretmenin üzerinde durdukları başlıca sorunlardan bir tanesidir. Okulda disiplin konusu öğretmenler kurulunda, şube öğretmenler kurulunda, okul aile birliği kurulunda, veli toplantısında gündeme gelmektedir. Hatta orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarında disiplinle ilgili özel kurullar ve komisyonlar teşekkül ettirilmektedir. Disiplin konusu okulun dışında; il milli eğitim danışma kurulunda, il rehberlik ve danışma kurulunda, il düzeyindeki akademik toplantılarda ve teftiş kurulu toplantılarında gündeme getirilen konu başlıklarından bir tanesidir. Örgün eğitim kurumlarının her kademesinde disiplin konusu bir eğitim ve öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında ele alınmaktadır.

İlköğretim kurumlarının ilk beş sınıfında hizmet veren sınıf öğretmenleri, sınıf içi disiplini sağlamada bir takım güçlüklerle (karar verme sıkıntısı, uygun disiplin yöntemi seçme vb.) karşılaşmaktadır. Sınıf öğretmenini disiplin konusunda güçlüğü iten sebeplerin başında, yüksek öğretim ve orta öğretim kurumlarında olduğu gibi, öğrencilerde karşılaştığı, olumlu veya olumsuz durumlar karşısında müracaat edeceği, ilköğretim disiplin yönetmeliğini bulamaması gelmektedir. İlköğretim okullarında sınıf ve okul içi disiplini sağlamada ortaya çıkan yönetmelik boşluğunu (yönetmelik bulunmaması) doldurabilmek amacıyla, sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri araştırmaya değer bir konu olarak görülmüş ve yüksek lisans tez konusu olarak seçilmiştir.

Disiplin Kavramı

Disiplin, bireyin eğitim ortamına girdiğinde karşılaştığı sosyal kontrol sistemlerinden biridir. Disiplin, öğrencinin başarısını etkilediği kadar okulun başarısını da etkiler. Disiplin; yerinde, zamanında ve dozunda olursa öğrenciye yararı olur. Aşırı disiplin öğrenciyi okuldan soğutabileceği gibi, öğrencinin kendine olan özgüvenini ve öğretmenini kabul durumunu azaltır. Disiplinle ilgili düzenlemeler yönetmeliklerle yapılır. Uygulama, okul yönetimi kararları veya disiplin kurulu kararları ile olur. Disiplinle ilgili kavramlar yazılı kaynaklarda farklı biçimlerde ele alınmakta ve açıklanmaktadır. Yazılı kaynaklarda disipline kuralların dizimi ve uygulaması olarak bakılmaktadır.

Disiplin kavramı eğitimde çok kullanılan karmaşık bir terimdir. Oğuzkan (1981:52) disiplin kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

"(1) Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı ya da yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, (2) Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin tümü."

Küçükahmet'e göre disiplin; yalnızca uyulması gereken kurallar listesinden çok daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Amaç, etkinlikler, uygun çevre, birlikte çalışma alışkanlığı, kendi kendini kontrol gibi kavramlar disiplin tanımı içinde önemli yer tutmaktadır (Küçükahmet 1992:84).

Binbaşoğlu (1991:231) zaman zaman kullanılmakta olan disiplin kavramını, "Eğitim Sözlüğü"nde şu şekilde tanımlamıştır:

1. Düzensizlik, karışıklık ya da güçlükler karşısında, o etkinliğin, ısrarlı ve etkin bir biçimde izlenmesi.
2. Öğrenci davranışlarının, ceza ve ödül aracılığıyla yetkesel (otoriter) bir biçimde doğrudan denetimi.
3. Olumsuz anlamıyla : Etkilerin, çoğu kez, "hoş olmayan" ve "acı veren" bir biçimde engellenmesi.
4. Bir bilgi dahi.
5. Zihinsel ya da fiziksel yeteneklerin, tutumların geliştirilmesi amacıyla tasarlanan bir ders.

Öğretmenler, sınıftaki verimliliğin disiplinin sağlanmasıyla mümkün olduğunun bilincindedirler. Disiplin, sistemin işleyişine belirlilik, kararlılık kazandırır ve belirsizliğin yarattığı rastlantısallığı, bilinmeyişin verdiği rahatsızlığı önler. Disiplin kavramının anlamında birlik sağlanmasında güçlük çekilse de, herkes disiplinin gereğine inanmakta, başarıya giden yol olarak tanımlamaktadır. Sınıf düzeninin kurulması ve sürdürülmesinin, öğrencilerin davranışları üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Sınıf başarısı, karşılıklı etkileşimler bütünü bir sonucu olduğundan, geleneksel anlamdaki disiplini, demokrasiyi yerleştirmeyi hedefleyen okullarda, dolayısıyla sınıf içerisinde kullanmak uygun düşmemekte ve cezasız disiplin kavramının kullanılması tercih edilmektedir.

Bilen (1999) insan ilişkilerinde disiplin anlayışını konu olarak almıştır. Bilen'e göre disiplin uygulamaları, öğrenciyi hedef seçmediği sürece etkili olmaktadır.

Binbaşıoğlu (1991) eğitim ve öğretim çalışmalarında öğretmen-öğrenci ilişkilerinin çok önemli bir unsur olduğunu ve bu ilişkilerin normal olmaması durumunda amaç, konu, çevre ve diğer öğretim öğelerinin her ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, sağlıklı ve istenilen bir düzeyde eğitim ve öğretim olmayacağını savunmaktadır. Çocuklara sevgi ve hoşgörü ile yaklaşılması, onlara yetişkin gibi davranılması gerekir. Yetişkin davranışlarını onlardan beklememek yerinde olacaktır.

Disiplinsizlik Nedenleri

Sınıfta öğrencilerin yarattıkları disiplinsizliğin birçok nedenleri vardır. Diğer olaylarda olduğu gibi disiplinsizlik olayının altında yatan nedenler kişiden kişiye farklılıklar göstermektedir. Öğretme-öğrenme süreci daha çok sınıf ortamlarında gerçekleşir. Etkili bir sınıf yönetiminin olmadığı durumlarda disiplinsizlik durumları ortaya çıkar. Ortaya çıkan disiplinsizliğin nedenleri çok yönlüdür. Bu disiplinsizlik nedenleri ile ilgili olarak Ataman (2000b:177); uygun olmayan davranışların oluşmasında öğretmenden kaynaklanan nedenleri aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

1. Öğretmen çocuğun davranışlarına uygun tepki vermiyorsa,
2. Öğretmen doğru davranışı ödüllendirmiyorsa,

3. Öğretmenin istedikleri ya da beklentileri öğrencinin yeteneklerine uygun değilse,
4. Öğretmen öğrencilerinin bireyselliklerine yeteri kadar hoşgörülü davranmıyorsa,
5. Öğretmen öğrencilerine istenilen davranışlar için model olamıyorsa,
6. Öğretmen eğer sınıftaki uygun olmayan davranışları genellikle ceza ile kontrol ediyorsa,

Ataman (2000b), sınıfta karşılaşılan davranış problemlerini; geç kalma, verilen ödevleri tamamlamama, konuşarak ya da gürültü yaparak dersi kesmek, arkadaşlar arasında ağız dalaşı ve kavga, bağımsız çalışma saatlerinde sınıfta dolaşarak arkadaşlarını meşgul etme, ders sırasında küçük notlar yazarak arkadaşlarına yollamak, öğretmene hiç soru sormamak, en yakın arkadaşları ile konuşmak, sırada oturmamak, zamanın çoğunu kalem açma olarak sıralamaktadır.

Okullardaki disiplinsizliğin nedenlerini Öcal (1991:177-185) ise şöyle açıklamaktadır:

a) Aile ve sosyal çevre ile ilgili sebepler:

1. Zeka gerilikleri ve ruhsal bozukluklar,
2. Aile geçimsizlikleri,
3. Yasaklar ve baskılar,
4. İlgisiz büyümüş olmak,
5. Çocukluğunu yaşayamamak,
6. Kıskançlıklar,
7. Başka çocuklarla kıyaslanmak,
8. Ailenin tek çocuğu olmak,
9. Aileden uzak olmak,
10. İstemediği okula göndermek,
11. Fiziki kusurlar,
12. İtibarlı aile çocuğu olmak,
13. Zenginlik,fakirlik,
14. Arkadaşlıklar ve arkadaş grupları,
15. Sosyal terbiye noksanlığı,
16. Kitle iletişim araçları.

b) Okul binaları, yöneticiler ve öğretmenlerle ilgili sebepler:

- 1- Okulun ve sınıfların fiziki yapı ve kapasite olarak elverişsiz oluşu,
- 2- Yöneticilerin ve yönetim tarzlarının hatalı oluşu,
- 3- Öğretmenlerin ve kişilik karakterlerindeki zafiyetleri.

Sınıf ortamı, diğer ortamlardan farklı özelliklere sahip olan bir yerdir. Sınıfın bu özel niteliklerinden dolayı, sınıf disiplini ile ilgili verilecek kararlarda bu özellikler

dikkate alınmalıdır (Bacanlı 1997:174). Sınıfta meydana gelen olaylar çok boyutlu olduğundan, gösterilen tepkiler bir çok olayla ilgili olabildiği gibi, tepkinin bir çok sonucu da olabilir. Sınıfta, aynı anda birçok olay cereyan eder, bu olaylar hızla gerçekleşir. Bu özelliğinden dolayı öğrenciyi ve öğrenmeyi birçok yönden olumlu ya da olumsuz etkiler. Bunları önceden bilmek ve tahmin etmek mümkün değildir. Bütün bu olaylar öğrencilerin gözü önünde cereyan ettiği için, bir öğrenciye verilen tepki diğer öğrencileri de olumlu ya da olumsuz etkiler ve buna göre davranışlar gelişir. Öğretmen, sınıfın bu özelliğini dikkate alarak hareket etmelidir.

Yukarıda anlatılanlar dikkate alındığında bile bazen sınıfta olumsuz davranışlar görülebilir. Bu olumsuz davranışların nedenlerini Alıcıgüzel (1979:314) beş ana başlık altında açıklamıştır:

1. **Her olayda birçok neden** : Her olumsuz davranışın birçok nedeni vardır. Bu nedenler fizyolojik nedenler, sağlık nedenleri ve bireysel nedenlerdir. Bireyler bu nedenlerden dolayı farklı tepkilerde bulunabilirler.
2. **Toplumsal çevre ve aile** : Olumsuz davranış kaynaklarından birisi de öğrencinin içinde yaşadığı çevrenin ve ailenin sosyal, kültürel ve fiziksel niteliğidir. Kültür ve eğitim seviyesi düşük, suçların yoğun olduğu bir çevreden gelen öğrenciden olumlu davranış göstermesini beklemek her zaman için doğru değildir. Bu tür öğrenciler: uyumsuz ve hırçın davranışlar sergilerler ve bunların uyum sağlamaları zaman alır.
3. **Bireysel nedenler**: Hesapçıoğlu (1988)'na göre bireysel nedenler: bireydeki bencillik (egoizm), akıl yürütme kabiliyetinin zayıflığı, zihinsel sebepler ve sosyal eğitim eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Alıcıgüzel (1979:316) bunlara bir de bireyin duygusal güçlüklerini eklemektedir. Özellikle ergenliğe geçiş dönemlerinde bireyler çok daha yoğun duygusal problemler içinde olurlar. Bu problemler karmaşık duyguları içerdiğinden bireyi istenmeyen davranışlara itebilir. Kendine güvensizlik, kendini gösterme gibi duygular bu dönemde en sık rastlanan davranışlardır.
4. **Sınıftaki fiziksel nedenler**: Ders yapılacak sınıfın fiziki durumu disiplini etkileyen faktörlerden biridir. Sınıfın sevimsizliği, sıraların yerleşimi, yeterli ışık alıp almaması, araç-gereçlerin durumu, ısıtma sistemi gibi unsurlar sınıfta disiplinsizliği yaratmaya yeterli nedenlerdir. Sınıfın kalabalık oluşu disiplinsizlik sebeplerinden biridir. Kalabalık sınıflarda öğrencilerin yerleştirilmesi zorlaşmaktadır. Bu durum öğrenciler arasında iletişimi olumsuz yönde etkileyerek öğretmenin sınıf hakimiyetini güçleştirmektedir.
5. **Öğretmen kaynaklı problemler**: Öğretmenin kişiliğinden ve sınıf içerisindeki konuşma şeklinden problemler ortaya çıkabilmektedir. Öğretmenin kişiliği, öğrencilerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Çünkü öğrenciler, öğretmenin davranışlarından beğendiklerini özümsemeye çalışırlar. Bu nedenle öğretmenin sınıf içerisinde iyi ve tutarlı davranışlar göstermesi öğrencilerin sağlıklı disiplin davranışı göstermesine yarar.

Öğretmenin sınıf içerisinde monoton bir ders işlemesi disiplinsizliğe neden olan

en önemli etkenlerden biridir. Çünkü, öğrencilerin aralıksız konuşmayı dinleme limiti, konuşmanın konusuna ve konuşmacının sesinin tonuna bağlı olarak 3 ile 15 dakika arasında değişmektedir. Bu yüzden öğretmenin dersi ilginç hale getirmesi, öğrencilerin derse katılım oranlarını artıracak gibi disiplinsizliğe neden olan olayların ortaya çıkmasını engelleyebilecektir.

Ataman (2000b:179), öğrenciden kaynaklanan, disiplinsizliğe yol açan, sınıf ortamını bozan, eğitim açısından uygun olmayan davranışların oluşma nedenlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

1. Eğer öğrenci, öğretmenine aşırı biçimde bağımlı ise sınıf içi hiçbir çalışmasını öğretmenine göstermeden ve denetlemeden yapamıyorsa sürekli öğretmenin ilgisini çekmeye çalışıyor ve arkadaşlarının dikkatini bozuyorsa,
2. Eğer öğrenci, dikkatini yöneltmede ve yoğunlaştırmada güçlük çekiyorsa,
3. Eğer öğrenci başarılı olamadığı durumlarda kolaylıkla mutsuz oluyorsa,
4. Çalışmalarda savruk ve dağınıksa,
5. "Diğer arkadaşlarını çalışırken rahatsız ediyorsa, çalışmalarını bozuyorsa,
6. Eğer öğrenci, okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine karşı olumsuz ise,
7. Öğrenci, kişisel öz bakım ve temizlik alışkanlıklarını yeteri kadar geliştirememişse,
8. Öğrenci, içine kapalı ve az konuşan birisi ise,
9. Arkadaşlarına, okula ve öğretmenlerine karşı saldırgan tutum içinde ise,
10. Kendisini okul öğrenmelerine karşı güdüleyemiyorsa.

Uygun davranışın ortaya çıkmasında kuvvetli etkisi olan ve uygulayıcılarca benimsenen pekiştiricileri Ataman aşağıdaki şekilde belirtmiştir.(2000a:226);

- 1- Sosyal pekiştiriciler,
- 2- Etkinlikle pekiştirme,
- 3- Maddi pekiştiriciler,
- 4- Yiyacekle pekiştirme,
- 5- Olumsuz pekiştiriciler,
- 6- Pekiştiric yerine sembollerin kullanılması,

Disiplin Sorunları

Disiplin, sınıf yönetimiyle ilgili sorunların başında gelmektedir. Disiplin, her kademedeki eğitim kurumlarının gündeminde olan bir sorundur. İlköğretim düzeyinde disiplin sorunlarının diğer eğitim kademelerine göre daha az ortaya çıktığı varsayılmaktadır. İlköğretimin ilk beş sınıfında okuyan öğrenciler beş yıl boyunca aynı öğretmenle beraber olduklarından aralarında saygıya, sevgiye ve özgüvene dayalı

ilişkiler gelişmektedir. Bunun sonucu olarak da bu sınıf ortamlarında disiplin sorunları azalmaktadır. Ayrıca, ilköğretimin birinci devresinde öğrencilerin bir çok aşırı davranışları sınıf öğretmenlerince gelişimin bir özelliği olarak görüldüğünden disiplin sorunu olarak algılanmaz.

Curwin ve Mendler (1988)'e göre, çoğu öğretmen için esas problem sınıf içi disiplini sağlamadır. Yıllarca disiplin hakkında birçok şey yazıldı ve birçok program ve yöntem tekrar tekrar yeni isimlerle denendi. Bu konu her zaman okulun önemli meselesi olacaktır. Çünkü öğrenciler her zaman öğretilen derslerin programının içeriğinden daha çok şeyler öğrenecektir. Disiplin sorununu çözmeye çalışmak yerine, çocukların hayatlarını olumlu bir biçimde etkilemeye çalışmak belki de daha akıllıcadır. Olumlu değerler sistemi üzerine kurulan bir disiplin modelini şiddetle savunmak yerinde olacaktır. Sınıfta böyle bir sistemi kurabilmek için pek çok pratik yöntemler önerilebilir. Sağlam bir eğitim-öğretime, psikolojiye ve sağduyuya dayalı ilkelere dayanan davranış yönetimi hakkında bir felsefe geliştirmek için yöntemler önerilebilir.

Öğrencilerin sınıf içerisindeki tavır, tutum, davranış ve hareketleriyle ilgili disiplin sorunları konusunda Aytekin, aşağıdaki görüşleri ileri sürmektedir.

- a) Sınıfta söz almadan konuşmak,
- b) Sınıfta izinsiz dolaşmak,
- c) Arkadaşları ile fisildaşmak ve konuşmak,
- d) Başkalarının dikkatini dağıtmak,
- e) Huysuzluk davranışları sergilemek,
- f) Sınıftan kaçmak,
- g) Şarkı söylemeye ve mırıldanmaya başlamak (2000: 76).

Öğrencilerin iç dünyasında olup biten duygularla ilgili Aytekin, aşağıdaki görüşleri ileri sürmüştür:

- a) Aşırı utangaçlık,
- b) Aşırı çekingenlik,
- c) Sıklıkla hayallere dalmak,
- d) Yersiz kaygılanma ve endişelenme,
- e) Sınıf öğretmenine aşırı bağlanma,
- f) Sorulara ilgisiz cevaplar verme,
- g) Diğer öğrencilerle bağlantı eksikliği ve arkadaşsızlık,
- h) Sınıf etkinliklerinde yer almama gibi (2000:77).

Sınıf etkinlikleri ile ilgili olarak Küçükahmet (1999: 128-129), ders sırasında öğrenciler tarafından yapılan çalışmaların sistemsiz izlenmesi pek çok disiplin sorunu yaratmaktadır. Bu nedenle bazı öğretmenler sınıfta öğrencileri çalıştırma yerine kendilerinin dersi işlemesini tercih ederler. Oysa alınacak birkaç küçük önlem sonucunda, öğrenci çalışmalarına yer vermenin hiçte o kadar korkulacak bir şey olmadığını ve öğrencilerin bu tür etkinliklerden çok hoşlandıkları görülecektir.

Disiplin sorunlarının okul dışı sebeplerini Curwin ve Mendler (1988 :1-3) “Toplumdaki şiddet, medyanın etkileri, ben nesli, sağlam aile ortamının eksikliği, zor mizaç; disiplin sorunlarının okul içi sebeplerini ise, öğrencinin can sıkıntısı, güçsüzlük, belirsiz sınırlayıcılar, duygular için kabul edilebilir çıkışların eksikliği, onuruna saldırılar” şeklinde açıklamaktadırlar.

Sınıf yönetiminin istenilen seviyede gerçekleşmesi veya bunun tersi durumlarda meydana gelebilecek davranışlar hakkında Açıköz aşağıdaki görüşleri savunmaktadır:

Sınıf yönetimi, okullarımızda yaşanmakta olan en önemli sorunlardan biridir. Öğretmenlerin, öğretimsel zamanın önemli bir kısmını sınıfın düzenini ve dersin akışını sağlamaya çalışarak geçirdikleri gözlenmektedir. Öğrencilerin, disiplin bozucu davranışları nedeniyle azarlanmaları, hakarete uğramaları ve hatta dövülmeleri, öğretmenlerin ise gerilmeleri ve sınırlarının bozulması, sıradan olaylar haline gelmiş bulunmaktadır. Öğrencilerin ilgili, dikkatli ve saygılı davrandıkları ortamlarda öğretmenlik bir zevk iken bunun tersi ortamlarda oldukça sıkıntılı bir iş haline gelmektedir. Bundan dolayı öğretmenler sınıf yönetimiyle ilgili sorunların az olduğu okullarda çalışmayı tercih etmektedir. Ancak bu çözüm değildir. Önemli olan bu sorunlardan kaçmak değil o sorunları önlemektir (1996:114).

Disiplin Cezaları

Günlük hayatta veya okul yaşantısında disiplin ile ceza kavramları yan yana kullanılmaktadır. Disiplinin sorun olarak görüldüğü durumlarda cezaya başvurulmaktadır. Rasgele düzenlenmiş bir ortamda ya da iyi düzenlenmemiş öğrenim yaşantılarında disipline yol açmayan durumlar ödülle değerlendirilmektedir. Okul ortamında öğrencinin her disiplinsizlik tutum ve davranışları her zaman ceza ile sonuçlanmaz. Ancak, sınıfın havasını aşırı derecede etkileyen, öğretmeni bunaltan ve başkasına maddi veya manevi zarar veren tutum ve davranışlara disiplin cezaları uygulanır. Başaran'a göre (1982:145) eğitimde disiplin: “Öğrenciye hangi davranışın

istenilir olduğunu gösterip öğretmek; öğrencinin bu davranışı yapıp yapmadığını izlemek; davranışı beklenenden iyi yaptığında onu ödüllendirmek; yapmadığında da onu cezalandırmaktır.”

Disiplinin açık ve belirgin olması ile ilgili olarak Demirbolat aşağıdaki açıklamaları yapmaktadır:

Doğru davranışları destekleme, yanlış olanları cezalandırma işlevi görür. Kararsız bir disiplin ortamı öğrenciyi çekinmeye ve sorumluluktan kaçmaya iter. Ayrıca disiplinin kararlı ve belirgin olmaması bireyleri özellikle kurallara uymaktan alıkoyar. Öğrenci doğru olanı yaptığında öğretmenin desteğine sahip olduğunu, yanlış yaptığında da değişmez, nesnel ölçütlere dayalı yaptırımlar bulunduğunu bilmek ister. Bunu bilmek öğrencinin kendisini güven içinde hissetmesini sağlar (2000: 44).

Cezasız disiplin yaklaşımı, disiplin kurallarının uygulanmasından öte bir kavram olup, sınıf ortamında bir öğrenme ortamı kurulmasını ve öğrencinin performansını etkileyecek birçok değişkeni içerir. Öğrenme-öğretme ortamı kurulurken; öğrencinin hakları, ihtiyaçları, ait olduğu kültürün özellikleri, okulun politikaları, diğer öğretmenlerle ilişkileri, eğitim programları ve amaçları, öğretimin örgütlenmesi, öğretmenin üyesi olduğu örgütler düşünülmeli ve bunlar dikkate alınarak uygulama yapılmalıdır. Cezasız disiplin uygulamalarında öğretmenin gücüyle, öğrencinin gücünün bir araya gelmesi söz konusu edilmediğinden sınıf yönetimi kolaylaşmaktadır. Öğretmenler tarafından öğrencilerin tanınması, onun hangi durumlardan etkileneceğinin bilinmesi, istenen davranışların çoğalmasına, istenmeyen davranışların azalmasına yardım edebilecektir.

Disiplin Sağlama Yöntemleri

Sınıfta disiplini sağlamadan, derse başlanmaz. Öğretmen, disiplini kişisel otoritesini, saygınlığını ve kişisel kabul gücünü kullanmak suretiyle sınıftaki öğrencileri disipline etmeye çalışır. Disiplin olmadan sınıftan başarılı ve verimli bir çalışma beklenemez. Sınıf içi disiplini sağlamada yararlanacağımız başlıca uzman görüşler aşağıda ele alınmıştır. Bu konuda Bilen (1993:23) saptanan davranışlar öğrencilere, öğretim yöntemi ile kazandırılmaktadır. Her duruma uyabilecek tek tip bir yöntem yoktur. Hedefler, konu alanı, öğrenciler ve öğretmen değiştikçe yöntemin biçimi ve

kapsamı da deęiŖecektir. Sözü edilen yöntem en iyi yöntemdir.

Yöntem, öğrenme ünitesinin hedeflerini gerçekleŖtirmek amacıyla teknikleri, içeriği, araç-gereç ve kaynakları iliŖkili bir biçimde hizmete sunan bir öğretim yoludur. (Bilen; 1993:24).

Teknik ise öğretim materyallerini sunmada ve öğretim etkinliklerini yapılandırma izlenen özel bir yoldur (Bilen; 1993:24).

Öğretmenlerin izlemeleri gereken yöntem ve tekniklerle ilgili olarak, araŖtırmacıların çeŖitli görüşleri vardır.

1. İstenmeyen DavranıŖlar: Erden ve Akman istenmeyen öğrenci davranıŖları karşısında gösterilmesi gereken öğretmen tepkilerini aŖaęıdaki gibi sıralamıŖtır:

- a) Olumsuz davranan öğrenciye bakılması,
- b) Olumsuz davranıŖın belirtilmesi,
- c) Soru sorulması,
- d) Yönlendirici cümleler,
- e) Öğrenci için iyi bir model olma,
- f) Ödüllendirme ve görmezlikten gelme (1996:255).

2. Olumsuz PekiŖtireç Yerine Olumlu PekiŖtireç Kullanma: Yine Özyürek; pekiŖtireçleri kullanırken dikkat edilmesi gereken hususları Ŗöyle sıralamıŖtır:

- 1- Hangi davranıŖların pekiŖtirildięi dikkatle izlenmelidir.
- 2- Anında pekiŖtirme sağlanmalıdır.
- 3- ÖğrenilmiŖ pekiŖtireçler yeğlenmelidir.
- 4- İlerleme pekiŖtirilmelidir (1997:23).

3- Öğrenci zorlanmamalı, sorumluluk bilinci geliŖtirilmelidir: Öğrenciye okulun, sınıfın ve sınıftaki arkadaşlarının amaçları anlatılır. Bunların gerçekleŖtirilmesinde her bir öğrencinin yardımı istenir. "Bunları yapmazsan seni kapının önünde bekletirim" diye gözdağı vermek yerine, kazançları öne çıkartılmaya çalıŖılır. AŖırıya kaçmamak Ŗartıyla suçluluk duygusu uyandırılarak sorumluluk bilinci geliŖtirilebilir (Aydın,1998).

4- Öğrenci istenen davranıŖa inandırılmalıdır: İnsanları inandırmak oldukça güçtür. Öğrencinin inanması öğretmene güven duymasıyla iliŖkilidir. Öğrenciden yapmasını istediğimiz davranıŖın ona ne yarar getireceği belirtilebilir. İstenen davranıŖı

yaptığında mutlu olabileceği, ödül kazanabileceği, başkalarının ona saygı duyabileceği, başarılı olabileceği söylenebilir (Hesapçioğlu, 1988).

5- Öğrenci yargılanmadan kabul edilmelidir: Sınıfta bir disiplin sorunu ortaya çıktığında hemen yargılama yapılmamalıdır. Sorunu kimin çıkarttığıyla değil, sorunun nasıl çözüleceğiyle ilgilenilmelidir. Sınıfça olayların nedenlerine inilmeli, birlikte çözüm getirilmelidir. Sorun yaratan öğrenci sınıfta bir birey olarak ele alınmalı, geçmişi, soyu vb. işe karıştırılmamalıdır. Fazla “blöf” yapılmamalı, kesinlikle öğrenci korkutulmamalı, ona şefkatle yaklaşılmalı, sorumluluklarının yerine getirilmesi için teşvik edilmelidir. Hatta bu konuda öğrencilerle anlaşma yapıp, “sınıf disiplin kurulu” oluşturulabilir. Sınıf disiplin kurulu öğrenciler arasından seçilmeli, başkanı, yazmanı, sözcüsü olmalı, sınıfta benimsenmesi gereken ilkelerin neler olduğunu ve bunlara uyulmaması halinde ne tür yaptırımlarla karşılaşılacağına ilişkin yazılı hükümler oluşturulmalıdır (Aydın,1999).

6- Öğrenci çocuk değil bir yetişkin olarak görülmelidir: Disiplin sorunlarıyla karşılaştırıldığında öğrenciyi azarlama, hakaret etme, “anlamlı” beden dili kullanma yerine, onlara yetişkin gibi davranılmalıdır. İnsanların hata yapabileceklerini, ancak bu hatalardan ders çıkarmaları gerektiği vurgulanmalıdır. “Siz benim yerimde olsaydınız durumu nasıl değerlendirirsiniz” sorusuyla çocuğun bilinçli düşünmesi sağlanabilir. Davranışlarımızda mutlaka tutarlılık olmalıdır. İstenen davranışı sergileyen öğrenci mutlaka dikkate alınmalıdır: Geleneksel bakış açılarında istenen davranışı sergileyen öğrenciler, “şımarmaması için” görmezlikten gelinir. Öğretmenin amacı, istenen davranışı öğrenciye kazandırmak olduğundan, olumlu davranışlara pekiştirme verilmeli ve bu duruma sınıftaki arkadaşlarının ilgisi çekilmelidir. Davranışın görülmesi sözle olabileceği gibi, okşama, gülme, başla onaylama, alkışlama, el çakıştırma ve benzer şekilde olabilir (Kemertaş, 1997).

Binbaşıoğlu (1991:235) sınıfta disiplin sağlamada üç yöntemden bahsetmektedir. Bu yöntemler disiplin olayının ortaya çıkış ve düzeltilmesiyle ilişkilidir. Bunlar:

1. Yapıcı Disiplin Yöntemi: Yapıcı disiplin, disiplin problemlerinin ortaya çıkmamasına yönelik alınabilecek önlemleri içermektedir. Burada önemli olan husus

sorunları doğurmak, sorun yaratacak bir ortama meydan vermemektir. Bu tür disiplinde öğretmenin kişiliğinin rolü kadar pedagojik formasyonun da etkisi vardır. Burada önemli olan disiplin sağlamada kişinin kendi kendini denetimi, kısacası iradesinin geliştirilmesidir.

Yapıcı disiplin konusunda disiplin problemlerinin ortaya çıkmaması için Günden öğretmenin dikkat etmesi gereken hususları aşağıda sıralamaktadır:

1. Disiplin "yapma"lardan çok "yap"lar üzerine kurulmalıdır.
2. Çalışmalar öğrenci-öğretmen işbirliğine dayanmalıdır.
3. Öğrenciler disiplin konusunda bilinçlendirilmelidir.
4. Öğrencilerin boş kalmamalarına dikkat edilmelidir.
5. Öğrencilerin kişiliğine saygı gösterilmelidir.
6. Derslerde araç ve gereçlerden yararlanılmalıdır.
7. Yapılacak işlerin yararlı olduğu öğrencilere kavratılmalıdır.
8. Öğrencilerin öğrenemedikleri konular üzerinde ısrar edip onları zor durumda bırakmamalıdır.
9. Öğrenciye bir işi başarmaktan doğan zevki tattırılmalıdır.
10. Öğretmen sınıftaki işlerinde başarısızlık göstermemelidir.
11. Problem yaratabilecek durumlar incelenmeli ve problem yaratma nedenleri bulunmaya çalışılmalıdır (1979: 375).

Yukarıda sayılan hususlar uygulandığı zaman öğrenciler, disiplinsizliğe yol açabilecek ortamlar bulamazlar ve sınıftaki etkinlikler, öğrencileri bir disiplin ortamı içerisine götürecektir. Bu ilkeler dikkatli bir şekilde incelendiğinde, hepsinin eğitsel bir değeri olduğu açıkça görülmektedir.

2. Engelleyici Disiplin Yöntemi: Bu yöntem koruyucu bir nitelik taşımaktadır. Günden (1979:378) öğretmenin, elinde olmayan nedenlerle ortaya çıkabilecek problemleri ve gergin durumları kendi ustalıklarıyla önlemek ya da büyütmeden ortadan kaldırmak görevi olduğunu savunmaktadır. Binbaşıoğlu (1991:327) bu yöntemin temelini kişiye ya da kişilere önceden disiplin konusunda bilgi vermenin oluşturduğunu vurgulamaktadır. Buradaki amaç, kişilerin kendi davranışlarını yine kendisinin denetim altında tutmasıdır. Öğretmen ya da okuldaki yöneticiler disiplin konusunda, öğrencilere doğru davranışın nasıl olacağını daha önceden açık ve seçik olarak açıklamalıdır. Mümkünse disiplin konusu uygulamalı olarak öğrencilere gösterilmelidir.

Günden, engelleyici disiplin konusunda; öğretmenin dikkat etmesi gereken

hususları aşağıda sıralamıştır:

1. Öğrencilerin isimleri öğrenilmeli ve öğrenciye ismiyle hitap etmelidir.
2. Öğrencilerin sınıfta oturuş biçimlerine dikkat edilmelidir. (İki yaramaz yan yana ise avrılmalıdır)
3. Ders sırasında samimi ve ciddi olunmalıdır.
4. Bir ya da birçok öğrenci sınıfınızın havasını bozmaya kalkışrsa heyecana kapılmaya gerek yoktur. Gayet sakin ciddi ve sabırlı olunmalıdır. Teneffüste o öğrencileri bir odaya alarak onlarla konuşulmalıdır.
5. Öğrencilerle ayrı ayrı ilgilenilmemelidir.
6. Sınıfta disiplin problemi çıkması istenmiyorsa, küçük olaylar üzerinde durulmalı ve olay büyümeden çözülmeye çalışılmalıdır.
7. Sınıfın önünde kızmak, şaşkınlığa düşmek, kararsız olmak gibi hallere düşmekten kaçınılmalıdır.
8. Sınıfta herhangi bir tartışmada öğrencilerin üstüne fazla gidilmemeli ve gerginliği artırıp inada bindirilmemelidir (1979: 381).

Bu ve benzeri önlemler, disiplin olaylarının büyümesini önleyebilmektedir.

3. Düzeltici Disiplin Yöntemi: Bu yöntem, öğrenciyi iyileştirmeye yöneliktir. Diğer bir deyişle, bütün önleyici çalışmalar ve iyi niyetlere rağmen öğrenci yine de bir suç işlemişse, ona karşı alınacak tavırlarla öğrencinin bir daha suç işlememesinin sağlanmasıdır. Burada önemli olan nokta, öğrenciyi anlamaya ve tanımaya çalışmaktır. Bu durumlarda öğretmenin öğrenciye rehberlik etmesi son derece önemlidir. Öğretmen kendini aşan bir sorunla karşılaştığında öğrenciyi rehberlik servisine göndermesi yararlı olacaktır. Ceza yöntemini uygulamak ise, en son durumda baş vurulacak bir yöntem olmalıdır. Ayrıca diğer önemli bir husus ise, öğretmenin, öğrenci tarafından yapılan ufak tefek hatalardan dolayı, öğrenciyi idareye ya da disiplin kuruluna göndermemesidir.

Günden, okullarda suç işlemiş öğrencilere karşı öğretmenlerin dikkat etmesi gereken hususları aşağıda sıralamaktadır:

1. Suç işlemiş bir öğrenci, arkadaşlarının yanında cezalandırılmamalıdır.
2. Suçu ağır olan bir öğrenci, suçun işlendiği andan cezanın verileceği ana kadar arkadaşlarından uzak tutulmalıdır.
3. Öğrenci, af dilemek için zorlanmamalıdır.
4. Problem ortadan kalktıktan sonra, artık hatırlatılmamalı ve üzerinde durulmamalıdır.
5. Öğrencileri sınıftan atmak, okuldan uzaklaştırmak, öğretmenin yetkisi içinde değildir. Onun için bu yola başvurulmamalıdır.
6. Küçük olaylar büyütülmemelidir (1979: 383).

Kemertaş, (1997:328) ilkökul öğrencilerine ceza verilmeyeceğini, eğer suç

işlemiş ve disiplinsizlik göstermişse bunun eğitsel yollarla giderilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Düzeltilici disiplinle ilgili olarak Curwin ve Mendler (1988:1-3) “Disiplin sağlama yöntemlerini, geniş bir sınıf disiplini plânı geliştirmek, istenmeyen davranış ortaya çıktığında, öğrencinin onurunu kırmadan durdurmak, öğrenme sürecini aksatmayı alışkanlık haline getiren öğrencilerin sorunlarını çözmek, streslerini azaltmak, kuralları uygulamak ve işin sonuçlarını değerlendirmek için özel yol göstericiler kullanmak gerekir.” şeklinde görüş belirtmektedirler.

1. Sınıf Yönetimi ve Disiplin

Plânlanan eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi için gerekli öğrenme düzeninin, ortamının ve kurallarının sağlanması ve sürdürülmesi sürecine sınıf yönetimi denir. Bu süreçte öğretmen öğrencilerinin çalışma engellerini en aza indirmeyi etkinliklere katılımlarını sağlamayı ve öğretim zamanını en etkin bir şekilde kullanmayı amaçlamalıdır.

Etkin bir sınıf yönetimi (Aydın; 1998:19), “Öğrencinin mutlu olması, sürece etkin katılımı ile sağlanır. Sorumluluk alan, paylaşan, tartışan, eğlenen, öğrenen, kısaca yaşayan öğrenci tipini yaratmak için canlı bir sınıf ortamı oluşturulmalıdır.” demektedir.

Aydın, eğitim ortamının özelliklerine dikkat çekmekte, fiziksel ortamın değişkenlerini öğrenci sayısı, yerleşim düzeni, ısı, ışık, renk, gürültü, temizlik görünüm olarak sıralamaktadır (Aydın, 1998).

Sınıf yönetimi, başlangıçta öğretmen otoritesinin sınıfta hakim kılınması anlamında kullanılmaktaydı ve disipline dayanan bir görüş egemendi. Günümüzde ise sınıf yönetimi daha çok, öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının sağlanmasıyla açıklanmaktadır (Demirel,1999:196).

Öğrenciden ne beklenildiği açıkça ifade edildiğinde, sınıfın yönetiminde kolaylık sağlanabilir. Yukarıda bahsi geçen yaklaşımların yanı sıra aşağıdaki öneriler de dikkate alındığında, sınıf yönetiminde önemli bir bölümü oluşturan disiplin sağlamada başarı

sağlanabilecektir.

- Uygunsuz davranışta bulunan öğrenciye kısa bir bakışla kızgınlık ifadesi verilmeli ancak “bu bakış çok kısa sürmeli” ve arkadaşlarının dikkatini çekmemelidir. Öğretmenin bakışı kilitlenmemelidir.
- Öğrencinin sorunu anlaşılmalıdır, sınıf içerisinde çözümlenmeyeceği kestirilen (esneme, yorgunluk) sorunları dışarıda çözümlenmelidir.
- Beden dili kullanılabilir, öğrenciye doğru yürür gibi yapılabilir.
- Öğrenciye dokunulabilir, olumlu yönde konuşmaya yöreklendirilebilir.
- Olumsuz davranışın devam etmesi halinde davranışı kesmesi yönünde uyarılabilir.
- Öğrencinin yeri değiştirilebilir (Good ve Brophy, 1987).

Bu öneriler dikkate alındığında, yine başarısızlık söz konusu ise, dersimizi gözden geçirip gerekiyorsa, ders değişikliğine gitmek gerekebilir. Öğrencilerini sevmeyen öğretmenleri, kötü öğretmenler olarak değerlendirmemek gerekir. Böyle öğretmenleri yeterli düzeyde öğretmen becerileriyle donatılmamış, eğitime ihtiyacı olan öğretmenler olarak değerlendirmek gerekir.

Sınıf Dışında Disiplin

Sınıf yönetiminin sağlanabilmesi için dikkate alınması gereken önemli faktörler iki grupta toplanmaktadır:

Sınıf dışı faktörler ve tanımları şöyle özetlenebilir.

A) Yakın çevre: Öğrencinin her gün içinde bulunduğu çevredir.

- a) Aile:** Eğitim ailede başlar. Kişilik yapısının temel davranışları büyük ölçüde aile içinde kazanılır. Tembel-çalışkan, doğrucu-yalancı, pısrık-girişken gibi ikilemlerin kazanılması ailede başlar, gelişir ve çoğu zaman da pekişir. Okulda bunların değiştirilebilmesi için uzun zamana ve çok emeğe ihtiyaç vardır (Başar, 1999).

- b) **Arkadaşları:** Ders saatleri dışında beraber olunan gruptur. Olumlu ve olumsuz olarak birbirini etkilemeleri söz konusudur (Başar, 1999).
- c) **Okul:** Sınıfın en yakın dış çevresidir. Okulun her özelliği ve durumu sınıf içini etkiler. Okulun sosyo-ekonomik durumu, öğrenci sayısı, öğretmenin sınıfta kalış süresi ile öğrenci başarısı arasında doğrudan ilişki vardır. Ayrıca okul fiziksel yapısı, görünüşü, kullanılabilirliği ve sağlık şartlarına uygunluğu açısından da yeterli olmalıdır (Aydın, 1998).

B) Uzak Çevre: İçinde yaşanılan toplumun yaşama biçimlerinden, diğer ülkelerin insanların yaşama biçimlerine kadar geniş bir alanı kapsar (Aydın, 1998).

Sınıf İçinde Disiplin

Okullarda eğitim, sınıf denilen bir odada bir araya gelen, aynı veya yakın yaş grubundaki ve benzer bilgi ve becerilere sahip öğrencilerle birlikte yürütülür. Sınıftaki öğrencilerin kişilik özellikleri, okula ve derslere yönelik tutumları, ders çalışma ve dinleme alışkanlıkları, ailelerinden getirdikleri kültürel birikim, öğrenciler arasındaki ilişkiler, sınıfın fiziksel şartları ve öğretmen öğrenci etkileşimi bir bütün olarak sınıf ortamını oluşturur. Sınıf ortamı hem öğretmenin sınıf içi davranışlarını hem de öğrencilerin akademik başarılarını ve okulla ilgili duyuşsal özelliklerini etkiler.

Sınıf içerisinde disiplini sağlamaya çalışan öğretmen aynı zamanda okulda ve sınıfta konulan bir takım kuralların takipçisidir. Bu konuda öğretmenler bazen aşırı davranmakta ve şiddete varan bir disiplin anlayışı içerisine girmektedir. Bazen de düzensizliğe meydan verebilecek bir serbestlik anlayışı sergilemekte, hem kendilerini hem de öğrencilerini zor durumlarda bırakmaktadırlar.

Öğrenci etkinlikleri sonucunda meydana gelen davranışlarla ilgili olarak Küçükahmet (1997: 140): “Eğitsel ortamlarda etkinliklerin tümü öğrencinin yalnızca becerisini artırmaya değil, aynı zamanda tüm kişiliğinin gelişmesine yönelik olmalıdır. Öğrenci bu ortamlarda pek çok konuda tutum ve davranış geliştirirken bir yandan da kendi kendisini disipline etmesini de öğrenmektedir” Şeklinde açıklamalar getirmektedir.

Hesapçioğlu (1988:303) disiplin kavramını okul ve sınıf düzeyinde: "Okulun eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılan öğrencilerin davranışlarını tabii, şuurulu bir düzen ve ahenk içerisinde yürütme tedbirlerine okul disiplini denir" şeklinde tanımlamaktadır.

Alıcıgüzel (1979:313) "Disiplin, birey ya da grupların eğitimin amaçlarına ulaşmaları için davranışlarını kontrol altına almalarıdır" diye tanımlamaktadır.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, sınıf disiplini okul disiplini içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmektedir.

Eğitimde disiplin" kavramı değişik şekillerde ele alınmaktadır. Bizim için önemli olan öğretmenler, yani bu işin asıl uygulayıcıları bu kavramı nasıl anlamaktadırlar? Öğretmenlerin sınıf içerisinde disiplini sağlamadan önce disiplin konusunda nitelikli ve yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir. Çünkü bu kavram öğretmenden öğretmene değişiklik gösterebilir. Örneğin, öğrencilere ders esnasında verilen ödevi yaparlarken sessiz olunmasına özellikle dikkat eden bir öğretmen, bunu bir disiplin kuralı olarak yorumlarken, diğer bir öğretmen bunu bir disiplin kuralı olarak görmeyebilir. Bu durum dersten derse de farklılık gösterebilir. Örneğin, anlatma ve gösteri metotlarının uygulanması yüksek düzeyde sessizlik ve dikkat isterken, diğer taraftan laboratuvar ve ışık çalışmaları sessiz çalışmayı gerektirmez. Kemertaş (1997:327) çok güzel bir benzetme ile sınıftaki etkinlik biçimlerini, disiplinli ve verimli çalışan büyük bir büroya benzetmektedir.

Toplumsal Özellikler

Sınıftaki öğrenciler küçük bir toplumsal grup oluştururlar. Öğrenciler okulun programına göre günün 6-8 saatini aynı sınıf içinde geçirirler. Her sınıf kendi başına bir toplumsal gruptur ve bir grupta bulunması gereken özelliklere sahiptir.

Her grubun ortak amaçları ve özellikleri vardır. Sınıftaki öğrencilerin ortak amacı, yeni bilgiler öğrenmek, sınıflarını geçmek, derslerinde başarılı olmaktır. Öğrenciler bu amaçlara ulaşmak için birbirleriyle etkileşime girer ve grup oluştururlar. Grubun ortak özellikleri ise aynı yaş grubunda olmalarıdır.

Bireylerin grup içindeki davranışları, tek başlarına gösterdikleri davranışlardan farklıdır. Sosyal Psikoloji alanında yapılan çalışmalar, grup içindeki bireylerin tek başlarına gösterdikleri davranışların, içinde buldukları grubun dinamiğine göre (grup içinde oluşan sebep-sonuç ilişkileri, bireyler arasındaki iletişim ve grubun özellikleri) farklılaştığını göstermektedir. Bu nedenle sınıf içinde meydana gelen olayları, bu olaylar karşısındaki öğrenci ve öğretmen davranışlarını anlamak için sınıf dinamiğinin göz önünde bulundurulması gerekir. Grubun birey üzerinde toplumsal baskı kurma etkisi vardır. Sınıfta bazı durumlarda öğrenciler bireysel olarak yapmak istemedikleri eylemleri, arkadaşlarından kopmamak, sınıfta yalnız kalmamak, arkadaşları tarafından alay edilmemek gibi nedenlerle yapabilirler. Bu tür yaptırımlar öğrencilerin birlikte hareket etmelerini sağlar (Kağıtçıbaşı, 1988).

Birey grup içinde daha fazla risk alma eğilimindedir. Grup içinde bireyin sorumluluğu dağıldığı için daha kolay risk alır. Bu durum olumsuz davranışlar için de söz konusudur. Öğrenci yalnız başına disiplin cezasına neden olacak bir eyleme girmekten kaçınırken, grupta böyle bir eyleme daha kolay girer. Her grup kendi içinde zamanla bir lider çıkarır. Liderin özellikleri grubun işleyişini etkiler. Her sınıfın “sınıf başkanı” olarak nitelendirilen, öğretmen tarafından atanan ya da öğrenciler tarafından seçilen bir lideri vardır. Atanan lider öğrenciler tarafından benimsenmez ise, öğrenciler kendi liderlerini seçerler ve onu izlerler. Lider sınıf normlarının oluşmasında önemli rol oynar ve davranışlarıyla diğer öğrencilere örnek olur. Bu nedenle sınıfın havası ile liderin kişilik özellikleri arasında yakın ilişki vardır. Lider çalışkan ve iyi bir öğrenci ise diğer arkadaşlarına da iyi örnek olur (Fidan ve Erden, 1993).

Her grubun kendine özgü norm ve değerleri vardır. Bunlar sınıfın ortak kültürünü oluşturur. Sınıfta olumlu sosyal ortam yaratmak için, öğrencilerin okulun değer ve normlarına uygun ortak bir değer geliştirmeleri sağlanmalıdır. Aksi takdirde öğrenciler kendi değer ve normlarını geliştirerek sınıfta olumsuz davranışların artmasına ve sınıf ortamının bozulmasına neden olabilirler. Grubun bireyin verimliliği üzerinde etkisi vardır. Birey, grup içinde yalnız olduğundan daha fazla iş çıkartır. Ancak bazen işin kalitesi azalır. Bu durum şöyle yorumlanabilir: Başka kimselerin varlığı, kişinin güdülenmesini

ve faaliyet düzeyini arttırır. Böyle olunca bireyin yapma eğiliminde olduğu tepkileri yapma ihtimali artar. Böylece kişinin yanlış yapma eğilimi varsa, grup içinde yanlışları artacak; doğru yapma eğilimi varsa da doğru işlem yapma ihtimali artacaktır (Kağıtçıbaşı, 1988).

Kalabalık olmayan sınıflarda öğretmen öğrencilerle bireysel olarak ilgilenilebilir, öğrencilerin gelişimini izleyebilir, sınıfı daha etkili yönetebilir, katılımcı öğretim yöntemleri kullanabilir. Kalabalık olmayan sınıflar öğretmenin, moralini, tutumunu, mesleki doyumunu da olumlu yönde etkiler. Kalabalık sınıflarda ise öğrencilerin dikkati daha kolay dağılır, sınıfta düzeni korumak zordur ve büyük ölçüde anlatım yöntemi kullanılmak zorunda kalınır. Bu özellikler öğretmenin çabuk yorulmasına ve güdüsünün azalmasına neden olur.

Anlaşılacağı gibi buraya kadar bahsedilen faktörler esas itibariyle öğretmenin etki alanının dışında kalan faktörlerdir. Sınıf içinde öğretimin kalitesini belirleyen ve öğretmenin etki edebileceği faktör, öğretmen-öğrenci etkileşimidir. Burada ağırlıklı olarak bu konu üzerinde durulacaktır. Sınıf içi öğretmen-öğrenci etkileşiminin ve öğretim kalitesinin artırılmasında asıl görev öğretmene düşmektedir. Bunun sağlanabilmesi için dikkate alınması gereken noktalar, birkaç başlık altında şöylece sıralanabilir.

Genellikle birine davranışından sonra hoş ve güzel şeyler söyleme, övme, dokunma, onunla ilgilenme ve hoş yaşantılar sağlama olası sosyal pekiştireçlerdir (Özyürek,1998:33)

Fiziki Özellikler

Sınıf etkinliklerinin yer aldığı fiziksel ortamın öncelikle, öğrencilerin fizyolojik ihtiyaçlarına ve öğretim etkinliklerine uygun olması gerekir. Sınıftaki öğrencilerin sayısı, sınıfın estetik görünümü, ışık, ısı, temizlik, gürültü düzeyi sınıftaki fiziksel ortamın öğeleri olarak sayılabilir (Başar, 1999).

Sınıftaki ortalama öğrenci sayısının ne olması gerektiği hakkında kesin bir görüş

yoktur. İdeal öğrenci sayısı sınıf düzeyine, dersin konusuna, kullanılan öğretim yöntemlerine, öğretmenin öğretmenlik beceri ve yeteneklerine göre değişebilir. Ancak, birçok kaynak, ilköğretimin birinci döneminde çocuklar hareketli oldukları ve temel becerileri yeni kazandıkları için, sınıfların 20-25 kişi olması gerektiği üzerinde durmaktadır (Başar, 1999).

Sınıftaki öğrenci sayısının yanı sıra, sınıfın aydınlık olması, ışığın, öğrencilerin tahtadaki ve kitaplarındaki yazıları kolay okumalarına imkân sağlaması da önemlidir. Ayrıca tahta doğrudan ışık alıp parlamamalıdır (Hollingsworth ve Hoover, 1991).

Sınıf, öğrencilerin okul kıyafeti ile üşümelerine ya da terlemelerine neden olmayacak normal bir ısıda olmalıdır. Çevreden gelen gürültülere karşı izole edilmelidir. Sınıf ortamında dışardan gelen hafif bir gürültü bile öğrencinin ve öğretmenin dikkatinin dağılmasına neden olur. Sınıf bu özellikleri taşısa da öğrencilere soğuk ve sevimsiz gelebilir. Sınıf eşyaları, duvarlarda ve eşyalarda kullanılan renkler, duvar panoları, eşyaların yerleştirilme biçimi ve temizliği öğrencilere çekici gelmeli, görünümü güzel ve sıcak olmalıdır. Sınıf tertip ve düzen içinde olmalı ki, öğrenciler düzenli yaşamayı öğrenebilsinler.

Öğrencinin günlük hayatının bir kısmı okulda geçmektedir. Diğer bir deyişle okul onun ikinci evi, sınıf ise odasıdır. Öğrenci kendisini sınıfta rahat hissetmelidir. Olumlu fiziksel özelliklere sahip sınıflar, öğrencilerin okula ve derslere karşı tutumunu olumlu yönde etkiler, okula devam etme isteğini artırır (Fidan, 1996).

Sınıf yönetiminde öğrencilerin oturma şekli, sınıftaki resimler, haritalar, köşeler, bilgisayarlar, masalar, ısı, ışık, ses etkili olduğu gibi öğrencilerin değerlendirilmesi de etkili olmaktadır. Öğretmen sınıfını ustaca düzenleyip, öğrencinin öğrenme yaşantılarının artmasına yardımcı olmalıdır. Sınıf yönetiminde çok değişik yaklaşımlar benimsenebilir. Yaklaşımlar, öğrencilerin yaş, cinsiyet, gelişim özellikleriyle ilgili olabileceği gibi, okul yöneticilerinin tutumuyla, çevresel özelliklerle de ilgili olabilir. Bu bakımdan sınıf yönetimi çok yönlü ve güç bir iştir. Öğretmenin, davranışların yönetimindeki değişik ilke ve yaklaşımları bilmesi, sınıf yönetimindeki uygulamalarının zenginleşmesine yardımcı olacaktır. Hangi ilke yada kuram ele alınırsa alınsın bunu işe

dönüştürecek öğretmendir. Bu nedenle sınıf yönetiminde öğeleri birleştirebilecek, gerektiği zaman yeni düzenlemeler yapabilecek öğretmenin rolü, belirleyici özellik taşımaktadır.

Sınıf İçinde Etkileşim

Sınıfın en önemli öğeleri öğretmen ve öğrencilerdir. Dersliği sınıf durumuna getiren öğrencilerdir. Sınıfı yaşanan bir yer durumuna getiren beşeri öğelerdir. Öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenin öğrencileriyle etkileşimi sınıf ortamını etkileyen en önemli etmenlerdir.

Bir öğretmen disiplini ne ölçüde sağlayacağına karar vermeden önce; yeterli sınıf içi etkileşimde, disiplinin ne kadar etkili olduğunu bilmesi veya anlaması imkansızdır. Yine ne çeşit disiplin istediğini belirlemeden doğru disipline sahip olup olmadığını anlaması imkansızdır (Küçükahmet, 1992: 83).

Sınıf içindeki etkileşimle ilgili olarak araştırmacıların çeşitli görüşleri mevcuttur. Araştırmacıların görüşleri aşağıda açıklanmıştır.

1- Öğrenci-Öğrenci Etkileşimi: Öğrencilik hayatımızda; öğretmenler bazı sınıfları çalışkan, bazı sınıfları sorunlu, yaramaz, tembel vb. biçiminde nitelendirdiklerine veya konuştuklarına tanık olmuşuzdur. Bu sınıflarda kuşkusuz farklı özelliklere sahip öğrenciler olmasına rağmen, öğrencilerin birbirleriyle etkileşimleri sonucu sınıf bütün olarak çalışkan ya da tembel olarak algılanmaktadır.

Sınıfta öğrencilerin davranışlarında benzerlik yaratan en önemli unsur uyma davranışıdır. Bireyler içinde buldukları grubun yargı standartlarına uyma eğilimindedirler. Grup içinde belli bir norm oluşunca, bireyler bu normları kendi geliştirdikleri doğruların yerine koymaktadırlar (Kağıtçıbaşı, 1988). Sınıf ortamında da öğrencilerin birbirleriyle etkileşimi sonucu benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Örneğin, çalışkan, dersini dinleyen bir öğrenci; ders çalışanlarla dalga geçen bir gruba girerse, belli bir süre sonra diğer öğrencilerin normuna uyar ve ders çalışmayı bırakabilir. Kuşkusuz bu durumun tersi de mümkündür.

Sınıfta başarılı grup sayısı fazla ve başarılı bir grubun üyesi olmak diğer öğrenciler için önem ifade ediyorsa, giderek bu grubun üyeleri artar. Başarılı gruba katılan öğrenci sayısı arttıkça olumlu sınıf ortamı oluşur. Bunun tersi durumunda sınıftaki hareketli, ders dışı etkinliklere önem veren, ders çalışmayı küçümseyen grubun üyeleri fazla ise ve bu grup neşesi, yaptıkları etkinlikler ile diğer öğrencilere çekici geliyorsa bu grubun üye sayısı giderek artar. Zamanla bu sınıfın ortamı bozulur ve öğrencilerin akademik başarıları düşer. Sınıfta başarılı grup sayısı arttıkça; başarılı gruba üye olma öğrenciler için bir anlam ifade ediyorsa grubun üyeleri artar. Böylece sınıf ortamı daha olumlu bir havaya kavuşmuş olur. Böylece öğretmen tarafından bir sınıf ya çalışkan ya da tembel olarak değerlendirilir.

Yukarıda örneklendirildiği gibi genellikle bir sınıfın tümü çalışkan ya da tembel değildir. Sınıfta öğrenciler bazı ortak amaç ve çıkarları için birleşirken, çoğunlukla sınıf içinde alt gruplar oluştururlar.

Bireyler genellikle kendine benzeyen kişilerle etkileşim kurmak eğilimindedirler. Bu nedenle sınıfta benzer özellikte olan öğrenciler kısa bir süre içinde birbirlerini bulurlar. Örneğin, sürekli arka sıralarda oturmayı yeğleyen, derslerle çok ilgili olmayan ve sosyal etkinliklere ilgi duyan öğrenciler bir grup meydana getirirler. Bu gruptaki öğrencilerin genellikle akademik başarıları düşüktür. Sınıftaki ders etkinliklerinden çok, sınıf dışı etkinliklerde bulunmaya daha çok isteklidirler. Bu öğrenciler için ders geçirilmesi gereken bir zamandır. Önde oturan öğrenciler, dersleri dikkatle izlerler, ödevlerini düzenli yaparlar. Bu gruba dahil olan öğrencilerin akademik başarıları yüksektir. Bu grup için dersi dinlemek, öğretmenin ve okulun kurallarına uymak önemlidir. Bu nedenle bazı durumlarda kendilerini engelledikleri gerekçesiyle diğer grupla çatışmaya girebilirler. Bu grupların dışında kalan öğrenciler, birkaç kişilik küçük gruplar oluştururlar ya da gruptan uzak durarak herkes ile mesafeli ilişki kurarlar. Bu grup genellikle sınıf kurallarına uyar. Sınıf ortamında denge kuran gruptur. Öğretmenler de çoğunlukla bu grupların üyelerini tanırlar. Buradan anlaşılacağı üzere; öğrencilerin sınıf içinde oturdukları yerlere göre, öğrencilerin sınıf içinde oturdukları yer, üyesi oldukları arkadaş grubunun akademik başarıları, öğrencilerin değerleri, normları,

öğrencinin sınıf içindeki davranışlarını etkiler. Bu nedenle, okullarda olumsuz davranışlara sahip olan öğrencilerin, etkili alt grup oluşturduğu sınıfların yönetim tarafından dağıtılmasında yarar vardır.

Olumsuz sınıf ortamı yaratılmasını engellemek için, öğretmenin sınıfta alt grup oluşturmak için çaba harcaması, mümkün oldukça, farklı özelliklere sahip öğrencilerden oluşan küçük gruplar oluşturarak, grupla öğretim yöntemleri uygulaması gerekir. Bu uygulamalar, öğrencilerin kendilerinden farklı öğrencilerle tanışmalarını ve olumlu davranışlara sahip öğrencilerden etkilenmelerine yardımcı olabilir.

2- Öğrenci-Öğretmen Etkileşimi: Sınıf ortamında öğrencilerin birbirleriyle etkileşimi kadar, öğrenci-öğretmen etkileşiminin olduğu gözlenmektedir. Öğretmen sınıfın doğal lideri haline gelirse öğrenciler öğretmenin koyduğu kurallara uyma eğilimi gösterir. Sınıf içinde en yoğun iletişim öğretmenle öğrenciler arasında olduğu için öğretmen sınıfı kontrol edebilir. Öğretmen sınıf içi etkinlikler sırasında, tavır, tutum, davranış ve yaklaşımıyla öğrencilerine model oluşturarak, öğrencilerin tavır, tutum ve davranışlarını etkileyebilir. Özellikle öğrenciler tarafından sevilen, sayılan öğretmenlerin öğrenci üzerinde çok olumlu etkileri vardır. Öğretmenden sürekli olumlu uyarımlar alan öğrenci, öğretmeni tarafından sevildiğini fark eder. Öğretmenin kendisini başarılı bulduğuna inanan öğrencilerin olumlu davranış sayısı artar ve daha başarılı olurlar. Benzer biçimde, öğretmenin kendisinden hoşlanmadığını ve başarı beklemediğini düşünen öğrenciler, sınıf ortamını bozmaya çalışırlar. Öğretmen öğrencileri bir yandan etkilerken, bir yandan da onlar tarafından etkilenir. Öğrencilerin sahip oldukları özellikler ve tutumları öğretmenlerin davranışlarını etkiler. Aynı öğretmen, iki ayrı grup dinamiğine sahip sınıfta farklı performans gösterebilir.

Öğretmenler, kolay öğrenen, disiplin sorunu çıkarmayan, söylediği yönergelere uyan sınıflarda kendini daha güvende hissedebilir. Böylece daha başarılı olduğuna inanır. Aksi durumda yani ders dinlemeyen, sorduğu soruları cevaplamayan sınıflarda öğretmen kendine güvenini kaybeder, motivasyonu azalır ve başarı oranı düşer.

Öğretmenin öğrencilerle etkileşiminde, öğrencilerin bireysel özellikleri de

önemli rol oynar. Öğrencinin zekâsı, genel görünümü, sevimliliği, usluluğu, terbiyesi öğretmende olumlu izlenim bırakır. Bu nedenle, öğretmen bu özelliklere sahip öğrencilerle daha çok ilgilenir ve iletişim kurar. Bu öğrencilerden başarı beklentisi yüksek olur ve bu beklentinin gerçekleşmesi için çaba gösterir (Fidan ve Erden, 1993).

Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri, aile kökenleri ve okulun bulunduğu yöre de öğretmen tutumlarını belirleyen etmenlerdir. Yoksul ve geri bir yörede görev yapan öğretmenin, öğrencilerden başarı beklentisi düşük olur. Bu durumda öğretmen kendi kırgınlığını, bezginliğini öğrencilere yansıtır. Onların başarısızlığını, imkânsızlıklara değil, yeteneksizliklerine bağlar. Beklentisi az olan bir öğretmen ise, öğrencilerinden ancak düşük bir başarı sağlayabilir (Yörükoğlu, 1994).

3- Olumlu Sınıf Ortamı Yaratma: Günümüzde eğitim-öğretim ortamlarında en çok karşılaşılan problemlerden birisi de sınıf içi disiplinsizliktir. Bu sorun, ilköğretim seviyesinde kendini daha da belirgin bir şekilde göstermektedir. Çünkü kalabalık sınıflarda araç-gereç yetersizliği, öğrenciye yeterli rehberlik yapılamaması, derslerin öğretmen merkezli işlenmesi, derslere ilgiyi azaltmakta ve çeşitli disiplinsizlik olaylarına sebebiyet vermektedir.

Bu disiplinsizlik olaylarının çözümünde ödül ve ceza ilk çare olarak düşünüldüğünden, istenilen sonuca ulaşılamamaktadır. Çünkü, bu dış faktörler ortadan kalkınca istenmeyen davranışlar tekrar ortaya çıkabilmekte ve dersin istenilen amacına ulaşmasına engel teşkil etmektedir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin amaçlı olması beklenmektedir. Amaçsız faaliyetler kişileri isteksizliğe, verimsizliğe ve dolayısıyla disiplinsizliğe sevk edebilmektedir. Öğretmenin, sınıfını çekici hale getirmesi gerekir. Özellikle, ilköğretim I. kademedeki ilgi ve seviye kümelerine yer verilmesi, yöntemlerin uygun seçilmesi, dersin ve konunun özelliğine uygun araç-gereç temin edilmesi veya geliştirilmesi konuları önemlidir.

Öğrencilerin dikkat sürelerinin kısa olduğu düşünülürse, bir derste öğretim faaliyetlerinin zenginleştirilmesi elbette önemli olacaktır. Öğrenci merkezli faaliyetlerde öğrencilerin duygularını, tutumlarını ve davranışlarını kontrol edebilme alışkanlıkları

geliştirilebilir. İçsel denetimi başaran çocukların davranışlarında daha ölçülü olmaları beklenir. Bir işi başarmanın keyfine varan öğrencinin, aynı tadı almak için istenilen davranışlara yönelmesi ihtimali daha yüksek olabilmektedir. Hem davranış disiplini, hem de iş disiplini kendiliğinden oluşmaya başlayabilecektir.

Olumlu sınıf ortamı oluşturma ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu konu ile ilgili araştırmacıların görüşleri aşağıda belirtilmektedir.

Olumlu öğrenme ortamı, öğretmenin kişiliğine, öğrenci seviyesine inmesine, bilgi zenginliğine, konuların günlük hayatla ilişkili olmasına bağlı olduğu bilinmektedir (Akyol, 2000:176).

Fiziki ortamının düzenlenmesiyle ilgili olarak Akyol (2000); ışık, ısıtma ve ses düzeninin, öğretmenin ses tonunun, kaynakların, tertip ve düzenlemenin, mesaj ve bülten tahtalarının önemli bir yer tuttuğunu belirtmektedir. Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesi bugün mikro düzeyde sınıf içi eğitim-öğretim etkinlikleriyle sağlanabilmektedir.

Eğitim ortamının yönetimi ile ilgili olarak Bacanlı, öğretmenin sınıf içindeki rollerini aşağıda açıklamaktadır:

1. Yönetim ve yürütme rolü,
2. Öğretim rolü. Öğretmenin yönetsel ve yürütme rollerinin başında disiplin sağlayıcılığı gelmektedir. Bunun yanında öğrenme araçları ve program yöneticisi olma rolü vardır. Öğretimsel rolleri ise güdüleyici, kaynak kişi, değerlendirmeci ve uyum sağlayıcıdır (1997:174).

Kounin, sınıf yönetimi ile ilgili olarak öğretmenlere şu teknikleri önermektedir: Öğrencilerinize onlarla birlikte olduğunuzu gösterin. Varlığınız anlaşılmalı. Sınıf etkinliklerinde kesintisiz ve anlık (hemen) olmayı sürdürmeye çalışın. Özellikle küçük çocuklarla olduğunuzda değişiklikler yapın ve coşkulu olun (Bacanlı, 1997:177).

Görülüyor ki sağlıklı bir eğitim ortamının yaratılmasında, öğretmenin sınıf yönetimi ve disiplini sağlayıcı rolü çok büyük öneme sahiptir.

Sınıf içinde disiplini sağlamak elbette ki kolay bir iş değildir. Değişkenlik göstermesi itibarıyla, sınıf yönetimini ve disiplini etkileyen bir çok husus mevcuttur. Bu faktörler genel olarak sınıfın fiziksel durumuyla ilgili olabileceği gibi, öğrencilerin

sosyo-kültürel farklılığından da kaynaklanıyor olabilir. Ancak en önemlisi öğretmenin bu konudaki bilgi, beceri ve yetenekleridir. Küçükahmet, sınıf içinde disiplini etkileyen faktörleri şu şekilde belirtmektedir:

1. Öğretmenin sınıf önündeki durumu; Öğretmenin sınıf içerisinde ayakta ya da oturarak durması disiplini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etkileme sınıf seviyelerine göre de farklılık gösterebilir. Örneğin, 1., 2., 3. sınıflarla 4. ve 5. sınıflar arasında farklılık gösterecektir. Öğretmenin sınıf içerisinde bütün öğrencilerini göreceği şekilde durması gerekir. Öğrencilerin de birbirlerini göreceği şekilde oturmalarına dikkat edilmelidir.
2. Öğrencilerin sınıf içindeki yerleşimi; Eğitim-öğretim aktivitelerinin çeşitliliği ve amaca göre değişiklik göstermesi, öğretmeni, sınıf içindeki yerleşme düzeninde zaman zaman değişiklik yapmaya zorlamaktadır. Örneğin Sosyal Bilgiler dersinde konferans salonu düzeni gerekirken, Fen Bilgisi dersinde kümeler halinde yerleşme düzeni gerekebilir. Yanlış oturma düzeni disiplinsizliğe yol açarak aktivitenin amacına ulaşmasını kısıtlayabilir.
3. Öğretmenin konuşmasının etkinliği; Eğitim sistemimizin öğrenciden çok öğretmen merkezli olması nedeniyle sınıfta öğretmenler sürekli konuşmak durumundadırlar. Öğretmenin sınıf içi tutumları dersi çekici ya da monoton hale getirir.
4. Öğrenci çalışmalarının kontrolü; Öğrencilerin çalışma disiplininin sağlanması, verilen ödevlerin öğretmen tarafından sistemli bir şekilde kontrol edilmesinden geçmektedir. Sistemsiz yapılan kontroller, öğrencilerin ders faaliyetlerine katılmalarını olumsuz yönde etkileyebileceği gibi sınıftaki disiplini de bozabilir.
5. Yazı tahtasının kullanımı; Öğretmenin yazı tahtasına neleri yazacağını önceden bilmesi, çabucak yazması ve yüzünün öğrencilere dönük olması disiplini sağlamada etkilidir. Aksi halde öğrencilerin ilgileri dağılabilir ve zamanının büyük çoğunluğunu yazı yazarak harcayacağı için hem ders zamanını boşa harcama hem de öğrencilere birbirlerini rahatsız etme ortamı verilmiş olabilecektir (1994: 86).

Sınıf içi disiplini sağlama konusunda çeşitli kaynaklar bulunmasına rağmen, hemen hemen hepsinin önerileri birbirine yakındır. Küçükahmet, öğretmenlere disiplini sağlama konusunda şunları önermektedir:

1. Ara sıra ufak tefek disiplin olaylarını şakaya dönüştürünüz.
2. Eğlenceli durumlarda sınıfla birlikte hareket etmekten çekinmeyiniz.
3. Öğrencinin hiçbir soru sormaksızın itaatkâr davranmasının arzu edilmiş bir şey olmadığını biliniz.
4. Bir öğrenciyi uyarmanız gerekiyorsa bunu herkesin önünde yapmayınız.
5. Disiplin sağlamanın birçok öğretmenin iddia ettiği kadar önemli bir sorun olmadığını unutmayınız.
6. Bazen öğretmenlerin tutumu yüzünden de öğrencilerin disiplin kurallarına uymadıklarını aklınızdan çıkarmayınız.
7. Öğrencilerinizde kendi kendine disipline edebilme alışkanlığı geliştirmeye çalışınız. Kötü bir davranışın her şeyden önce kendi kişiliğine karşı bir saygısızlık olduğunu belirtiniz.
8. Unutmayınız ki öğretmenin sınıfta disiplin sağlamak için çok sert olması gerekmez.
9. Suçluyu bulamadığınız zaman tüm sınıfı cezalandırmaktan kaçınınız.
10. Disiplin problemlerine mani olmak, bir kere olduktan sonra onu düzeltmek için

uğraşmaktan daha kolaydır.

11. Disiplin problemi sizi aşmadıkça başkalarına duyurmayınız.
12. Derhal önlem alınması gereken durumlarda ya da sınıfta ders yapmanız imkansızlaştığı hallerde idareye haber veriniz (1994:90).

Ders Verme Süreci

Öğretmenin derse başlamadan önce, derse başlarken, dersi işlerken ve dersi bitirdikten sonra yapması gerekenler, çeşitli bilim adamları tarafından aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır.

1- Derse hazırlanma: Derse hazırlanma, sadece bilimsel açıdan doğru bir ders vermek için değil, aynı zamanda iyi bir sınıf yönetimi ve kontrolü için de gereklidir. Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenler: “Madem ki bu ders kaynakları ve malzemeleri kendileri için hazırlanmıştır, o halde ders için başka bir kaynağa veya çok fazla hazırlığa gerek yoktur.” şeklinde ortaya konan görüşe göre hareket edilirse öğrenciler dersleri hiç beğenmeyecektir. Öğretmen, konu ile ilgili değişik kaynaklar bulmalı ve okumalı; böylece dersini kendinden emin, canlı ve ilgi çekici bir şekilde sunmalıdır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999).

Derse hazırlanmanın çok önemli aşamalarından biri de öğrencilerin ve öğretmenin ders sırasında ne yapacaklarını ve düzenleyecekleri etkinlikleri belirlemektir. Bunun için de her derste yapılacak işlemlerin akışını düzenleyen bir ders plânının mutlaka hazırlanmış olması gerekir.

2- Derse Başlama: Okul dışında, okulda ve sınıfta derse başlama, derse girişle yapılır. Derse yeterince hazırlanılır ve derse iyi bir giriş yapılırsa o dersin verimi önemli ölçüde artar. Büyükkaragöz ve Çivi (1999), Hollingsworth ve Hoover (1991), Küçükahmet (1999), öğretmenin derse iyi bir “giriş” ile başlaması öğretimi pek çok yönden olumlu etkiler demektirler.

Dersin başında olumlu bir atmosferin oluşturulması, öğrenme amaçlarının belirtilmesi öğrencilerin derse karşı ilgilerini ve dikkatlerini çeker, bunu izleyen diğer öğrenme aşamaları için iyi bir başlangıç noktası oluşturur.

Dersin konusunu, amacını ve önemini vurgulamak çok önemlidir. Bir açıklama yapmaktan çok sınıfa yöneltilen bir soru ilgilerini çeker. Duyulabilecek bir ses tonu öğrencilerin öğretmeni dinlemelerini ve gürültünün azalmasını sağlar.

Öğrencilerin ilgilerini çektikten ve dersin amacını belirledikten sonra, öğretmenin derse yapacağı girişin üçüncü bir işlevi, konunun önceki derslerle ilgisini kurmak ve o gün ki derste neler yapacağınızı açıklamak olmalıdır, şeklinde düşüncelerini açıklamaktadırlar.

Derse zamanında başlamak çok önemlidir. Bunun gerçekleşebilmesi öğretmen ve öğrencilerin zamanında derse girmesi gerekir. Özürsüz olarak sınıfa geç gelmenin kesinlikle kabul edilemeyeceği öğrencilere belirtilmelidir. Bu prensip kararlı bir şekilde uygulanmalıdır.

Dersin ilk birkaç dakikası genellikle ölü zamandır. Bu sırada öğrenciler yerleşirler, kitaplarını, defterlerini çıkarırlar. Bu zaman süresinde öğretmenler bir veya birkaç öğrenciyle sosyal konularda konuşabilir veya sınıfa bir bilim adamının ilginç yönlerini anlatabilirler. Herkesin yerleştiği görüldükten sonra derse başlamaya hazır olduğunun işareti verilmelidir. Örneğin öğretmen ayakta bir kaç saniye durarak;

- Çocuklar hazır mısınız?
- Çocuklar lütfen beni dinler misiniz?
- Herkes sessiz olsun,
- Evet çocuklar,

gibi uyarıcıları kullanarak derse giriş yapabilir. (Good ve Brophy, 1987), derse başlama ile ilgili olarak; bazı öğrencilerin derse hazır olmadıkları gözleniyorsa, bu belirtilmeli ve tam sessizlik sağlanmadan derse başlanmamalıdır. Aksi halde daha sonraki derslerde başka öğrencilerin de benzer şekilde davrandıkları görülebilir. Derse başlarken sınıfın önünde ve ortasında durmak gerekir. Açık ve net bir ses tonu kullanılmalıdır. Sınıf ile göz iletişimi kurulmalı ve herkesin dikkatle dinlemesi sağlanmalıdır. Konuşurken bir an için duraklayıp dersi dinlemeyen öğrenciye dikkatlice bakmak, çoğu zaman disiplini sağlamaya yeterli olacağı görüşlerini ileri sürmektedirler.

Önceki dersler de ele alınan bir konu kısa bir şekilde öğrencilere hatırlatılarak

önceki dersler ile uygun bir şekilde bağlantı kurularak derse başlanabilir.

“Geçen hafta tartışılan konuyu hatırlayın.”

Ancak, soruya yanlış cevap veren öğrencileri aşağılamamaya dikkat etmek gerekir. Bu davranış öğrencilerin motivasyonunun (güdüleme) artmasına ve yeni dersi anlamalarına olumlu yönde etki eder (Hollingsworth ve Hoover 1991).

3- Derste Soru Sorma: Bir derste soru sormayı gerektiren eğitim ve öğretime yönelik nedenler şunlardır:

1. Belli bir olayın sonucu üzerinde fikir üretmek,
2. Belli bir olayın sonucu üzerinde farklı düşünceler ortaya koymak,
3. Belli bir olayın sonucu üzerinde değişik yorumlar sunmak
4. Öğrencilerin bilgi, tavır, tutum, davranış ve alışkanlıklarının seviyesini yükseltmek,
5. İlgı çekmek,
6. Dikkat toplamak,
7. Geçmişte öğrenilenleri hatırlatmak

şeklinde sıralanabilir. Derste soru sorma ile ilgili olarak Küçükahmet (1997), Büyükkaragöz ve Çivi (1999), Aydın (1998) soru sorma yeteneğini kullanma ve kullandırmanın çok önemli olduğunu belirtmektedirler. Bir derste soru sorma nedenlerini şu şekilde açıklamaktadırlar.

Olayların sonuçları üzerinde fikir üretmeyi, farklı açılardan düşünmeyi ve değişik yorumlar yapmayı sağlamak.

- Anlama ve öğrenmenin düzeyini belirlemek.
- Öğrencilerin derse ilgilerini çekmek.
- Daha önce işlenmiş konunun önemli noktalarını gözden geçirmek ve hatırlamak.
- Sınıf kontrolünü sağlamak ve öğrencilerin yüksek sesle konuşmasını önlemek.
- Öğrencilerin cevaplarını kullanarak konuyu tüm sınıfa anlatmak.

- Zeki öğrencilerin, diğer öğrencileri cesaretlendirmelerini sağlamak.
- Utangaç öğrencilerin derse katılımını sağlamak.
- Önemli cevaplardan sonra öğrencilerin bilgilerini pekiştirmek.
- Duygu, görüş ve isteklerin ifade edilmesini sağlamak.

4- Tahtanın Kullanımı: Öğretmenin tahtayı kullanma becerisi onun öğretim kalitesinin de çok önemli bir göstergesidir. Tahtadaki yazılar okunaklı, düzenli ve sınıfın her tarafından rahatlıkla okunabilecek büyüklükte olmalıdır. Yeni öğretmenlerin yaptıkları çok yaygın bir hata, yüzleri tahtaya dönük iken konuşmalarıdır. Tahtaya yazarken, bir şeyler de söylemek durumunda kalırsa, konuşurken sınıfa dönülmelidir. Sınıfa sırtı dönük iken konuşulmamalıdır (Yalın,1999).

Benzer şeyler tepegöz kullanımı için de söz konusudur. Perdeye yansıtılanların sınıfın her yanından net bir şekilde görülmesi sağlanmalı ve görüntü engellemeyecek şekilde durulmalıdır.

5- İsimleri Öğrenme: Öğrencilerin isimleri biliniyorsa onlara ismen hitap edilmelidir. Böylece, daha etkili olur ve daha iyi bir kontrol sağlanır. “Sen arka sıradaki.....”, “Pencerenin yanındaki gözlüklü.....” şeklinde hitap edilmemelidir (Good ve Brophy,1987).

Şüphesiz öğrencilerin isimlerini öğrenmek kolay bir iş değildir. Ancak en kısa bir zamanda isimler öğrenilmeye çalışılmalıdır. Aşağıdaki öneriler bu konuda yardımcı olabilir. İsimleri öğrenme ile ilgili olarak (Başar, 1999) ve (Aydın, 1998);

- İlk derse gitmeden önce, sınıf listesi birkaç kez okunmalı, birkaç isim seçilmeli ve ders sırasında bunlar tanınmalıdır. Bu işleme tüm öğrenciler tanınıncaya kadar devam edilmelidir. Bazı okullar, fotoğraflı sınıf listeleri hazırlarlar, bunlar kullanılabilir ya da böyle bir fotoğraflı liste hazırlanabilir.

- Yoklama yaparken ismi okunan öğrencinin elini kaldırması istenebilir ve bu esnada yüzüne bakılabilir.

- Öğrencilere ismen hitap etmeye çalışılmalıdır, şeklinde görüşleri mevcuttur.

Gözlem dosyaları, gözlem formları, gözlem raporları, not listeleri kontrol edilmelidir. Öğrencinin sahip olduğu yüzü hatırlama çalışması yapılmalıdır.

6. Konuşma Fırsatı Verme: Sınıftaki her öğrenciye soru sorma, tahtaya kalkmanın yanında konuşma fırsatı verilmelidir. Konuşma fırsatı öğrencilere eşit kullanılmalıdır. Bir ders sırasında bazı öğrenciler konuşmak için birden çok parmak kaldırdığı halde, bazı öğrenciler ise hiç parmak kaldırmaz ve söz istemezler. İşte bu durumu ortadan kaldırmak, her öğrenciyi konuşturmak için, öğretmen zaman zaman konuşmayanlara söz hakkı verir. Konu hakkında görüşünü ve önerisini sorar. Söz verirken parmağını yüksek kaldıran, ben ben diye seslenen öğrenciye heyecanlanmaması ve sakin olması tembih edilir.

7. Dersi Öğrenciye Verdirme: Sınıf ortamındaki monotonluğu kırmak için bu yola baş vurulur. Öğretmenin çok yorgun ve bitkin olduğu hallerde; konuya daha önce hazırlık yaparak gelen bir öğrenci varsa, onu tahtaya çıkarıp dersi anlatması istenebilir. Böylece öğrenciden öğrenciye eğitim gerçekleşir. Öğrenci öğrencinin seviyesine daha kolay iner. Öğrenci öğrencinin dilinden daha kolay anlar.

8- Ödev Verme: Ödevler öğrencilere verilirken Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ödev Yönetmeliği göz önüne alınması gerekmektedir. Buna göre öğrencilere rasgele ve gelişmiş güzel ödev verilmez. Ödevin amacına uygun olması içinde Ödev öğrencilere okulda, sınıfta, evde ve okul dışında verilen ek çalışmalardır. Ödevler yarım kalan bir çalışmanın tamamlanması, derse hazırlıklı gelinmesi, öğrenilenlerin pekiştirilmesi, yeni öğrenilenlerin tekrarlanması ve konu ayrıntılarının iyice incelenmesi ve araştırılması için yapılan eğitsel bir çalışmadır. Ödev verme ile ilgili olarak Bilen (1999), Kemertaş (1997) ve Günden (1979);

- Öğrencilere arkadaşlarının müdahalesi olmadan, kendi başlarına çalışma ve bir şeyler üretme imkanı verir.
- Okulda yapmış olduğu çalışmaları ne ölçüde anladığını belirleme şansı verir.
- Anne-babalara çocukların çalışmaları ile daha yakından ilgilenme fırsatı verir.

- Okuldaki çalışmalarına ek olarak, çalışmalarını için güdülenmiş olurlar.
- Öğrencilere ödevin ne kadar zaman alacağını belirtmek yararlı olacaktır,

Ayrıca ödevin nasıl yapılacağı konusunda da yol göstermek yararlı olur. Öğrencilerin öğretmenlerinden alacakları dönüt düzeltme çok önemlidir. Aşağılama, suçlama ve cezalandırma yolu ile sonuç elde etmek mümkün olmadığı halde, övgü ve cesaretlendirme son derece etkilidir. Öğrencilerin yazılı çalışmalarına not verirken de bu kural geçerlidir. Yazılı çalışmalarını değerlendirirken şu noktalara dikkat etmek yararlı olacaktır:

- Öğrencilerin çalışmalarını sık aralıklarla değerlendirilmeli: her defasında kelime kelime okumak mümkün olmasa bile az da olsa yapılacak dönüt-düzeltilme, açıklama ve övgü hiçbir şey yapmamaktan daha iyidir. Bu uygulama öğrencilere en azından, öğretmenin kendilerine önem verdiğini ve izlediğini gösterir.
- Eleştiri kadar övgü ve cesaretlendirmede yapılmalıdır. Çalışma hakkında az da olsa, övülecek olumlu yanlar bulmaya çalışılmalıdır. Kesinlikle aşağılama, azarlama ve cezalandırma yoluna gidilmemelidir.
- Öğrencilerin yazılı çalışmalarını değerlendirirken Türkçe imlâ ve dil bilgisi kurallarına da dikkat edilmelidir; şeklinde açıklamalar getirmektedirler.

9- İstenmeyen Davranışları Kontrol: Hiç istenmemesine rağmen sınıf içinde bazen ortam bozulur. Öğrenciler ve öğretmen istenmeyen davranışlarda bulunabilirler. Sınıfın havasının uzun süre bozulmasına meydan vermemek için, istenmeyen davranışlara izin verilmemeli ve bu tip davranışlar kontrol altına alınmalıdır. Pekleştirici olmaması için basit olanlar üzerinde fazla durulmamalıdır. Bu konuda, Aydın (1998) ve Başar (1999) sınıfta meydana gelebilecek istenmeyen davranışlardan kaçınmak için öğretmenlerin;

- Derslere çok iyi hazırlanılmalı, böylece ders boyunca kontrol öğretmenin elinde olur.
- Ders sırasında yapılacak etkinlikler plânlanmalıdır.
- Sınıfta görülebilecek bir yerde durulmalıdır.

- Sınıfta farkına varılamayan hiçbir şeyin olmayacağı hissettirilmelidir; gözler sınıf üzerinde gezdirilmeli ve ne kadar küçük olursa olsun yanlış ve kötü davranış olduğunda derhal gereken yapılmalıdır. Olayın ikinci defa ortaya çıkması beklenmemelidir. Dikkat bir grup üzerinde toplanmamalıdır.

- Öğrencilerin ders süresince meşgul olmaları ve derse katılımları sağlanmalıdır.

- Kurallar konusunda tutarlı olunmalıdır.

- Öğretmen kendisinden emin görünmelidir.

- Çocukların hatalı davranışlarına, gereğinden fazla tepki göstermekten ve duygusal olarak davranmaktan kaçınılmalıdır.

- Kararlı olunmalı, fakat asla kırıncı olunmamalıdır. Öğrenciler kendilerini her zaman azarlayan öğretmenlerden nefret ederler.

- En kısa zamanda isimler öğrenilmeye çalışılmalı ve öğrenciler isimleri ile çağırılmalıdır.

- Doğru cevaplara olumlu karşılıklar verilmelidir. Homurdanmamalı veya belli belirsiz baş sallanmamalıdır, “çok iyi”, “evet” veya “aferrin” gibi karşılıklar verilmelidir; şeklinde açıklanan öneriler getirmektedirler.

Öğretmenin sınıf önünde duruşundan ödevleri kontrol edişine kadar pekçok husus sınıf yönetimini, disiplini etkilemektedir. Küçükahmet, bunları şu şekilde sıralamıştır:

- a) Öğretmenin sınıf önündeki duruşu,
- b) Öğrencilerin sınıfta yerleşimi,
- c) Öğretmenin konuşmasının etkinliği,
- d) Öğrenci çalışmalarının kontrolü,
- e) Yazı tahtasının kullanımı (1999:123).

Sınıfta öğrencinin gizil güçlerini olabildiğince geliştirmek için uygun yöntem ve teknikleri kullanmak öğretmenin en önemli görevlerinden biridir. Her öğrenci kendi gizil dünyası ve özneliği içinde eşsiz bir bütünlüktür. Dolayısıyla öğrencinin çalışkan, tembel, uslu şeklinde kategorize edilmesi asla insanın psikolojik gerçekliği ile bağdaşmaz (Aydın, 1998:19).

Öğretmenin Sınıf Yönetimindeki Başarısı Neye Bağlıdır?

Sınıf yönetiminin, hastane, fabrika, işletme gibi alanların yönetiminden farklı düşünülmesi gerekir. Çünkü yönetilmesi gereken şey, davranışını değiştirmeyi hedeflediğimiz insandır. İnsanın karmaşık yapıya sahip olması yanında onu daha da karmaşıklaştıran, değişmeyi kendi yönüne çekmek isteyen pek çok güçlerin varlığıdır. Öğretmen sadece öğrencinin davranışlarıyla değil, yöneticilerin davranışlarıyla da ilgilenmek zorundadır. Aksi halde sınıf yönetimi başarısızlığa uğrayacaktır. Öğretmenin sınıf yönetimindeki başarısının, öğrenme-öğretme sürecini iyi kurup işletmesinin yanı sıra, okul yönetimine bağlı olduğu unutulmamalıdır. Örneğin, fiziksel düzenlemeler, imkânların yaratılması, dışarıdan müdahalenin önlenmesi, okul yönetiminin sorumluluk alanına girmektedir.

Öğretmen bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerin eğitim-öğretim görevini yürütürken, davranışları ile de onları etkilemektedir. Öğretmenin kişiliğinin tüm özellikleri, sınıftaki öğrenciyi etkilemekte, onun kişiliğine göre şekillenmesini sağlamaktadır. Öğretmenin davranışları sınıf yönetiminin esasını oluşturmaktadır.

Eğitimde genel itibarıyla iki türlü disiplinden söz edilmektedir; içsel ve dışsal disiplin. İçsel disiplin kişinin kendi kendini kontrol (oto-kontrol) etmesidir. Dışsal disiplin ise dışarıdan bir etki ile sağlanmaktadır. Eğitim açısından baktığımızda, içsel disiplin, eğitim değeri en yüksek olanıdır. Böyle bir disiplin anlayışını öğretmenin kazandırması ancak, öğrenciyi severek, onun kişiliğine ve fikirlerine saygı duyarak ve onu kırmayarak mümkün olabilmektedir. Eğitimin amacı, öğrenciye kalıcı davranışlar kazandırmak olduğuna göre, öğrencilerin bu davranışları isteyerek, benimseyerek yapmaları esas olmaktadır. Kısacası öğrencinin kendi yaptığına gerçekten doğru olarak inanmasıdır. Dışsal disiplin ise, dışarıdan yapılan bazı uyarılarla disiplini sağlama yoluna gidilmektedir. Bu etki, kendini ödül ve ceza şeklinde göstermektedir. Öğrencinin sınıf içerisindeki eğitim açısından olumlu ya da olumsuz davranışlarına öğretmenin ödül ya da ceza ile tepkide bulunmasıdır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmayla; sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemlerini sınıf yönetiminde etkili bir şekilde kullanmaları amaçlanmaktadır.

İlköğretim hizmeti almakta olan, zorunlu eğitim çağındaki öğrencilerin sınıf ortamındaki çalışmalarında sergilemiş oldukları davranışlar karşısında, hak ettikleri ödül ve cezaya muhatap olmaları, öğretmene duyulan saygı ve kabul değeri açısından önemlidir. Öğrenciler hak etmedikleri ceza ve ödülü alırlarsa; öğrencilerin öğretmene olan saygı ve güven duygusu azalır. Eğer öğretmen, öğrenci üzerindeki etkisini zayıflatır ve öğrencinin adalet duygusunu zedeleyerse, onun gözünden düşer. Bu durumda; öğrencilerin beden, zihin, sosyal, psikolojik ve kişilik bakımından sarsılmalarını önlemek gayesiyle bu araştırma yapılmıştır.

Bu araştırma; ilköğretim hizmetlerine doğrudan veya dolaylı yollardan katılan sınıf öğretmenlerine, ilköğretim okulu müdürlerine, ilköğretim müfettişlerine, sınıf öğretmeni yetiştiren kurumların akademik personeline ve öğrencilerine, ilköğretim ve sınıf öğretmenliği alanında araştırma yapan kişi ve kuruluşlara hizmet etmesi, bilgi, düşünce, görüş ve yeni fikirler kazandırması açısından önemlidir.

Sınıf yönetiminde karşılaşılan sorunlar konusunda Başar'ın (1999: 117). görüşü ve düşüncesi: Sınıf içindeki sorunlar, hayallere dalma, etkinliklere katılmama, ödev yapmama, araç-gereç getirmeme gibi yıkıcı olmayan davranışlardan, kabadayılık, zorbalık gibi çok olumsuz ve çözümü için okul yönetimi ve velilerin yardımını gerektiren davranışlara uzanan geniş bir yelpaze oluşturabilir. Sınıf içi sorunların önlenmesinde ilk adım sınıf kurallarının demokratik yöntemle belirlenmesi, ilgili herkesin bunları bilmesinin sağlanmasıdır.

Sınıf öğretmenleri için sınıf içi disiplini sağlamak hâlâ bir problem görünümündedir. Bazı öğretmenler geleneksel disiplin anlayışını kullanmakta iken bazıları da modern disiplin anlayışını uygulamaktadırlar. Disiplin konusunda öğretmenler yeterli bilgi ve beceriye sahip değildirler. Bu sebepten öğretmenler arasında

disiplin uygulamalarında farklar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı disiplin konusunda öğretmenlerle araştırma yapmanın önemi kendini açıkça göstermektedir. Her ne kadar yazılmış yayınlar takip edilse de, bu işin asıl uygulayıcılarının görüşlerini almak ve onları ders faaliyetlerinde izlemek gereği duyulmakta ve bu konuya biraz daha açıklık getirmenin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Problem Cümlesi

İlköğretimde çalışan sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri nelerdir?

Alt Problemler

- 1- Köy ve şehirde çalışan sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?
- 2- Bayan ve erkek sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?
- 3- Müstakil sınıf okutan sınıf öğretmenleri ile birleştirilmiş sınıf okutan sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?
- 4- Sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okul türüne göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?
- 5- Sınıf öğretmenlerinin kıdemlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?
- 6- Sınıf öğretmenlerinin kendilerince geliştirdikleri sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri nelerdir? Kullandıkları yöntemler arasında fark var mıdır?

Tanımlar

İlköğretim : Türk Milli Eğitim sisteminin örgün eğitim basamağında yer alan ve kesintisiz 8 yıl süren, 6-14 yaş arasındaki çocukların devam ettiği bir alt sistemdir.

İlköğretim Okulu : İlköğretimin 1. ve 2. kademesini bünyesinde bulunduran okul.

Sınıf Öğretmeni : İlköğretimin 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflarında eğitim-öğretim, yönetim, kişilik hizmetleri, okulun geliştirilmesi ve okul dışı hizmetleri devlet adına mevzuat, program ve yönetim kararları doğrultusunda sürdüren ve sınıf öğretmenliği alanında yetişmiş, ihtisas sahibi kişidir.

Ödül : Olumlu davranışların devamını sağlamak için verilen pekiştireçler. İnsanda rahatlık uyandıran, insana haz veren ve memnun eden maddi ve manevi pekiştireçler.

Ödül bir davranışın yapılması için verilen haz, keyif verici bir maddi olanak (para, hediye, yiyecek, çiklet, çikolata gibi) veya bir haktır (gezmeye götürmek, televizyon, video seyretmek, arkadaşı ile oynaması, bahçeye inmek gibi). Navaro (1990;35)

Ceza : İstenilmeyen davranışı olumsuz olarak pekiştirme süreci ya da olumlu pekiştirmeyi geri almak.

Bir davranışın tekrar edilmemesi için uygulanan üzüntü, acı verici bir yöntem (dayak, cezaya koyma, odaya kapatma, mahrum etme) veya çocuktan alınan bir haktır (harçlığını kesme, arkadaşları ile görüşmesine engel olma gibi). Navaro (1990;36).

Pekiştirme: Davranıştan hemen sonra istendik davranışı ödüllendirme süreci.

Disiplin:

1) Öğrenciye hangi davranışın istenilir olduğunu gösterip öğretmek; öğrencinin bu davranışı yapıp yapmadığını izlemek; davranışı beklenenden iyi yaptığında onu ödüllendirmek, yapmadığında da onu cezalandırmaktır.

2) Eğitim-öğretim faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen tüm etkenleri uygun şekilde bertaraf etmek.

Sınıf içi disiplin: Sınıf içi öğrenme atmosferini oluşturmada kullanılan yöntem ve teknikler.

Yapıcı disiplin: Disiplin problemlerinin oluşmamasına yönelik alınabilecek tedbirlerdir.

Engelleyici disiplin: Koruyucu bir disiplindir. Örneğin; öğretmenin dışında gelişen ve ortaya çıkabilecek problemleri ve gergin durumları önlemek ya da büyütmeden ortadan kaldırmak.

Düzeltilici disiplin: Eğitim-öğretim ortamında istenmeyen davranışa karşı alınabilecek tedbirlerle öğrencinin bir daha o davranışı göstermemesinin sağlanmasıdır.

Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrudur.
2. Kaynaklardan elde edilen bilgi, görüş ve düşünceler doğru kabul edilmiştir.
3. Ankete katılan sınıf öğretmenlerinin anketi samimi ve ciddi bir şekilde doldurdıkları varsayılmaktadır.
4. Anket, anket soruları araştırmanın amacına hizmet eder niteliktedir.
5. Araştırmanın örneklemini araştırmanın evrenini temsil eder niteliktedir.
6. Anketle toplanan bilgiler geçerli ve güvenilir istatistikî tekniklerle analiz edilmiştir.

Sınırlılıklar

- 1- Araştırmanın evreni Trabzon iliyle sınırlıdır.
- 2- Sınıf içi disiplini sağlamanın yöntemleri ödül ve ceza ile sınırlandırılmıştır.
- 3- Araştırmanın konusu ilköğretimin ilk 5 sınıfındaki sınıf içi uygulamalarını kapsamaktadır.
- 4- Araştırmanın süresi yüksek lisans tez süresiyle sınırlıdır.
- 5- Bu araştırma araştırmacının zamanı, bilgi kaynakları, meslek tecrübesi ve maddi imkânlarıyla sınırlıdır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine, evrenine, veri toplama aracına, verilerin toplanmasına ve verilerin çözümlenmesine ilişkin açıklamalara yer verilmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, okul surveyi tipi betimsel bir çalışmadır. Okul surveyi; okullarda var olan ya da ilerde olması muhtemel sorunları çözmek için önceden önlem almak amacıyla planlanan mikro çalışmalardır. Okul ortamında veya okula etki eden dış öğeler çalışmalarının ana konularını oluşturmaktadır (Karasar, 1981).

Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evrenini 1999 yılında Trabzon İli İlköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmanın örneklemini, Trabzon KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Sınıf Öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencilerinin uygulama yaptıkları 22 ilköğretim okulunda çalışan 110 sınıf öğretmeni temsil etmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Bu anket formunda yer alan sorularla ilgili olarak, ilköğretim okullarında görev yapan 20 yönetici,

20 sınıf öğretmeni ve 20 ilköğretim müfettişleriyle mülakat yapılmış ve bu görüşmelerden sağlanan ön bilgiler, ön anket formuna açık uçlu sorular şekline getirilmiş ve 20 yönetici, 20 öğretmen ve 20 ilköğretim müfettişine cevaplandırmak üzere verilmiştir. Bu ön anketle, sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan ödül ve ceza yöntemleri belirlenmiştir.

İlköğretim okullarındaki ilk 5 sınıfta, sınıf içi disiplini sağlamak için, sınıf öğretmenlerince uygulanan ödüller, psikolojik, sosyal ve maddi olmak üzere 3 ana başlık altında toplanmıştır. Aynı şekilde, sınıf içi disiplin sağlamada sınıf öğretmenlerinin kullandıkları ceza yöntemleri; psikolojik, sosyal ve fiziki olmak üzere 3 başlık altında gruplandırılmıştır. Bu şekilde, veri toplama aracı olarak kullanılan anketin soruları derecelendirme ölçeğine uyarlanmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, sınıf öğretmenlerine uygulanacak şekilde düzenlenmiştir. Anketin baş kısmında sınıf öğretmenlerine hitaben bir açıklama yer almaktadır. Anketin birinci bölümünde, sınıf öğretmenlerine yönelik kişisel bilgileri kapsayan, çalıştıkları yerleşim birimi, cinsiyeti, görev yaptıkları okul türü, mezun oldukları okul türü ve hizmet yıllarını belirlemek amacıyla çoktan seçmeli 5 soru yer almaktadır. Öğretmenlerin serbest cevap vermeleri, kendilerince uyguladıkları yöntemleri yazmaları için, açık uçlu soruya 6. soru olarak yer verilmiştir.

Anketin ikinci bölümünde ise, sınıf içi disiplini sağlamaya dönük, ödül ve ceza yöntemlerini belirlemeye yönelik 103 soru, derecelendirme ölçeğine uygun olarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki çalışmaların her bir aşamasında literatürde konu alanı ile ilgili yapılmış çalışmaların bilgi toplama araçlarından (Başar, 1999:126), (Ataman, 2000a:228) ve konu alanı uzman görüşlerinden yararlanarak anket formuna son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın alt problemlerinin çözümlenmesinde kullanılan verilerin toplanması amacıyla, KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Sınıf Öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencilerinin uygulama yaptıkları 22 uygulama okulunda görev yapan sınıf öğretmenlerine posta yoluyla 110 anket formu gönderilmiştir. Geri dönen 99 anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Çözülmesi

Geriye dönen ve değerlendirmeye alınan 99 anket formu; sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları yerleşim birimi, cinsiyeti, çalıştıkları okul, mezun oldukları okul türü ve hizmet yılı değişkenlerine göre gruplandırılmış, aşağıdaki sıra takip edilerek frekans ve yüzde tabloları oluşturulmuştur.

İlköğretim I. kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül yöntemleri; sosyal ödül, psikolojik ödül ve maddi ödül olmak üzere üç bölüme; ceza yöntemleri de sosyal ceza, psikolojik ceza ve fiziki ceza olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Ödüllerle ilgili 43, cezalarla ilgili 59 madde oluşturulmuştur.

Bu yöntemlerle ilgili sorulardan elde edilen veriler frekans tabloları şeklinde düzenlenmiştir.

Anket formundan elde edilen ham veriler bilgisayar ortamına doğrudan aktarılmış SPSS paket programı kullanılarak istatistiksel veri analizleri yapılmıştır.

Verilerin istatistiksel analizinde ve yorumlanmasında X, t testi ve F testi kullanılmıştır.

Tablo - 1
Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemlere İlişkin Güvenirlik Testi

ÖLÇEK	N	n	α (Alfa)
Fiziksel ceza	99	22	0.68
Fiziksel ödül	99	12	0.74
Psikolojik ceza	99	23	0.75
Psikolojik ödül	99	16	0.66
Sosyal ceza	99	14	0.72
Sosyal ödül	99	16	0.72

Tablo-1'de de görüldüğü gibi, 6 değişkene cevap veren öğretmen sayıları birbirine eşit ve 99'dur. Fiziksel ceza değişkeni 22, fiziksel ödül değişkeni 12, psikolojik ceza değişkeni 23, psikolojik ödül değişkeni 16, sosyal ceza değişkeni 14, sosyal ödül değişkeni 16'ya seçmeli sorudan oluşmaktadır.

Fiziksel ceza değişkeninin güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.68$, fiziksel ödül değişkeninin güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.74$, psikolojik ceza değişkeninin güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.75$, psikolojik ödül değişkeninin güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.66$, sosyal ceza değişkeninin güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.72$, sosyal ödül değişkeninin güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.72$ olmuştur.

" α " Güvenirlik katsayısı 0.50 olduğunda güvenilir kabul edilir (Tabochnich & Fidell, 1984: 554). Kabul edilebilir sınır olan 0.50'lik sınırın üstünde değerlerin ortaya çıkması, 6 değişkene verilen cevaplara güvenilebileceğini göstermektedir.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Tablo - 2
Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Ceza ve Ödül Yöntemleri Arasındaki Dağılımlar

Değişken	n	r	p	X	Ss	t	p
Fiziksel Ceza İle Maddi Ödül	99	0.018	0.862	1.295 2.948	0.191 0.544	-28.6	0.001*
Psikolojik Ceza İle Psikolojik Ödül	99	-0.308	0.002	1.483 3.442	0.315 0.532	-28.0	0.001*
Sosyal Ceza İle Sosyal Ödül	99	-0.028	0.781	1.858 3.223	0.358 0.432	-23.8	0.001*

n= Öğretmen Sayısı, r= İki Değişken Arasındaki Korelasyon, X= Verilen Cevapların Aritmetik Ortalaması, Ss= Standart Sapma, t= İki Değişken Arasındaki İlişki, p= İki Değişken Arasındaki İlişkinin Manidarlık Düzeyi.

Tablo- 2'deki veriler incelendiğinde;

a) Sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan fiziksel ceza ve maddi ödül yöntemleri arasındaki ilişkiyi korelasyon ile incelenmiş ve .018 düzeyinde bir ilişki gözlenmiştir. Yine aynı değişkenler üzerinde gerçekleştirilen t testinde $t = -28.6$, $t < .001$ düzeyinde fiziksel ceza ile maddi ödül verme oranında manidar bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

b) Sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan psikolojik ceza ve psikolojik ödül yöntemleri arasındaki ilişkiyi korelasyon ile incelenmiş ve -0.308 düzeyinde bir ilişki gözlenmiştir. Yine aynı değişkenler üzerinde gerçekleştirilen t testinde $t = -27.9$, $t < .001$ düzeyinde psikolojik ceza ile psikolojik ödül verme oranında manidar bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

c) Sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan sosyal ceza ve sosyal ödül yöntemleri arasındaki ilişkiyi korelasyon ile incelenmiş ve -0.028 düzeyinde bir ilişki gözlenmiştir. Yine aynı değişkenler üzerinde gerçekleştirilen t testinde $t = -23.8$, $t < .001$ düzeyinde sosyal ceza ile sosyal ödül verme oranında manidar bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Tablo değerlerine bakıldığı zaman ödül ve ceza değişkenleri arasındaki farkın anlamlılığı; sınıf atmosferi içerisinde öğrencilere uygulanan psikolojik baskıların sonuçlarının öğrenciyi öğrenme ortamından uzaklaştırıcı yönde olabileceği; fiziki, psikolojik ve sosyal cezaların öğrenmeyi engelleyebileceği, psikolojik, sosyal ve maddi ödüllerin tam öğrenmeyi sağlayıcı yönde olabileceği görülmektedir (Başar, 1999:142).

Tablo- 2 incelendiğinde ödül değişkeni çoğalırken ceza değişkeninin azalacağı; ceza değişkeni çoğalırken ödül değişkeninin azalacağı söylenebilir. İki değişken arasında negatif bir ilişki ortaya çıkmaktadır.

I. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Birinci alt problem “sınıf öğretmenleri çalıştıkları yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır? biçiminde düzenlenmişti.

Birinci alt problemle ilgili veriler Tablo- 3’te görülmektedir.

Tablo - 3
Yerleşim Yerlerine Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler

Değişken	Yerleşim yeri	n	X	Ss	t	p
a) Fiziksel Ceza	Köy	43	1.331	0.217	1.668	0.099
	Şehir	56	1.267	0.164		
b) Maddi Ödül	Köy	43	2.969	0.488	0.324	0.747
	Şehir	56	2.933	0.588		
c) Psikolojik Ceza	Köy	43	1.524	0.332	1.143	0.256
	Şehir	56	1.451	0.299		
d) Sosyal Ceza	Köy	43	1.872	0.370	0.327	0.744
	Şehir	56	1.848	0.351		
e) Psikolojik Ödül	Köy	43	3.370	0.566	-1.180	0.241
	Şehir	56	3.497	0.502		
f) Sosyal Ödül	Köy	43	3.138	0.442	-1.740	0.085
	Şehir	56	3.289	0.416		

n= Öğretmen Sayısı, X= Verilen Cevapların Aritmetik Ortalaması, Ss= Standart Sapma, t= İki Değişken Arasındaki İlişki, p= İki Değişken Arasındaki İlişkinin Manidarlık Düzeyi

Tablo ile ilgili bulgu ve yorumlar şu şekildedir;

a) Fiziksel ceza verme ile yerleşim birimi arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=1.668$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerin yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları "fiziksel ceza" yöntemini uygulamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Öğrencilerin toplu yaşama, bir arada bulunma, sınıf içi ve okuldaki davranışlarının ne anlama geldiğini bilmemesi sınıf içi disiplin problemlerine sebep olmaktadır. Öğretmenler, fiziksel cezanın ilköğretim mevzuatında ve aileler arasında suç sayıldığını bilmektedirler. Genellikle sınıf yönetiminde başarısız olan öğretmenlerin fiziksel ceza yöntemine başvurdukları bilinmektedir. Köy veya şehirde sınıfı sevk ve idare edemeyen öğretmenlerin bulunması her zaman mümkündür. Yeterli eğitimi alamayan, mesleki heyecanı bulunmayan, meslektaşları ile diyaloga girmeyen, kendini yenilemeyen öğretmenlerin sınıf içi disiplin konusunda yetersiz kalmaları söz konusudur. Yeterli olamayan öğretmenler, sınıf içi disiplini sağlamada ace

düşmektedirler.

Köyde ve şehirde yetersiz kalan öğretmenlerin, sınıf içi disiplin sağlamada birbirinden farklı davranabileceği gibi, birbirine yakın davranmaları da mümkündür. Bütün bu ihtimallere rağmen, köy ve şehir ilköğretim okullarında çalışan sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları fiziksel ceza yöntemleri bakımından manidar bir farklılığın bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

b) Maddi ödül verme ile yerleşim birimi arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=0.324$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerin yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “maddi ödül” yöntemini uygulamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

İlköğretimde 6-14 yaş çocuklarının genellikle somut işlemler döneminde buldukları bilinmektedir. Bu sebeple her türlü eğitim faaliyetlerinin somutlaştırılması gerekmektedir. Genel öğretim ve özel öğretim yöntemlerini bilen bir öğretmen, dersleri çocuk merkezli işlemeye azami gayreti göstereceği düşünülebilir.

Çocuklar genellikle yaptıkları her olumlu hareket için ödül almaya alıştırmışlardır. “Takdirname alırsan bilgisayar alacağım” gibi hep maddiyata alıştırmışlardır. Üstelik somut işlemler çağında olan bir çocuğa sadece, iyi oldu, aferin gibi sözlü pekiştireçler yetmemektedir. Oyuncağın, çikolatanın vb. farkına varan çocuk, beklenti içine girmektedir.

Okullarımızda da özellikle 1. Kademe A grubunda maddi ödüllere çok sık müracaat edilmektedir. Yaptığımız araştırmada da ödüle sıkça müracaat edildiği Tablo-3’den anlaşılmaktadır. Hediye alıp verme, genelde başvurduğumuz hareketlerdendir. Doğum gününde, anneler ve babalar gününde, evlenme yıl dönümlerinde, öğretmenler gününde, kısacası üzüntülü ve sevinçli günlerde birbirine yardım etmek Türk milletinin en büyük özelliğidir. “Acılar paylaşarak azalır, sevinçler paylaşarak çoğalır” anlayışı milletimiz arasında yaygındır. Bu türlü anlayışların etkisiyle büyüyen öğretmen ve

öğrencilerin, hediye alıp vermeleri doğaldır. Öğretmen uygulamalarının birbirine yakın olması bu sebeplerden kaynaklanmış olabilir.

İyi bir not almak, kalemle, kitapla ödüllendirilmek, takdirname, teşekkür almak bu maddi ödüllerden bazılarıdır. Öğrenciler, yaptığı davranışın iyi bir davranış olduğunu ödül aldığı zaman anlamakta, aynı davranışı göstermeye devam etmektedirler.

Öğretmenler, uygulamalarını zümre öğretmenleri, dar ve geniş bölge toplantıları ile paylaşmaktadırlar. Seminer ve kurslarda bilgi ve görgülerini artırmaktadırlar. Böylelikle öğretmenler arasındaki maddi ödül uygulama farkları ortadan kalkmış olabilir.

c) Psikolojik ceza verme ile yerleşim birimi arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=1.143$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerin yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “psikolojik ceza” yöntemini uygulamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Öğrencilerin psikolojik bir varlık olması, kalıttan getirdikleri özelliklerini eğitimle geliştirmeleri, davranışlarını birbirine yaklaştırmaktadır. Üstelik öğretmenler fiziksel cezadan daha çok psikolojik cezaya başvurmaktadırlar. Toplum fiziki cezayı onaylamamasına rağmen psikolojik cezaya onay vermiş olabilir. Ödüle daha sıcak bakan toplumun, cezaya daha olumsuz bakması ceza uygulamalarının yoğunluğunu düşürmektedir. Özellikle fiziki cezanın 4357 ve 1702 sayılı kanunda yasaklanması, ailelerin çocuklarının dövülmesine sıcak bakmaması, maddi cezayı azaltmakta, buna karşılık psikolojik cezayı artırmaktadır. Çünkü, psikolojik cezaya kanunlar ve kaynaklar aynı derecede karşı çıkmamaktadır.

Öğretmenler, psikolojik cezaya sık sık başvurmaktadırlar. Psikolojik cezanın eğitsel değerinin olduğunu düşündüklerinden psikolojik ceza uygulamalarına yer vermiş olabilir. Ödül ve ceza tarifeleriyle, çeşitleri öğretmenler arasında fark edebilir. Öğretmenlerin aldıkları eğitimin birbirine yakın olması, uygulamada başvurdukları

yöntemleri birbirine yaklaştırmış olabilir.

Öğretmenler, sınıf içi disiplin sağlarken, psikolojik ceza uygulamalarının sonucuna bakarak, bu tür yöntemlere devam edebilirler. Yukarıda sıralanan sebeplerden ötürü ilköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik ceza yöntemleri bakımından aralarında bir fark bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

d) Sosyal ceza verme ile yerleşim birimi arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=0.327$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerin yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “sosyal ceza” yöntemini uygulamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo-3 incelendiğinde sosyal ceza yöntemi, fiziksel ceza ve psikolojik ceza yöntemine uygulamada daha çok yer verildiği görülmektedir. İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal bir çevre olan ailede dünyaya gelmektedir. İlk insan ilişkilerini ailede kazanmaktadır.

Çocuklar, aile içi neşe kaynağıdır. Çoğu anne baba, çocuklarının girişken ve kendi kendilerine yeter hale gelmesini isterler. Anne babalar, çocuklarının hayatın zorluklarını aşabilmeleri için, çeşitli sosyal organizasyonlara girmelerinden dolayı çok mutlu olurlar.

Okullarımızda, bayramlarda, kutlama ve anmalarda sosyal organizasyonlara sık sık yer verilir. Çocuklar şiirler okur, konuşmalar yapar, şarkılar söyler, folklor yarışmalarına katılır, spor müsabakalarında yer alır.

Ayrıca derslerde öğrencileri aktif hale getirmek için, öğretmenler, kümeler veya gruplar teşkil eder. Öğrenciler, sosyal, kültürel ve sportif müsabakalardan çok hoşlanırlar. Bu sosyal organizasyonda yer almak öğrencileri çok mutlu eder. Eğitsel kol faaliyetlerinde yer alarak kendini ispatlamaya çalışırlar.

Öğrencilerin bu tür organizasyonlardan men edilmesi, öğrenci için büyük bir

cezadır. Uygunsuz davranışlar gösteren, derslerde başarısız olanların anne-babalarının okula çağırılması sosyal bir cezadır. Öğretmenler, öğrencilerin uygun davranışlar geliştirmeleri için, bu tür tedbirlere sıkça yer vermektedirler.

Okul hayatın kendisi olmalıdır. Bu sebeple, okullarımız sadece belli bilgiler verilen yerler olmaktan çıkarılmalıdır. Çocuklarımız kendi başlarına yeter hale getirilmelidir. Çeşitli problemleri çözer hale getirilen çocuklar hayatta mutlu ve daha az problemlili olurlar.

Öğrencilerin sosyal bir varlık olduğu dikkate alınmazsa, dikkat süreleri az olan öğrencilerin disiplin problemi çıkaracakları bilinmelidir. Bu sebeple öğretmenlerin sosyal faaliyetlerle ilgili becerilerini artırmaya çalışmaları, öğrenciler tarafından kabul görmelerini kolaylaştıracaktır.

Öğretmenlerin sosyal faaliyet uygulamaları farklı olabilir. Ancak, sosyal ceza uygulamalarına ağırlıklı olarak yer verdikleri söylenebilir.

Olumsuz bir durumu ifade eden sosyal cezanın anlamı iyi bilinirse, öğrencilerde istenilen davranışlar gelişecektir.

e) Psikolojik ödül verme ile yerleşim birimi arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=-1.180$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerin yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “psikolojik ödül” yöntemini uygulamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

İnsanların davranışlarını inceleyen psikoloji, insan davranışlarının altında yatan sebepleri aramaktadır. İnsanın hem maddi hem de manevi yönü vardır. Psikoloji, insanın hem maddi, hem de manevi yönünü incelemektedir. Bu sebeple, insanın maddi ve psikolojik yönden doyurulması gerekmektedir. Özellikle, hareketlerle dünyayı keşfetmeye başlayan çocuk, bazen sevinmekte bazen de üzülmemektedir. Evde anne ve babasından sürekli sevgi ve şefkat gören çocuk, okulda da ilgi ve sevgi beklemektedir. Öğretmenin güzel sözleri, gülümsemesi, başını okşaması, öğrencinin okula ve

arkadaşlarına bağlılığını arttıracaktır. Başkalarına aferin diyen öğretmen kendisine ilgi göstermeyince kahrolmaktadır. Öğrencinin kendine özgü yaptığı davranışlarını onaylayan öğretmen, çocuğa dünyaları bağışlamaktadır. Öğretmenin söylediği sözler, gülümsemeler, öğrenciye yaptığı davranışın doğru olduğu mesajını vermektedir. Bu mesajlar, öğrencilerin güzel davranışlar göstermesini özendirir.

Çeşitli faaliyetlere katılan çocukların, hem sosyal hem de psikolojik yönden ödüllendirildikleri düşünülebilir. Yine öğretmenlerin, psikolojik ödülün olumlu bir pekiştirici olduğunu bildikleri varsayılabilir. Psikolojik ödülün yerli yerinde kullanılması, tarifelerinin iyi ayarlanması öğretmenlere büyük kolaylık sağlayacağı söylenebilir.

Köy veya şehirde, anne-babalar çocuklarını her zaman teşvik ederler ve onların başarılarından çok mutlu olurlar. Çocuklarının göstermiş olduğu güzel davranışlarını güzel sözlerle takdir ederler.

Anne-babalar çocuklarının en yüksek seviyeye gelmelerini arzu ederler. Öğretmenler de öğrencilerinin en iyi bir şekilde yetişmeleri için ellerinden gelen gayreti gösterirler. Anne-baba çocuklarını, öğretmenler de öğrencilerini kıskanmazlar. Hal böyle olunca öğretmenlerin, öğrenciler için en iyi psikolojik ödül çeşitlerini bilmeleri ve sınıflarında uygun bir şekilde kullanmaları beklenir.

Bu açıdan öğretmenler, psikolojik kitapları çok okumaları ve öğrendikleri yeni psikolojik yöntemleri sınıflarındaki öğrencilerine uygulamaları gerekir. Diğer meslektaşları ile uygulamalarını tartışmalı ve görüşlerini paylaşmalıdır.

İlköğretim birinci kademedeki öğrencilerin somut işlemler döneminde oldukları düşünülerek, psikolojik ödüllerin öğrencilerin anlayacağı hale dönüştürülmesine çalışmalıdır. Öğretmenlerin biraz da çocuksu yönünün bulunduğu düşünülebilir. Kendini çocuğun yerine koyarak, onun hoşlandığı şeyleri sunması kolaylaşmış olur.

Öğretmenlerin yukarıdaki ortak anlayışa ulaştıkları düşünülerek, uygulamaların birbirine yaklaştığı söylenebilir.

f) Sosyal ödül verme ile yerleşim birimi arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi

görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=-1.740$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerin yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “sosyal ödül” yöntemini uygulamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Sosyal bir varlık olan çocuk, aile içerisinde göz açmakta ve toplum içinde hayatını devam ettirmektedir. Kardeşleriyle veya çevresindeki çocuklarla oynayarak paylaşmayı ve ben merkezilikten, kendisini başkasının yerine koyarak düşünmeyi öğrenen çocuk, etkileşimin hazzına da varmaya başlar. Çeşitli etkileşimler içine girerek sosyal ve kültürel bir varlık olmaya başlar. Başkalarını etkiler, başkalarından etkilenir. Etrafıyla etkileşirken, kendisinin farkına varmaya başlar. Akrabalarını, komşularını ziyaret ederken, ailevi ve komşuluk bağlarını da öğrenir. Önce ailede, sonra komşulukta ve daha sonra mahalle veya köyde kendisini yaşlılarının içinde bularak bizim apartman, bizim mahalle veya bizim köy anlayışını geliştirir. Bu şekilde arkadaş grubuna katılmak, onun için sosyal bir ödül teşkil eder. Ayrıca okula giderek, kendisini sınıf ortamında yeni bir arkadaş grubu içinde bulur. Sınıfın faaliyetlerinden, sınıf içindeki arkadaş gruplarıyla oynamaktan çok hoşlanır. Özellikle ilköğretim I. kademedeki öğrenciler, hem cinsleriyle oynamaktan çok zevk alırlar. Sosyometri tekniği uygulanarak, sınıf içindeki arkadaşlıkları ortaya çıkarmak mümkündür. Bu arkadaşlıkları çoğaltmak gerekir. Bu sebeple, öğrencileri bu türlü organizasyonlara dahil etmek bir ödüldür. Sosyal ve kültürel faaliyetlere katmak, öğrenciyi motive eder.

Mihver derslerde ilgi kümeleri, ifade ve beceri derslerinde başarı grupları birer sosyal gruptur. Bu gruplara öğrencileri dahil etmek öğrenci için sosyal bir ödüldür.

Öğrenci bu tür faaliyetlerde başarı gösterdikçe, istedikleri gruplara dahil edilerek sosyal yönden ödüllendirilmiş olurlar. Bayramlarda şiir okumak, piyeste oynamak, resim yarışmalarına katılmak vs birer sosyal ödüldür. Bu tür sosyal ödüller, öğrencileri derslere çok iyi motive eder.

Öğretmenler, bu durumları aldığı pedagojik formasyonla, öğrenirler. Ayrıca

öğretmenler tecrübe kazandıkça, zümre, dar ve geniş toplantılara, seminer ve kurslara katıldıkça bu konudaki deneyimleri artar.

Araştırmamızda, örneklem olarak alınan Trabzon ilindeki 22 ilköğretim okulunda görevli 99 sınıf öğretmenin aynı uygulama anlayışı elde ettikleri söylenebilir.

II. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İkinci alt problem “sınıf öğretmenleri cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır? biçiminde düzenlenmişti.

İkinci alt problemle ilgili veriler Tablo-4’te görülmektedir.

Tablo - 4

Cinsiyetlerine Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler

Değişken	Cinsiyet	n	X	Ss	t	p
a) Fiziksel Ceza	Bayan	52	1.319	0.194	1.284	0.202
	Erkek	47	1.269	0.185		
b) Maddi Ödül	Bayan	52	3.096	0.535	2.942	0.004*
	Erkek	47	2.785	0.512		
c) Psikolojik Ceza	Bayan	52	1.491	0.289	0.268	0.789
	Erkek	47	1.474	0.344		
d) Sosyal Ceza	Bayan	52	1.945	0.353	2.599	0.011
	Erkek	47	1.762	0.341		
e) Psikolojik Ödül	Bayan	52	3.467	0.490	0.500	0.618
	Erkek	47	3.414	0.578		
f) Sosyal Ödül	Bayan	52	3.230	0.426	0.175	0.861
	Erkek	47	3.215	0.443		

n= Öğretmen Sayısı, X= Verilen Cevapların Aritmetik Ortalaması, Ss= Standart Sapma, t= İki Değişken Arasındaki İlişki, p= İki Değişken Arasındaki İlişkinin Manidarlık Düzeyi

Bununla ilgili bulgular ve yorumlar şu şekildedir;

a) Fiziksel ceza verme ile cinsiyet arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=1.284$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “fiziksel ceza” uygulamaları bakımından bir farklılık göstermemektedir.

b) Maddi ödül verme ile cinsiyet arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=2.942$, $p<.01$ düzeyinde manidar bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “maddi ödül” uygulamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir.

c) Psikolojik ceza verme ile cinsiyet arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=0.268$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Psikolojik ceza” uygulamaları bakımından bir farklılık göstermemektedir.

d) Sosyal ceza verme ile cinsiyet arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=2.599$, $p<.01$ düzeyinde manidar bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “sosyal ceza” uygulamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir.

e) Psikolojik ödül verme ile cinsiyet arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=0.500$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Psikolojik ödül” uygulamaları bakımından bir farklılık göstermemektedir.

f) Sosyal ödül verme ile cinsiyet arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=0.175$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “sosyal ödül” uygulamaları bakımından bir farklılık göstermemektedir.

Bayan sınıf öğretmenlerinin, erkek sınıf öğretmenlerine göre maddi ödül ile sosyal cezaya daha çok yer verdikleri görülmektedir. Bunun sebebi, bayanların okulda, evde ve çevrede eğitime dayalı olarak aldıkları gelişim görevleri (buldukları yaş grubunun gerektirdiği görevler) ile erkeklerin almış olduğu gelişim görevlerinden kaynaklanabilir. Bayanlara daha uysal, uyumlu ve otoriteye baş eğmeleri sosyal rol olarak biçilirken, erkeklerin atılgan, girişken ve sert olmaları rol olarak biçilmektedir.

İnsanların davranışları kişiliğin göstergesidir. Bu kişilik kalıtım-çevre ve zaman etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Doğuştan getirdiği kapasiteye bağlı olarak, aileden, çevreden, okuldan alınan etkilerle insan kişiliği oluşmakta ve gelişmektedir. Bu sebeple, hangi meslekte olursa olsun insanların sert veya yumuşak oluşu belirlenmiş olmaktadır.

Öğretmenlerin de bu gelişim süreçlerinden geçtiği düşünülürse, kendisine giydirilen rolleri sergilemesi kaçınılmazdır. Bayan öğretmenlerin daha uysal ve uyumlu olması toplumsal rollerden kaynaklanabilir.

Yukarıda sıralanan sebeplerden dolayı bayan öğretmenlerin maddi ödülleri daha çok kullandıkları, erkek öğretmenlerin ise maddi ödülü daha düşük düzeyde uyguladığı söylenebilir.

III. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Üçüncü alt problem “sınıf öğretmenleri çalıştıkları okul türüne göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?” biçiminde düzenlenmiştir.

Üçüncü alt problemle ilgili veriler Tablo- 5’te görülmektedir.

Tablo - 5

Çalıştığı Okul Türlerine Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler

Değişken	Çalıştığı Okul	N	X	Ss	t	p
a) Fiziksel Ceza	Birleştirilmiş Sınıf	13	1.269	0.229	-0.533	0.595
	Müstakil Sınıf	86	1.299	0.185		
b) Maddi Ödül	Birleştirilmiş Sınıf	13	2.897	.0381	-0.362	0.718
	Müstakil Sınıf	86	2.956	0.566		
c) Psikolojik Ceza	Birleştirilmiş Sınıf	13	1.361	0.277	-1.511	0.134
	Müstakil Sınıf	86	1.502	0.317		
d) Sosyal Ceza	Birleştirilmiş Sınıf	13	1.571	0.291	-3.248	0.002*
	Müstakil Sınıf	86	1.902	0.348		
e) Psikolojik Ödül	Birleştirilmiş Sınıf	13	3.635	0.547	1.414	0.161
	Müstakil Sınıf	86	3.413	0.526		
f) Sosyal Ödül	Birleştirilmiş Sınıf	13	3.250	0.393	0.236	0.814
	Müstakil Sınıf	86	3.219	0.439		

n= Öğretmen Sayısı, X= Verilen Cevapların Aritmetik Ortalaması, Ss= Standart Sapma, t= İki Değişken Arasındaki İlişki, p= İki Değişken Arasındaki İlişkinin Manidarlık Düzeyi

Bununla ilgili bulgular ve yorumlar şu şekildedir;

a) Fiziksel ceza verme ile çalıştığı okul türü arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t = -0.553$, $p > .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okul türlerine göre “fiziksel ceza” yöntemini uygulamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Göçler sebebiyle sınıf mevcutları şehir ilköğretim okullarında çoğalmaya başlamıştır (Çelikkaya, 1996:101). Şehir ilköğretim okullarının sınıf mevcutları 70-80'e ulaşmış, ikili öğretim uygulamada yer bulmuştur (MEB, 2000:110). Bu da kabul edilebilir sınırların üzerindedir. Sınıfların kalabalık olması ilköğretim birinci kademe, öğrencilere bireysel rehberlik yapmayı zorlaştırmıştır. Dolayısıyla sınıf içi disiplin problemleri ortaya çıkmıştır.

Ailelerin ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerden çocuklarıyla gereği gibi

ilgilenememeleri, okulda ve sınıfta disiplin problemlerini artırdığı söylenebilir. Öğretmenlerin de bu toplumun birer ferdi olduğu düşünülürse, mevcut problemlerden etkilenmemeleri düşünülemez.

Şehirde ve köyde ekonomik problemler insanları bunaltmaktadır. İmkânsızlıklar çocuklara, aile içinde çeşitli eğitim ortamlarının hazırlanmasını etkilemektedir. Ailede çocuklara sevgi ve şefkatle yaklaşılammakta, çoğunlukla şiddete dayalı muameleyi ortaya çıkarabilmektedir. Çocuklar yeterli sevgi ve çevre imkânlarından mahrum kalmaktadırlar. Çocuklar hareketlerinde ölçülü olamamakta; aile onları cezalandırma yoluna gitmektedir. Hal böyle olunca, enerjisini harcayamayan çocuk, enerjisini harcamak için okulda disiplin problemlerine sebebiyet verebilmektedir. Çocuk okulda gerekli eğitim ortamını bulamazsa disiplin problemlerine neden olabilir.

Bu sorunlara çare bulacak öğretmenlerin, toplumun üyesi olması sebebiyle, ekonomik, sosyal ve kültürel yönden etkilenmeleri doğaldır. Çeşitli ekonomik sorunlar içinde bulunan öğretmen disiplini sağlamada, eğitim-öğretim problemlerini ortadan kaldırmada isteksiz davranmış olabilir.

Birleştirilmiş sınıf uygulaması, genellikle nüfusu az ve dağınık olan yerleşim yerlerinde yaygındır. Sınıf mevcutları bazen çok az bazen çok fazla olabilmektedir. Genelde, köylerde yeni mezun sınıf öğretmenleri görev yapmaktadır. Bu yeni öğretmenler sınıf yönetimi konusunda tecrübesizdir. Öğrencilere nasıl davranacaklarını bilmemektedirler. Bu durum onları, sınıf içi disiplini sağlamada fiziksel cezaya sevk edebilmektedir. “Dayak cennetten çıkmadır” anlayışı istenmeyen davranışların düzeltilmesinde dayanın araç olarak kullanıldığı söylenebilir. Çocukların istenmeyen davranışları geri bildirim yoluyla düzeltilemediğinden, bu davranış bozuklukları sınıfa yansımaktadır.

Dayağın, sosyal kalıtım yoluyla nesiller arası devam ettiği bilinmektedir. Öğretmenlerin de bu sosyal kalıttan nasibini aldığı ileri sürülebilir. Öğretmenlerin fiziksel cezayı uygulaması bu sebeplere dayanabilir. M.E.B'nin her yıl yayınladığı eğitim istatistikleri incelendiğinde köyde tecrübesiz öğretmenlerin, şehirde daha

tecrübeli öğretmenlerin çalıştığı görülmektedir. Buna rağmen sorunların kökeni aynı olunca aynı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Köy ve şehir okullarındaki öğretmenlerin fiziksel cezayı uygulamadaki benzerlikleri bundan kaynaklanmış olabilir.

b) Maddi ödül verme ile çalıştığı okul türü arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t = -0.362$, $p > .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okul türlerine göre “maddi ödül” yöntemini uygulamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Köyden şehire göçle birlikte şehirdeki ilköğretim sınıfları gittikçe kalabalıklaşmaktadır. Sınıf mevcutlarını düşürebilmek için yoğun bir gayretin sarf edildiği görülmektedir.

Köyden şehire göç sebebiyle sınıflar homojenliğini kaybetmektedir. Sınıf içindeki öğrencilerin özellikleri çok farklılık göstermektedir. Bu durum sınıf içi problemleri artırmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin istenmeyen davranışlarını düzeltebilmek için çeşitli yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Maddi ödülü vermek bu yöntemlerden birini teşkil edebilir. Maddi ödül vererek istenilen davranışların devamının sağlanabileceği umulmaktadır. Tablo- 5'e bakıldığında, sınıf öğretmenlerinin, sınıf içi disiplini sağlamada maddi ödülü yüksek düzeyde kullandıkları görülmektedir.

Kültürün, “Bir milletin yaşama biçimi” olduğu göz önüne alınırsa, öğretmenlerinde bu kültürden etkilenmeleri doğaldır. Öğretmenlerin aldıkları eğitim anlayışları gereği maddi ödüle yoğunlukla yer verdikleri söylenebilir.

Köyde veya şehirde mevcut birleştirilmiş sınıf ile müstakil sınıfta çalışan öğretmenlerin, sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları maddi ödül yöntemleri arasında anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmaması, yukarıda sıralanan sebeplere dayanabilir. Yaptığımız çalışmada köy ve şehir öğretmenleri sayılarının çok farklı olmasına rağmen, uygulamalarının farklı çıkmayı düşünmemizi doğrular niteliktedir.

c) Psikolojik ceza verme ile çalıştığı okul türü arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t = -1.511$, $p > .05$ düzeyinde

manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okul türlerine göre “psikolojik ceza” yöntemini uygulamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırmamızda birleştirilmiş sınıf öğretmen sayısı 13, müstakil sınıf öğretmen sayısı 86 iken, sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan psikolojik ceza puanlarının ortalamaları ile standart sapmaları arasında belirgin fark olmadığı görülmektedir. Çeşitli kaynaklardan gelen sınıf öğretmenleri görev yapmaktadır. Meslek içinde öğretmenler arasında etkileşim mevcuttur. Bu sebeple pedagojik eğitimden kaynaklanan farklılaşmanın giderilmesi gerekir. Branş öğretmeni ve değişik meslek grubundan olup sınıf öğretmeni olarak atanmışlardır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. Maddesinde öğretmenlik mesleğinin ihtisas mesleği olduğu belirtilmektedir. Buna rağmen pedagojik formasyon düşünülmeden atamaların yapıldığı görülmektedir. Pedagojik açıdan yeterli eğitimi almamış kimselerin öğretmen olarak atanmaları söz konusudur. Bu öğretmenler atandıkları okullarda tecrübeli öğretmenlerin rehberliğine muhtaçtır. Bu rehberlik sonucunda öğretmenlerin uygulamaları birbirine yaklaşmaktadır. Köy ve şehir öğretmen sayıları arasında, şehir öğretmenleri lehinde bir durum olmasına rağmen; sınıf içi disiplini sağlamada köy ve şehir öğretmenlerinin uygulamalarında anlamlı bir farklılık görülemediği. Öğretmenler mesleki toplantılarda bir araya gelmekte, uygulamaları tartışmaktadırlar. Ayrıca ilköğretim müfettişleri, okul müdürleri ve tecrübeli eğitimcilerin yol göstericiliği uygulamaları birbirine yaklaştırmış olabilir.

Tavsiye edilen ve okunan kaynaklar, köy ve şehir öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada psikolojik ceza dağıtımında farklılıkları ortadan kaldırmış olabilir.

d) Sosyal ceza verme ile çalıştığı okul türü arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t=-3.248$, $p<.01$ düzeyinde manidar bir sonuç ortaya çıkmıştır.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okul türlerine göre “sosyal ceza” yöntemini uygulamaları bakımından anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaktadır.

Müstakil sınıf okutan sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada “sosyal cezaya” daha çok başvurdukları görülmektedir.

Müstakil sınıflardaki öğretmenlerin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ceza yöntemleri puan ortalaması $X=1,9$ iken, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ceza puan ortalaması $X=1,6$ 'dır. Bu değerlerden müstakil sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada sosyal cezaya daha çok başvurdukları anlaşılmaktadır.

Müstakil sınıflarda çalışan sınıf öğretmenleri sosyal cezayı daha sık kullanırken birleştirilmiş sınıf öğretmenleri ise sosyal cezayı daha düşük düzeyde kullanmaktadır.

Birleştirilmiş sınıflarda okuyan öğrencilerin ödevli derslerde kendi kendine çalışmayı öğrendiklerini söyleyebiliriz. Birinci sınıftan itibaren öğretmenli ve ödevli çalışmalar birleştirilmiş sınıflarda mevcuttur. Bu çalışmalar sırasında öğretmenler, nasıl çalışılacağı ve toplu yerlerde nasıl davranılacağı konusunda daha hassas davranmaktadırlar. Birleştirilmiş sınıfların mevcutları daha azdır. Birlikte iş yapma imkanları daha çoktur. Öğretmen bir grupla ders yaparken, diğer grup ya bireysel olarak ya da ilgi ve seviye (başarı) gruplarıyla çalışmaktadırlar. Dolayısıyla nasıl davranacaklarını öğrenmektedirler. Böylece daha az sınıf içi problemi ortaya çıkmaktadır. Sıralanan sebeplerden dolayı sosyal ceza uygulamaları birleştirilmiş sınıflarda azalmış olabilir.

Birleştirilmiş sınıfın öğrenci özellikleri yönünden yapısı homojendir. Köy yerinde, öğrenciler komşu, tanıdık ve akrabadırlar. Bu durum, sosyal dayanışma, işbirliği ve arkadaşlık ilişkilerini artırmaktadır. Böylece, daha az disiplin problemi ortaya çıkmaktadır. Yukarıdaki sebeplerden dolayı, birleştirilmiş sınıflarda sosyal ceza uygulamasının azaldığı söylenebilir.

e) Psikolojik ödül verme ile çalıştığı okul türü arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t= 1.414$, $p>.05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okul türlerine göre “psikolojik ödül” yöntemini uygulamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Müstakil sınıflar hem daha kalabalık, hem de öğrenci kişilik yapıları yönünden heterojen bir özellik göstermektedir. Akrabalık, komşuluk, dayanışma şehirde çok yaygındır. Şehirdeki ailelerin sosyal ve kültürel özellikleri çok farklılık göstermektedir. Çocuklar ailelerin etkisiyle farklı davranış kalıpları kazanmaktadır. Bu da sınıf içindeki disiplini sağlamada sıkıntı yaratabilir.

Şehirde çocuklar, çok az birlikte olma şanslarına sahiptir. Anne-babanın iş hayatına dahil olması, çocukları ile psikolojik ve sosyal yönden yeterli düzeyde ilişki kurmalarını engelleyebilir. Çocuk, psikolojik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını başka kanallardan giderecek, otorite temsilcilerine karşı istenmeyen davranışlar gösterebileceklerdir. Bu durumlar sınıf içi disiplin problemi oluşturabilir.

Birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ceza yöntemleri arasındaki fark yukarıdaki sebeplerden kaynaklanabilir.

Birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları sınıflarda uyguladıkları psikolojik ödül yöntemlerinin aritmetik ortalaması ve standart sapmalarında pek fark olmadığı görülmektedir. Birleştirilmiş ve müstakil sınıflarda sınıf içi disiplini sağlarken psikolojik ödül dağıtımının daha çok olduğu görülmektedir.

Birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğretmenleri çeşitli kaynaklardan gelmektedir. Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinde nasıl çok kaynaklılık mevcutsa, müstakil sınıf öğretmenlerinde de aynı durum mevcuttur. Alınan pedagojik formasyon açısından birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin kendi içinde ve müstakil sınıf öğretmenlerinin de kendi içerisinde farklılık olduğu bilinmektedir. Bağımlı değişken olan psikolojik ödül buna göre şekillenmektedir. Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin meslek kıdemlerinin daha az olduğu bilinmektedir. Buna rağmen birleştirilmiş sınıf öğretmeniyle müstakil sınıf öğretmenleri arasında anlamlı fark ortaya çıkmamaktadır. Her iki grupta da psikolojik ödüllerin yoğunluklu uygulandığı söylenebilir.

Öğretmenlerin kıdemleri birbirinden farklı olmasına rağmen, uygulamaların birbirine yaklaşması öğretmenler arasında etkileşimin bulunduğunu göstermektedir. Sınıf içi uygulamalar çoğaldıkça psikolojik ödülün faydalı olduğu görülmüş olabilir. Dar bölge ve geniş bölge mesleki toplantılarında bilgi ve görgü alışverişi, öğretmenlerin uygulamalarını birbirine yaklaştırmış olabilir.

f) Sosyal ödül verme ile çalıştığı okul türü arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen t testi sonucunda $t = 0.236$, $p > .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okul türlerine göre “sosyal ödül” yöntemini uygulamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğretmenlerinin sayıları arasında çok fark olduğunu belirtmiştik. Genelde meslekte yeni olan veya az kıdemli olanlar birleştirilmiş sınıflarda öğretmenlik yapmaktadırlar. Bunun aksine hizmeti fazla olanlar bağımsız sınıflarda görev yapmaktadırlar. Meslek kıdemleri arasında çok fark olmasına rağmen, sosyal ödül uygulamaları göz önüne alındığı zaman aritmetik ortalamaları ile standart sapmaları arasında pek fark görülmemektedir.

Hediye alışverişi Türk toplumu arasında yaygındır. Sosyal ödül verme alışkanlığı buradan kaynaklanmış olabilir. Ayrıca derslerin işlenmesinde mihver derslerde (I. Devrede Hayat Bilgisi; II. Devrede Sosyal ve Fen Bilgisi) ilgi kümelerine; ifade ve beceri derslerinde (her iki devrede de Türkçe, Matematik, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi) başarı grupları veya seviye grupları uygulaması yaygındır.

Sosyal ödül uygulamaları yukarıdaki sebeplerden kaynaklanabilir. Öğrenciler ilkokullarda çoğunlukla grup çalışmalarından hoşlanır. İlkokul çocukları somut işlemler döneminindedir. Oyunlardan hoşlanmaları doğaldır. Grup içinde hareket ederken yeni davranışlar kazanması onu memnun eder. Bu davranışları gören öğretmen öğrencileri takdir eder. Bu açıdan birleştirilmiş veya müstakil sınıf öğretmenleri psikolojik onay vermenin faydasını uygulamalarda görmektedir. Öğrencileri sosyal organizasyona dahil etmektedir. İşte bir gruba dahil edilme bir ödüldür. Kümeye başkan seçilme, sınıf

sözcüsü olma, oyunlarda liderlik yapma sosyal ödüller arasındadır. Birleştirilmiş ve müstakil sınıf öğretmenleri, bu uygulamaların yararlı olduğunu öğrenmiş ve sosyal ödül uygulamaları açısından farklı davranmamış olabilirler. Öğretmenler şube, zümre toplantılarında ve aynı ilçede olanların uygulama tecrübelerini paylaşmış olmaları uygulamadaki farklılıkları ortadan kaldırmış olabilir.

Araştırma okullarımızın şehire ve köylere ulaşımı çok iyi olduğundan birbirleriyle bilgi alışverişi kolaylaşmaktadır. Tatillerde ve hafta sonlarında öğretmen evlerinde bir araya gelen öğretmenler uygulama tecrübelerini paylaşmaktadırlar.

Yukarıda sıralanan sebepler müstakil ve birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ödül yöntemleri arasındaki farkı ortadan kaldırmış olabilir.

IV. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Dördüncü alt problem “Sınıf öğretmenleri mezun oldukları okul türüne göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?” biçiminde düzenlenmişti.

Dördüncü alt problemle ilgili veriler Tablo- 6’da görülmektedir.

Tablo - 6

Mezuniyet Durumuna Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler

Değişken	Mezuniyet Durumu	n	Sd	X	Ss	F	P
a) Fiziksel Ceza	İlköğretmen Okulu/ Açık Öğr. Önlisans	23	3/95	1.245	0.176	1.167	0.327
	Eğitim Ens. Önlisans	22	3/95	1.287	0.150		
	Eğitim Yüksek Okulu	29	3/95	1.297	0.219		
	EFSÖ / EFLT / Öğretmenlik Sertifikası	25	3/95	1.347	0.198		
b) Maddi Ödül	İlköğretmen Okulu / Açık Öğr. Önlisans	23	3/95	2.923	0.532	1.673	0.178
	Eğitim Ens. Önlisans	22	3/95	3.037	0.550		
	Eğitim Yüksek Okulu	29	3/95	3.063	0.578		
	EFSO / EFLT / Öğretmenlik Sertifikası	25	3/95	2.760	0.485		
c) Psikolojik Ceza	İlköğretmen Okulu/ Açık Öğr. Önlisans	23	3/95	1.414	0.314	0.689	0.561
	Eğitim Ens. Önlisans	22	3/95	1.549	0.254		
	Eğitim Yüksek Okulu	29	3/95	1.485	0.391		
	EFSO / EFLT / Öğretmenlik Sertifikası	25	3/95	1.487	0.266		
d) Sosyal Ceza	İlköğretmen Okulu / Açık Öğr. Önlisans	23	3/95	1.835	0.358	0.642	0.590
	Eğitim Ens. Önlisans	22	3/95	1.899	0.267		
	Eğitim Yüksek Okulu	29	3/95	1.795	0.378		
	EFSÖ / EFLT / Öğretmenlik Sertifikası	25	3/95	1.917	0.408		
e) Psikolojik Ödül	İlköğretmen Okulu / Açık Öğr. Önlisans	23	3/95	3.356	0.437	0.361	0.781
	Eğitim Ens. Önlisans	22	3/95	3.439	0.449		
	Eğitim Yüksek Okulu	29	3/95	3.512	0.551		
	EFSÖ / EFLT / Öğretmenlik Sertifikası	25	3/95	3.442	0.660		
f) Sosyal Ödül	İlköğretmen Okulu / Açık Öğr. Önlisans	23	3/95	3.312	0.372	0.504	0.680
	Eğitim Ens. Önlisans	22	3/95	3.213	0.489		
	Eğitim Yüksek Okulu	29	3/95	3.215	0.362		
	EFSÖ / EFLT / Öğretmenlik Sertifikası	25	3/95	3.160	0.511		

n= Öğretmen Sayısı, X= Verilen Cevapların Aritmetik Ortalaması, Ss= Standart Sapma, F= Üç Değişken Arasındaki İlişki, p= İki Değişken Arasındaki İlişkinin Manidarlık Düzeyi.

Bununla ilgili bilgi ve yorumlar aşağıda açıklanmıştır;

a) Fiziksel ceza verme ile mezuniyet durumu arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen F testi sonucunda $F= 1.167$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “fiziksel ceza” yöntemini uygulamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır

Sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okul türleri açısından, sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları fiziksel, maddi ve psikolojik cezalarla; maddi, psikolojik ve sosyal ödüllerin dağıtımında aralarında anlamlı bir farklılığın bulunmaması; öğretmenler hangi düzeyde eğitim görürlerse görsünler, ödül ve ceza dağıtımındaki yaklaşımlarının ortak olduğu söylenebilir.

İlköğretimde sınıf öğretmenleri mezun oldukları okullar bakımından çok çeşitlilik arz etmektedirler. Mezun oldukları okullara göre öğretmen sayılarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Değişik okullardan mezun olan öğretmenlerin, fiziksel ceza uygulamalarını karşılaştığımız zaman, uygulamadaki puanların aritmetik ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülüyor.

Çeşitli okullardan mezun olan öğretmenlerin, fiziksel ceza uygulamalarında farklı bir davranış sergilemediği görülmektedir. Anlayış itibari ile bu derece yakın davranışların sergilenmesi; bireylerin aileden, okuldan ve çevreden birbirine yakın anlayış ile yetişmenin bir sonucudur.

Öğrenciler genellikle öğretmenlerinin davranışlarını taklit etme eğilimindedirler. Özellikle eğitim-öğretim faaliyetleri sırasında öğretmen uygulamalarına karşı çıkılsa da, öğretmenin uygulamalarından etkilenmemek pek mümkün olmamaktadır. İlköğretimden yükseköğretime kadar uzanan eğitim sürecinde, çeşitli öğretmenlerden ders alınarak belli aşamalar kaydedilmektedir. Buna rağmen sınıf yönetiminin bir disiplin gerektirdiği bilinmektedir. Hal böyle olunca, sınıf yönetimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmenlerin fiziksel cezaya baş vurdukları görülebilir.

Tablo-6'ya bakıldığı zaman, araştırma yapılan okul öğretmenlerinin, fiziksel cezayı daha az uyguladıkları görülmektedir. Bu öğretmenlerin, öğrenciye fiziki ceza uygulamasının kanunlar tarafından yasaklandığını bilmesi, bu uygulamanın yoğunluğunu azaltmış olabilir. Öğretmenlerin, çocuğun sevk ve idaresi için gerekli yöntemleri öğrenmesi, fiziksel ceza uygulamasını azaltmış olabilir. Fiziksel ceza uygulamasının düzeltici yanının olmadığını, sadece sindirici görevinin olduğunu ve dolayısıyla fiziki cezanın ortadan kalkmasıyla, istenmeyen davranışların ortaya çıkacağı bilinmektedir. Burada öğretmenlerin, fiziki ceza uygulamalarının veliler tarafından hoş karşılanmayacağını bilmesi, fiziki ceza uygulamasını azaltmış olabilir.

Mezun oldukları okullar farklı olmasına rağmen, öğretmenlerin, mesleki eserleri okuması, seminerlerden geçmesi, birbirine rehberlik yapması ve çocuk gelişimiyle ilgili bilgilerini arttırması fiziki ceza uygulamalarını azaltmış olabilir ya da fiziksel cezanın uygun bir şey olmadığını bilmesi, fiziksel ceza uygulamalarının şiddetini azaltmış olabilir.

b) Maddi ödül verme ile mezuniyet durumu arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen F testi sonucunda $F= 1.673$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları "Maddi ödül" yöntemini uygulamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır

Tablo-6'da, öğretmenlerin hangi okuldan mezun olursa olsun, uygulamalarında maddi ödüle daha çok yer verdikleri, aritmetik ortalamalardan anlaşılmaktadır. Mezuniyet durumlarına bakıldığında, denek sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Uygulamalarda, ödüllerin cinsleri farklı olabilir. Uygulama yoğunluğu dikkate alındığında birbirine yakın uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Yine uygulamalarda öğretmenler fikir alış verişinde bulunmaktadırlar. Maddi ödül uygulamasının fark edilmiş olması, uygulama yoğunluğunu arttırmış olabilir.

Sahip olduğumuz kültür kalıplarının, hediyeleşmeye uygun düşmesi maddi ödül

beklentisini arttırabilir. Maddi ödül tarifelerinin yoğunluğu önemlidir. Çünkü maddi ödül rüşvete dönebilir. Öğretmenler staj uygulamalarıyla ilgili bilgi ve becerilerini arttırmaktadır. Üstelik meslek içi eğitim yoluyla da çeşitli deneyimler kazanmaktadır. Eğitimde sosyal kalıtım esastır. Dolayısıyla staj hocasının telkinleri, staj okulundaki rehber öğretmenin tutumları, maddi ödül uygulamaları konusunda yol gösterici olmuş olabilir. Üstelik öğretmenlerin birbirlerini mesleki konularda etkilediği bilinmektedir. Öğretmenlerin bir araya getirilmesi, seminerler düzenlenmesi, mesleki yayınları okumaya teşvik edilmesi uygulamaları birbirine yaklaştırmış olabilir. Ödül uygulaması toplum tarafından daima benimsenmiştir. İnsanların belli bir işi yapıp, belli işleri yapmamaları konusunda ödüllerin önemli fonksiyonları vardır. Sınıf öğretmeni, ilköğretim düzeyindeki çocukların somut işlemler döneminde olması sebebiyle maddi ödüllerin çok faydalı olduğunu keşfetmiş olabilir. Bu sebeplerden, hangi okul çıkışlı olursa olsun, sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada maddi ödül yöntemlerinden faydalandığı ortaya çıkmaktadır.

Trabzon ilinde, sınıf öğretmenlerin tatilde, bayram kutlamalarında, törenlerde ve mesleki toplantılarda bilgi alış verişi yapmaları uygulamaları birbirine yaklaştırmış olabilir. Öğretmenler çeşitli kaynaklara, ulaşmada ayrı bir şansa sahiptirler. Öğretmenler genellikle Trabzon şehir merkezinde oturmaktadırlar. Öğretmen evlerinde bir araya gelip fikir alış verişinde bulunma şansları yüksektir. Trabzon İli ilköğretim okulu sınıf öğretmenlerinin bir araya gelme şansları çok yüksektir. Bu durumlar uygulamada birlikteliği ortaya çıkarmış olabilir.

Aile, çevre ve okul iş birliği de maddi ödülün verilebilmesi için iyi bir ortam oluşturmaktadır. Çünkü maddi imkânlar yeterli olmayınca ödül uygulaması aksar. Bu imkânları koruma derneği ve okul-aile işbirliği yoluyla sağlamak mümkün olmaktadır. Trabzon İli sınıf öğretmenlerinin böyle bir şansa sahip olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin mezun oldukları okullarda genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon açısından asgari müştereklerde yetiştiği söylenebilir. Ayrıca, stajyerlik döneminde yapılan çalışmalar, öğretmen arasındaki etkileşimler, mesleki yayınlar öğretmenlerin asgari müştereklerde birleştirici görev yapmış olabilir.

c) Psikolojik ceza verme ile mezuniyet durumu arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen F testi sonucunda $F= 0.689$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Psikolojik ceza” yöntemini uygulamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okullara göre; sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik ceza yönünden uygulamalarında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir.

İlköğretim birinci kademe sınıflarında okuyan çocuklar somut işlem dönemindedirler. Bunun yanında A grubunda öğrenciler, yaptıkları davranışların ne anlama geldiğini bilmemektedirler. Bu açıdan istenmeyen davranışların düzeltilmesinde, öğrencilerin davranışların anlamını bilmesi gerekmektedir. Çocuklar oyun oynamayı severler, grup faaliyetlerinden hoşlanırlar. Ancak psiko-sosyal gelişimlerini tamamlamadıklarından istenmeyen davranışları gösterebilirler. Bu açıdan, davranışlarının anlamını bilmeye ihtiyaçları vardır. Bu da, çeşitli düzeltmelerle mümkün olacaktır. Sosyal cezada bunlardan biridir. Eğer öğrenci yaptığı yanlışları bilmeden cezaya uğrarsa toplumdaki kaçma, içe kapanma davranışları gösterebilir. Öğretmenler mezun oldukları okullarda pedagojik derslerde bunları öğrenmek zorundadırlar.

Eğitim fakültelerinin ve sınıf öğretmenliği bölümünden mezun olanlarla, gerekli pedagojik formasyonu alamayanlarda gerekli pekiştiricileri kullanma ve pekiştirme tarifelerini bilmeyebilirler.

Bu açıdan meslekte önce, meslek içinde yetişme çok önemlidir. Bu noksanlıklar, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları bilmeleri, kendi aralarında tartışmaları ve uzmanların görüşlerine başvurmaları çare olabilir. Şehir merkezinde çalışmak, istekli olmak, karşılaştıkları sorunlara çare bulmak için gereken gayreti göstermek önemli bir husustur. İş başında sorunlarla karşılaşan öğretmen, sorunlarını aşmak için gereken gayreti göstermesi gerekir. Teftiş sistemi de bu noksanlıkları

gidermek ve öğretmen sorunlarına çare üretmek durumundadır. Dar bölge, geniş bölge toplantıları, birebir rehberliğe ağırlık verme ve her okula sene başı ve sonunda ulaşabilmek önemli hususlardandır. Aldığımız örnekteki okullar bu şansa sahip okullardır. Uygulamadaki okulların öğretmenleri pedagojik formasyonu almışlardır. Ayrıca, çeşitli yayınlardan, kaynak kişilerden, çevresindeki okullardan ve öğretmenlerden faydalanma şansları vardır. Dolayısıyla sosyal cezanın anlamını bilme ve çocuklara bildirme şansları yüksektir. Üstelik çocuk sosyal bir varlıktır. İlgili kümelerinde, sosyal kol faaliyetlerinde ve başarı gruplarında hep sosyal etkinlik içindedirler. Bu faaliyetleri sürdürürken istenmeyen davranışları da gösterebilirler. Bu durumda öğretmen devreye girerek, bu tür cezalara başvurmaktadır. Uygulama okullarındaki öğretmenlerin sosyal cezanın anlamını bildiği, bunun yanında başka tür cezalara da baş vurduğu görülmektedir. Mezuniyet durumundan doğan farklar zamanla ortadan kalkmaktadır.

d) Sosyal ceza verme ile mezuniyet durumu arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen F testi sonucunda $F= 0.642$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Sosyal ceza” yöntemini uygulamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Öğretmenlerde sosyal bir varlıktır. Öğretmenlerin sosyal bir ceza uygulamasına girmeleri doğal karşılanabilir. Sosyal ceza uygulamalarının uygulamada yer bulduğu ancak, uygulayanların mezun olduğu okullara göre , belirgin bir fark görülmemektedir.

e) Psikolojik ödül verme ile mezuniyet durumu arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen F testi sonucunda $F= 0.361$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Psikolojik ödül” yöntemini uygulamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Mezuniyet itibariyle ilköğretim sınıf öğretmenleri çok farklılık göstermektedirler. Ancak sınıflarında, psikolojik ödül dağıtımlarının puan ortalamaları birbirine çok yakındır. Mezuniyet değişkeni göz önüne alındığında, psikolojik ödüle uygulamalarda çok yer verilmektedir.

Tablo-6 incelendiğinde, çeşitli okullardan mezun olan öğretmenler, uygulamalarda psikolojik ödüle çok yer verdikleri görülecektir. İnsan psikolojik bir varlıktır. Çocukların gösterdikleri uygun davranışların tekrarı ve pekiştirilmesi önem arz etmektedir. Buradan da öğretmenlerin ders çıkarması doğaldır.

Çocuk, yaptıklarının doğru ya da yanlış olduğunu anlamak ihtiyacındadır. Eğer çocuklar doğru yaptığı davranışların tam karşılığını alamazsa, yani davranışları pekiştirilmezse uygun davranışları geliştiremez. Belki de öğretmenler, aldıkları eğitimle ve uygulamalardaki tecrübelerle bunların farkına varmış olabilir. Mezun olduğu okul yönünden, sınıf içi disiplini sağlamada psikolojik ödül yöntemlerinin dağıtımında anlamlı bir farkın bulunmadığı söylenebilir. Çoğunlukla sınıf öğretmenleri, sınıf öğretmenliğiyle ilgili alan bilgisi ve pedagojik formasyonu almışlardır. Değişik fakültelerden mezun olanlarda, pedagojik formasyon ve ilköğretim formasyonunu alarak eksiklerini tamamlamış olabilir. Bunun yanında öğretmenlerin birbirini etkilemeleri, mesleki toplantılar, mesleki yayınlar uygulamada asgari müşterekleri oluşturabilir. Örnekleme olarak alınan okul öğretmenleri bahsedilen pedagojik formasyonları aldıkları düşünülebilir.

Bu durumun ortaya çıkmasında öğretmenlerin şehirde oturma, belli zamanlarda seminer çalışmalarına katılma karşılaşılan problemlerle ilgili olarak uzman görüşlerine baş vurabilme önemli avantajlar sağlamaktadır, bu sebeplerden dolayı ilköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada mezuniyet değişkeni açısından bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmaktadır.

f) Sosyal ödül verme ile mezuniyet durumu arasında var olduğu düşünülen ilişkiyi görmek üzere gerçekleştirilen F testi sonucunda $F= 0.504$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumlarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Sosyal ödül” yöntemini uygulamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo-6 incelendiğinde ilköğretim sınıf öğretmenleri öğrencilerinin olumlu davranışlarını pekiştirirken sosyal ödül değişkenini yüksek oranda uyguladıkları görülmektedir. Öğrenci sosyal bir varlıktır. Toplum içinde yaşamakta ve bir grupta birlikte hareket etmektedir. Yaptığı hareketlerinin anlamını çoğunlukla bilmemektedir. Eğer oyuna ve grup faaliyetlerine katılmazsa, hayatı ve kendisini tanıması mümkün olmamaktadır. Öğretmenlerin; somut işlemler döneminde olan çocuğa somut, anlaşılır bir davranış sergilemesi gerekmektedir. Okul hayatın örneği değil, hayatın kendisi olmak durumundadır. Bu da; dramatizasyonla, yaratıcı zekayı harekete geçirmekle, çocuklara oyunlarda, derslerde çok görev vererek ve aldığı görevlerde gösterdiği davranışları ödüllendirerek gelişmeleri sağlanabilir. Sosyal faaliyetlere, eğitsel kol faaliyetlerine, resim, müzik ve spor karşılaşmalarına katmak sosyal bir ödüldür. Bireysel ve toplu etkinliklerde, sarf edemediği enerjilerini sarf etmelerine imkan hazırlamak, öğrencileri memnun edecek, kendilerini derse verme imkanı kazandıracaktır. Olumlu davranış gösteren ve yaptığının farkına varan çocuk, en iyi ödüle kavuşmuş olmaktadır. Öğretmen bu tür davranış gösterenleri sınıfta örnek göstermesi, okula girişlerde okul öğrencilerine tanıtması, isimlerini panolara asması ve bu başarılarının aileye duyurulması istenen davranışların pekiştirilmesine ortam hazırlayacaktır.

Alınan örnekleme, pekiştirme tarifeleri farklı olabilir. Ancak mezuniyet durumuna göre sınıf içi disiplini sağlamada sosyal ödülün uygulanmasında bir farklılığın olmadığı söylenebilir. Hem uygulamaların puanlarının aritmetik ortalamaları birbirine çok yakın ve yüksek bir aritmetik ortalama ortaya çıkmaktadır. Hem de mezuniyet açısından, ilköğretimde sınıf öğretmenliğinin sosyal ödül uygulamalarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Sosyal ödül uygulamalarının çok yüksek olduğu görülmektedir.

V. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Beşinci alt problem “Sınıf öğretmenleri hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri arasında fark var mıdır?” biçiminde düzenlenmiştir.

Beşinci alt problemle ilgili veriler Tablo- 7’de görülmektedir.

Tablo - 7
Hizmet Yıllarına Göre Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler

Değişken	Hizmet Yılı	n	X	Ss	F	p
a) Fiziksel Ceza	0-10 yıl	29	1.399	0.210	7.026	0.001*
	11-20 yıl	25	1.323	0.099		
	21 yıl ve üstü	45	1.289	0.201		
b) Maddi Ödül	0-10 yıl	29	2.858	0.487	0.948	0.391
	11-20 yıl	25	2.863	0.589		
	21 yıl ve üstü	45	3.113	0.598		
c) Psikolojik Ceza	0-10 yıl	29	1.492	0.398	0.784	0.459
	11-20 yıl	25	1.399	0.187		
	21 yıl ve üstü	45	1.510	0.312		
d) Sosyal Ceza	0-10 yıl	29	1.921	0.497	0.613	0.544
	11-20 yıl	25	1.794	0.196		
	21 yıl ve üstü	45	1.921	0.284		
e) Psikolojik Ödül	0-10 yıl	29	3.488	0.596	0.420	0.658
	11-20 yıl	25	3.502	0.491		
	21 yıl ve üstü	45	3.389	0.503		
f) Sosyal Ödül	0-10 yıl	29	3.199	0.394	0.487	0.616
	11-20 yıl	25	3.213	0.501		
	21 yıl ve üstü	45	3.323	0.399		

n= Öğretmen Sayısı, X= Verilen Cevapların Aritmetik Ortalaması, Ss= Standart Sapma, F= Üç Değişken Arasındaki İlişki, p= İki Değişken Arasındaki İlişkinin Manidarlık Düzeyi.

Bununla ilgili bulgular ve yorumlar aşağıda açıklanmıştır.

a) Hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan “Fiziksel ceza” yöntemi ile hizmet süresi arasında ilişki incelenmiş ve $F= 7.026$, $p < .001$ düzeyinde manidar bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Bu gözlemden ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre

sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “fiziksel ceza” yöntemi bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yıllar arttıkça fiziksel ceza uygulamalarının azaldığı söylenebilir. On seneden az hizmeti olan öğretmenlerin fiziksel cezayı uygulama düzeyleri, on seneden daha fazla hizmeti olanlardan çok olduğu görülmektedir. Hizmet yılı az olan öğretmenlerin genç olmaları itibarıyla, gerek tecrübe eksiklikleri gerekse gençliğin verdiği fiziki hareketlilik fiziki cezaya yönelmelerine zemin hazırlamış olabilir.

Üstelik uygulamada pratiklik kazanmak için uzun yıllar hizmet etmek bir sebep teşkil eder. Öğretmenler her eğitim-öğretim yılında farklı durumlarla karşılaşabilirler. Bu problemleri aşmak için yöntem geliştirmek zaman almış olabilir.

Öğretmenlerin çeşitli sorunları vardır. Bu sorunlara tepki verme biçimleri de farklılık arz etmektedir. Genç öğretmenler daha sert davranmaya müsaittirler. Bu açıdan yeni durumlara uygun stratejiler geliştirdikçe öğretmenleri fiziki ceza uygulamalarında azalma olacağı söylenebilir.

b) Hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan “Maddi ödül” yöntemi ile hizmet süresi arasında ilişki incelenmiş ve $F= 0.948$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Bu gözlemden ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Maddi ödül” yöntemi bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada, ilk 10 yıl ile 11-20 ve 21 yıl ve üstü yıllar arasında maddi ödül dağıtımları açısından manidar bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin hizmetleri ne olursa olsun, sınıf içi disiplin sağlamada maddi ödül yöntemlerine çok fazla yer verdikleri görülmektedir.

İnsanın doğasında çeşitli jestler yapmak ve aynı jestlerle karşılık görme eğilimi vardır. Hediyeleşmek bizim geleneksel anlayışımızda da vardır. Ailelerimizin de çocuklarını teşvik etmek için maddi ödül pekiştiricilerine başvurdukları görülmektedir. Okul öncesinden olaya baktığımız zaman çocukların dünyayı keşfetme eğiliminde

oldukları görülmektedir. Bulduğu nesneyi ağzına götürmek, uzatılan parmağı yakalamak, çingırağı sallamak vs. dünyayı anlamak için ilk eylemlerdir. Bebeklik dönemi bittikten sonra, oyuncaklar, makaralar, çeşitli resimler, değişik eşyalar çocuğun etrafı keşfetme ve kendini anlaması için birer araçtır. Çeşitli araç ve oyuncaklarla yüz yüze getirilen çocuk, sürekli bunun için hediyeler elde etme beklentisine girecektir. Demek ki ödül beklentisi aile ve çevresinin tutumları sonucu ortaya çıkmaktadır. Okul öncesinden bu tür bir terbiye kalıbıyla büyüyen çocukların, ödül beklentisi içinde olmaları doğaldır.

Ayrıca ailelerin, istenilen davranışları gösteren çocukları bir eşya ile veya bir oyuncakla ödüllendirdikleri bilinmektedir. İstenmeyen davranışları gösterenlerin maddi ödülünden mahrum bırakıldıkları görülmektedir.

Bu davranışlarla pekiştirilen çocukların maddi ödül beklentisine girmeleri doğal karşılanmalıdır.

Çeşitli psikolojik kaynaklarda da ödül çeşitleri içinde maddi ödül yer almaktadır. Bu derece uygulamada yer bulan maddi ödülün bütün öğretmenler tarafından yoğunluklu olarak kullanılmaları beklenmelidir.

c) Hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan "Psikolojik ceza" yöntemi ile hizmet süresi arasında ilişki incelenmiş ve $F= 0.784$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Bu gözlemden ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları "Psikolojik ceza" yöntemi bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur.

İnsanların psikolojik bir varlık olduğu bilinmektedir. Psikoloji bilimi de insan davranışlarını incelemektedir. İnsan davranışlarının köküne inmeden, davranışları hakkında bir kanaat elde edilemez.

İnsanlar toplum içinde davranışlarını göstermektedir. Yaptığı davranışlarla beğeni toplamakta veya tepki almaktadır. Ancak aldığı tepkiler olumlu veya olumsuz olsun mutlaka anlamını bilmelidir. Bir davranışın ne anlama geldiğini öğrenciye

bildirmek gerekir. Eğer yapılan davranışların anlamı bilinmezse, öğrenci yaptığı davranışları devam ettiremez veya değiştirmesi mümkün olmaz. Psikolojik ceza olumsuzluk ifade eder. Eğer istenmeyen davranış sonunda psikolojik ceza verilirse, istenmeyen davranışın değiştirilmesi ihtimali artar. Eğer öğrenciye yaptığı davranış sonunda anlamlı anlamsız psikolojik ceza verilirse, verilen ceza düzeltici fonksiyonunu yerine getiremez.

Ailede, okulda ve çevrede öğrencilere yaptıkları eylemler sonucunda ya ödül veya ceza verilir. “Çok söyleme arsız olur, kilitleme hırsız olur” özdeyişi öğrenciye çok söylemek yerine yaptığı işin anlamını bildirerek psikolojik ceza verilmesi yerinde olur.

Öğretmenlerin pedagojik eğitimden sonra ortak bir kanaate ulaştıkları düşünülebilir. Bu sebeple, öğrencilerin özelliklerini öğrenen öğretmenler, öğrencilere psikolojik ceza uygulamaktadırlar. Aileler, çocuklarına genellikle sosyal davranış kalıplarını kazandıramamaktadırlar. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. Aile ya sosyal davranış kalıplarını kazandırmakta bilgi yönünden yetersizdir, ya da çocuklarına yeterli zaman ayıramamaktadır.

İlköğretim 1. kademe sınıflarına çok çeşitli kaynaktan çocukların gelmesi, sosyo-kültürel farklılıkların bulunması, sınıf içi disiplin problemlerini artırmaktadır. Bu problemlerin giderilmesi için psikolojik ceza uygulamasına baş vurulmaktadır. Tek başına psikolojik ceza uygulamasının düzeltici fonksiyonu yerine getirmesi beklenemez. Ailelerin de konu hakkında bilgi edinmesinin sağlanması, disiplin problemlerinin azalmasına katkı sağlayacaktır.

Disiplin problemlerinin kaynağı çok çeşitli olabilir. Bu çeşitli problem kaynaklarını ortadan kaldırmadan, sadece psikolojik ceza uygulaması düzeltici görevi yerine getiremez.

Okul ortamının çekici hale getirilmesi de disiplin problemlerini azaltacaktır. Bu durumda, görevin öğretmen ve okul idarecilerine düşeceği bilinmektedir.

Köy veya şehirde sınıf içi disiplinin bozulma sebepleri farklı olabilir. Ancak öğretmenlerin ortak pedagojik kültürü almış olmaları, Türk toplumunun çocuk

yetiştirme kültüründen etkilenmeleri, mesleki yayınlardan yararlanmaları uygulamalarını birbirine yaklaştırmış olabilir. Öğretmenleri seminerlerde, kurslarda, toplantılarda sıkça bir araya getirme ortak uygulamaları ortaya çıkarmış olabilir.

Öğretmenlerden hizmeti az olan, genellikle köy, kasaba ve taşrada görev yapmaktadırlar. Daha önce lise düzeyinde eğitim gören öğretmenler şimdi lisans düzeyinde eğitim almaktadırlar. Lise düzeyinde eğitim alanlarla, ön lisans düzeyinde eğitim alanlar lisans tamamlama programı ile eğitimlerinin kalitesi yükseltilmeye çalışılmaktadır.

Ayrıca Açık Öğretim Ön Lisans Programı'nın vermiş olduğu kaynaklarla ve televizyon programı ile öğretmenlerin bilgi ve görgüleri artırılmaktadır. Yeni atanan öğretmenlere adaylık eğitimi verilerek kuruma intibaklarının sağlanması amaçlanmaktadır. Sene başında ve sene sonunda yapılan seminer çalışmalarında okul idaresinin sene başı sene ortası ve sene sonunda yapmış olduğu sınıf ziyaretlerinde, seminer çalışmalarında öğretmenler, sınıf içi uygulamalarla ilgili yaşantılarını zenginleştirmektedirler. Ayrıca ilköğretim müfettişlerinin öğretmenlerle ve idarecilerle yapmış olduğu dar ve geniş bölge toplantıları öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarını birbirine yaklaştırmaktadır.

İnsanlar toplum içinde doğarlar, büyürler, gelişirler ve ölürlür. Bu sebeple çocuk toplumsal bir varlıktır. Okul öncesinde ve okulda toplu olarak bir arada bulunur ve topluca oyun oynarlar. Teklifsiz ortamlarında birbirini etkiler ve birbirlerinden etkilenirler. Bu durumlarda anne, baba, çevre ve öğretmene çok görev düşmektedir.

d) Hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan "Sosyal ceza" yöntemi ile hizmet süresi arasında ilişki incelenmiş ve $F= 0.613$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Bu gözlemden ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları "Sosyal ceza" yöntemi bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Öğrenciler okulda hayatı öğrenir ve kendilerini tanırlar. Öğrencilerin kendilerini

tanımlarını ve arkadaşlarıyla iyi geçinmesini, toplu yerlerde ve ortamlarda nasıl davranacağını öğrenirler. Toplu yaşama kurallarını öğrendiklerinde daha az disiplin problemi ortaya çıkarırlar. Bu sebeple derslerin öğrencilerin seviyesine göre işlenmesi, öğrenci merkezli eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi disiplin problemlerini azaltır. Uygulama okullarında görev yapan öğretmenlerin sosyal ceza uygulamalarına yer verdikleri görülmektedir. Sosyal ceza uygulamalarının, psikolojik ceza uygulamalarından daha yoğunluklu uygulandığı görülmektedir.

Öğrenci sürekli aktif olmak ister. Bunun sebebi, hayatı hareket içinde daha iyi öğrenmesinden kaynaklanır. Faaliyetlerle sonuca varan çocuk, yaptığı işten mutluluk duyar. Ancak, her işten aynı sonucu almayabilir. Sosyal faaliyetlerden öğrenci çok hoşlandığı için, hareketlerinin engellenmesi onu çok mutsuz eder. Bu sebeple okullarımızda bireysel ve toplu etkinliklere, sosyal ve kültürel faaliyetlere çok yer verilir. Öğrenci kendisini gerçekleştirme fırsatı bulursa daha az disiplin problemi yaratır. Grup içinde nasıl davranılacağını öğrenir. Derslerinde daha istekli davranır. Derslerinde daha başarılı olur. Sınıfta öğretmen ve öğrenci tarafından daha çok onaylanır. Öğrenciyi sosyal faaliyetlerden men ederseniz çok mutsuz olur. Sosyal ceza bu durumlarda devreye girer. Ceza anlayışı sadece öğrenci davranışlarına yönelik olmalıdır. Yaptığı davranışın anlamı bilinince ve yapmış olduğu disiplinsiz davranışlar ortadan kalkınca sosyal ceza uygulaması da ortadan kalkar.

Hizmet yıllarına göre sosyal ceza uygulamasında öğretmenler arasında bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Öğretmenler bahsedilen durumları devamlı yaşamaktadırlar. Ailelerle işbirliği yaparak, çevrenin ve okulun şartları da dikkate alınarak, sosyal ceza uygulamalarını geliştirebilirler. Öğretmenlerin sosyal ceza uygulamaları kapsam yönünden farklılık gösterebilir. Ancak yoğunluk bakımından incelendiğinde, öğretmenlerin sosyal ceza uygulamalarının birbirine yakın olduğunu görmekteyiz.

Öğretmenlerin sık sık bir araya gelmesi, aldıkları eğitimlerle anlayışlarının birbirine yaklaşması, uygulamalarda birbirine rehberlik yapmaları, mevzuatta eğitim-öğretim faaliyetlerinin davranış yönünden iyice açıklanması, uygulamaları birbirine yaklaştırmış olabilir.

Sosyal cezanın, fiziksel ve psikolojik cezadan daha yoğunluklu olarak uygulandığı görülmektedir. Bunun sebebi, sosyal cezanın fiziki ve psikolojik cezadan daha uygun bulunması, ailenin, çevrenin ve ilköğretim mevzuatının daha çok cevap vermesi, sosyal cezanın oranını artırmış olabilir. Bu durumlar, öğretmenin sosyal cezaya yönelmesine ortam hazırlamış olabilir.

Dolayısıyla ilköğretimde sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ceza uygulamasının, hizmet yılları açısından bir farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır.

e) Hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan “Psikolojik ödül” yöntemi ile hizmet süresi arasında ilişki incelenmiş ve $F= 0.420$, $p> .05$ düzeyinde manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Bu gözlemden ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Psikolojik ödül” yöntemi bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Psikolojik bir varlık olan çocuğun, “afetin”, “çok iyi oldu”, “teşekkür ederim” gibi pekiştiricilerle ödüllendirilmesi davranışlarının devamını sağlamaktadır. Bu gülümsemeler, hal hatır sormalar, sınıf içinde cereyan ederse, diğer öğrenciler üzerinde de olumlu tesir bırakmaktadır. Bu etkili yöntemin farkına varan öğretmenler, bu yöntemi eğitim öğretim faaliyetlerinde sıkça kullanmaktadırlar.

Psikolojik ödül olumlu bir pekiştiricidir. Tarifelere uygun olarak verilirse olumlu bir sonuç almak mümkün olur.

İnsanların bir asli bir de tali ihtiyaçları vardır. Onay görme de ikincil ihtiyaçlardandır. İnsan hem maddi hem de manevi bir varlıktır. Manevi olarak da tatmin olmak ister. Yaptığı güzel bir davranıştan sonra bir teşekkür alan, gülümseme ve afetin sözleriyle karşılaşan çocuk, yaptığı işin kıymetini bilir ve olumlu davranışlarını çoğaltır.

Öğretmenler, almış oldukları psikoloji derslerinde psikolojik ödülün ne denli işe yaradığını öğrenmişlerdir.

Sınıf içi disiplini sağlarken diğer tedbirlerin yanında psikolojik ödüle de sıkça yer

verirler. Bu yöntemi, yerli yerinde kullanabilmek önemlidir. Eğer öğrenciler arasında hak edene psikolojik dağıtım uygun yapılamazsa, öğrenciler arasında husumete sebebiyet verilebilir. Bu vesileyle öğretmenler ödül ve ceza yöntemlerini dağıtırken adaletli davranmalıdırlar.

Öğretmenlerin, öğrencilere hangi psikolojik yaklaşımın daha uygun olacağını öğrenmesi zaman alabilir. Öğretmenlerin, psikolojik ödül türleri ve tarifelerinde de farklılık görülebilir. Bu farklılıkları azaltmak ve uygulamaları birbirine yaklaştırmak için seminerlerden ve çeşitli uygulamalardan yararlanılabilir. Bu sebeple tecrübesiz öğretmenlerin tecrübeli öğretmenlerin yanına verilmesi yerinde olur.

Alınan örnekte, öğretmenlerin uygulama tecrübelerini paylaştıkları söylenebilir. Ayrıca uygulamada, psikolojik ödülün faydasını gören öğretmenlerin bu uygulamalarını artırdıkları düşünülebilir. Tablolar incelendiğinde, psikolojik ödül uygulamasının çok yüksek oranda uygulandığı görülmektedir. İlköğretimde sınıf öğretmenleri, sınıf içi disiplini sağlamada en çok psikolojik ödül yöntemlerini kullanmakta, aralarında hizmet yılları açısından bir farklılık ortaya çıkmamaktadır.

Çocuklar okul öncesinde ve okul yıllarında psikolojik ödüllerle çok karşılaşmaktadır. Diğer ödül uygulamalarının yanında daha çok yer alması, belki de bir alışkanlık haline gelmesinden kaynaklanır. Çünkü hem uygulama zorluğu yoktur. Hem de maddi bir külfet getirmemektedir. Psikolojik ödülün anlamını ilköğretim 1. kademe B grubu öğrencileri daha iyi kavrar. Çünkü A grubu öğrencileri okul öncesi özelliklerinden tamamen sıyrılamamışlardır. Uygulamada çok yer alması öğretmenlerin bu yöntemi kullanmaya daha yatkın olmalarından kaynaklanabilir. Bu sebeple 1, 2, 3. sınıf öğrencilerine psikolojik ödülü somutlaştırarak vermek yerinde olur. Aksi halde psikolojik ödülün anlamını çözemeyebilirler. Ailelere de rehberlik yapılarak, psikolojik ödülün rüşvete dönüştürülmesine fırsat verilmemelidir. Ayrıca çocuklara davranışlar konusunda, kamuoyu aydınlatılmalıdır. Böylelikle aile, okul, çevre işbirliği sağlanarak çocuklar daha iyi eğitilebilir.

f) Hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan "Sosyal ödül" yöntemi ile hizmet süresi arasında ilişki incelenmiş ve $F= 0.487$, $p> .05$ düzeyinde

manidar olmayan bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Bu gözlemden ilköğretim I. kademe sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Sosyal ödül” yöntemi bakımından aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Hizmet yıllarına göre ilköğretimde, sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ödül yöntemlerinin dağıtımı açısından bir fark bulunmamasına rağmen, sosyal ödülün bütün öğretmenler tarafından çok fazla kullanıldığı görülmektedir.

Çocuklar toplu olarak bulunmaktan, birlikte oyun oynamaktan hoşlanırlar. Bu sebeple özellikle sınıflarda derslerin öğrenci merkezli işlenmesine özen gösterilmelidir. Özellikle sınıf başkanı seçmek, eğitsel kol, sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere öğrencilere katmak ve katılmaya teşvik etmek önemli bir husustur. Belirli bir gruba dahil edilmek ödül, o gruptan çıkarılmak bir cezadır. Öğrencileri bu şekilde derslere motive etmek mümkündür. İlköğretimde oyunlaştırma, gruba katılma, olayları, olguları, kavramları, ilkeleri edinmeyi kolaylaştırır ve öğrencilerin genelleme yapmalarını sağlar.

Öğretmenler, faaliyetlerin bu derece faydasını bildiklerinden dolayı, bu uygulamayı yerli yerinde kullanmak önemlidir. İnsanlar hangi kültürde olurlarsa olsunlar aile, çevre ve okulları onların sosyal çevrelerini oluştururlar. Bu sosyal çevrede gerekli eğitimi alanlar, sosyal, kültürel ve ahlaki gelişimlerini uygun tarzda geliştirmiş olurlar. Bu imkândan mahrum kalanlar toplum içinde nasıl davranacaklarını bilmeyebilirler. Duygu ve davranışlarının kontrolünü beceremeyen çocuklar, sınıf içinde disiplin problemi yaratabilirler. Sınıf ortamında, eğitim yaşantıları da çocuğun seviyesine uygun değilse, sınıf içi problemler daha da çoğalmaya başlar.

Öğretmenler, özel öğretim yöntemlerini öğrenerek, derslerde başarılı olmanın sırrını da öğrenmiş olurlar. Genel ve özel öğretim yöntemlerini öğrenen, diğer meslektaşlarının tecrübelerinden yararlanan ve mesleki eserleri okuyan öğretmenlerin sınıf yönetiminde daha başarılı olacağı söylenebilir. Bunun yanında bireysel öğretime, çocuklara göre araç-gereç seçimine yer veren öğretmenler, çocuklarla daha kolay

iletişim sağlar. Bu durumlar, daha az sınıf içi disiplin problemine sebebiyet verebilir.

Trabzon merkez, Akçaabat merkez ve köy öğretmenlerinin uygulamalarında sosyal ödüle yoğunluklu olarak yer vermeleri yukarıda sıralanan sebeplerden meydana gelmiş olabilir. Ayrıca zümre toplantıları, yapılan rehberlik çalışmaları öğretmenlerin sosyal faaliyetlere yer vermesine temel hazırlamış olabilir.

Uygulama okullarımızdaki öğretmenlere, uzman görüşlerinin, çeşitli kaynakların ulaşması, birbirleriyle iletişim kolaylıkları sosyal ödül uygulamalarını birbirine yaklaştırmış olabilir.

VI. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Altıncı alt problem “Sınıf öğretmenlerinin kendilerince geliştirdikleri sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri nelerdir? Kullandıkları yöntemler arasında fark var mıdır?” biçiminde düzenlenmişti.

Altıncı alt problemle ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin kendilerince geliştirdikleri sınıf içinde disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri ile bu yöntemleri kullanma farkları hakkında anketlerde görüş önerilmediğinden gerekli verilere ulaşılamamıştır.

Ödül ve ceza değişkenlerinin birbirleriyle ilişkileri incelenmiş, çıkan sonuçlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo - 8
Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler Arasında Korelasyonlar
(n= 99)

	Fiziksel Ceza	Maddi Ödül	Psikolojik Ceza	Psikolojik Ödül	Sosyal Ceza	Sosyal Ödül
Pearson Correlation (r)						
a. Fiziksel Ceza	1,000					
b. Maddi Ödül	,018	1.000				
c. Psikolojik Ceza	,558***	-.064	1.000			
d. Psikolojik Ödül	-,102	.336**	-.308**	1.000		
e. Sosyal Ceza	,587***	.165	.448***	-.011	1.000	
f. Sosyal Ödül	-,127	.377**	-.266**	.391***	-.028	1.000
Sig. (2-tailed)						
a. Fiziksel Ceza	1.000					
b. Maddi Ödül	.862	1.000				
c. Psikolojik Ceza	.000	.530	1.000			
d. Psikolojik Ödül	.316	.001	.002	1.000		
e. Sosyal Ceza	.000	.103	.000	.916	1.000	
f. Sosyal Ödül	.209	.000	.008	.000	.781	1.000

*** Manidarlık düzeyi 0.001, ** Manidarlık düzeyi 0.01, * Manidarlık düzeyi 0.05 (Kaptan, 1983:272; Karasar, 1981:87)
r= İki değişken arasındaki ilişki, p= İki değişken arasındaki ilişki değeri, Manidarlık düzeyi p < 0.05 olarak alınmıştır.

İlköğretim I. Kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları yöntemler arasındaki korelasyonlar incelendiğinde;

a) Fiziksel ceza ile maddi ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = 0.018$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.862$ olup, bu değer 0.05'ten büyük olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Fiziksel ceza ve maddi ödül uygulamaları birbirinden bağımsız cereyan etmektedir. Birinin azalması veya çoğalması diğerinin azalmasını veya çoğalmasına sebebiyet vermemektedir.

Fiziksel ceza uygulamalarının genellikle olumsuz davranışlar sonunda ortaya çıktığı söylenebilir. Maddi ödül olumlu davranışların peşinde verilmektedir. Maddi ödül olumlu pekiştirici, diğeri ise cezadır. Maddi ödül öğrenciyi yaptığı davranışlara özendirirken, fiziki ceza ise yapılan davranıştan caydırmaktadır. Dolayısıyla şunu söylemek mümkündür. Maddi ödülün yoğun olduğu bir ortamda fiziksel ceza azalmakta, fiziksel cezanın yoğun olduğu ortamda ise maddi ödül azalmaktadır.

b) Fiziksel ceza ile maddi ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri

$r = 0.558$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.000$ olup, $p < .001$ düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır.

Fiziksel ceza ve psikolojik ceza yöntemleri, çocukların göstermiş oldukları olumsuz davranışlardan sonra verilmektedir. Her iki değişkende olumsuzluk ifade etmektedir. İki değişken, öğrencilerin istenmeyen davranışlarını ortadan kaldırmak için kullanılmaktadır.

Fiziksel cezaya uğrayan çocuk psikolojik yönden de cezaya uğramış olmaktadır. Bu yönden aralarında anlamlı bir ilişki vardır. Fiziksel cezanın caydırıcılığını psikolojik cezada yerine getirebilmektedir. İki değişkenden biri artarken diğeri de artmaktadır.

Tablolar incelendiğinde, fiziksel ceza ve psikolojik cezayı, ilköğretimden sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada yoğunluklu olarak kullandıkları görülmektedir. Fiziksel cezaya maruz kalan çocukların, psikolojik yönden de etkilendikleri ortaya çıkmaktadır.

c) Fiziksel ceza ile psikolojik ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = -0.102$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.316$ olup, $p > .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki yoktur.

Fiziksel ceza ile psikolojik ödül arasında $r = -0.102$ 'lik bir korelasyon mevcuttur. İki değişken arasında negatif bir korelasyon vardır. Biri azalırken diğeri çoğalmaktadır. Biri çoğalırken diğeri azalmaktadır. Buradan $p > 0.05$ olduğundan iki değişken arasında manidar bir ilişki bulunmamaktadır. Biri artarken diğeri artmamakta, biri azalırken diğeri de azalmamaktadır. Aksine negatif bir ilişki vardır. Fiziksel ceza artarsa, psikolojik ödülün azalacağı söylenebilir. Çünkü, sınıfta belli kişilere uygulanan fiziki cezalar diğer öğrencileri etkilemektedir. Psikolojik ödülle ödüllendirilen çocuklar, diğerlerini de motive edebilmektedir. İki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı söylenebilir.

d) Fiziksel ceza ile sosyal ceza arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = 0.587$ olup ilişki oldukça yüksektir. Bulunan değer $p = 0.000$ olup, $p < .001$ düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır.

Fiziksel ceza ile sosyal ceza arasındaki pozitif ilişki, birinin artması halinde diğerinin de artışına işaret etmektedir. Birinin azalması diğerinin de azaldığını göstermektedir. Fiziksel cezaya uğrayan çocuk, sosyal yönden de cezalandırılmış olmaktadır. Aralarındaki manidar ilişki düzeyi çok yüksektir.

Öğretmenler, istenmeyen davranışı gösteren öğrencilere fiziksel ceza uygulamakla diğer öğrencileri de cezalandırmış olmaktadır.

Her iki cezada istenmeyen davranışı gösteren öğrencilere uygulanmaktadır. Birinin çoğalması diğerini azaltmamakta veya birinin azalması diğerini çoğaltmamaktadır.

e) Fiziksel ceza ile sosyal ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = -0.127$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.209$ olup, $p > .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki yoktur.

Fiziksel ceza, arzulanmayan davranışları düzeltmek için kullanılmaktadır.

Sosyal ödül ise, hoş olan, rahatlık veren, mutluluk veren davranışların devamı için kullanılmaktadır.

İki değişkenin kullanım alanları farklıdır. Bu değişkenlerin, birinin artış göstermesi diğerinin azalmasına sebebiyet vermektedir. Aralarında ters bir ilişki vardır. Sosyal ödül olumlu bir pekiştireçtir. İstenen davranışların devamı ve geliştirilmesi için kullanılır. Fiziksel ceza ise, insanı rahatsız etmekte ve sınıfın tamamını cezalandırmış olmaktadır. Aynı şekilde sosyal ödülün verilmesi, diğer çocukların motivasyonunu artırmaktadır. Her iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

f) Psikolojik ceza ile maddi ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = -0.064$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.530$ olup, $p > .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki yoktur.

Maddi ödül artarken psikolojik ceza azalmakta, psikolojik ceza artarken maddi ödül azalmaktadır. Olumlu davranışlar maddi ödülle pekiştirilmekte, olumsuz davranışlar psikolojik ceza ile düzeltilmeye çalışılmaktadır. Maddi ödül rahatlatıcı, hoş giden, motivasyonu çoğaltan bir yöntemdir. Psikolojik ceza rahatsızlık veren, insanların

hoşlanmadığı bir uygulama biçimidir. Mahiyet itibariyle ve uygulama alanlarıyla, birbirine benzememektedir. Bu sebeple birbirinin tersi cereyan eder.

Ödüllerle ceza arasında negatif ilişkinin bulunması beklenmelidir. Çünkü, kapsamaları birbirinden farklıdır.

g) Psikolojik ödül ile maddi ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = 0.336$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.001$ olup, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır

İkisi de olumlu pekiştiricidir. Olumlu davranış gösteren öğrencilere verilmektedir. Maddi ödülle mükafatlandırılan çocuk psikolojik olarak da mükafatlandırılmış olmaktadır.

Bir öğrenciye verilen ödül, diğer öğrencilerin de gayretlerini arttırmalarına sebebiyet vermektedir. Maddi olarak ödüllendirilen çocuk, manevi olarak da tatmin olmaktadır. Arkadaşları tarafından da beğenilmesini sağlamaktadır.

Bu değerlendirmeler ışığında, iki bağımsız değişken arasında $p = 0.001$ 'lik manidar bir ilişkinin bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Aralarındaki ilişki çok kuvvetlidir.

h) Sosyal ceza ile maddi ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = 0.165$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.103$ olup, $p > .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki yoktur.

İki değişkenin özellikleri farklıdır. Maddi ödül mutluluk verici, sosyal ceza ise acı verici bir özelliğe sahiptir. Maddi ödülün teşvik edici bir özelliğinin bulunmasına karşılık, sosyal cezanın caydırıcı bir özelliği bulunmaktadır. Bu sebeple aralarında bir ilişki bulunamamıştır.

Bu sebeple maddi ödül artarken sosyal cezanın artması, sosyal cezanın artış gösterirken maddi ödülü artırması söz konusu değildir. Ayrıca iki değişkenden birinin azalması diğerini de azaltmamaktadır.

ı) Maddi ödül ile sosyal ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = 0.377$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.000$ olup, $p < .001$ düzeyinde

anlamli bir iliŒki vardir.

Maddi ödöl artıŒı sosyal ödölde de artıŒa iŒaret etmektedir. Sosyal ödöllere çok yer veren öğretmenlerin maddi ödöllere de çok yer verdiği söylenebilir.

i) Psikolojik ceza ile psikolojik ödöl arasındaki iliŒki incelendiğinde korelasyon değeri $r = -0.308$ olup iliŒki oldukça düŒüktür. Bulunan değer $p = 0.002$ olup, $p < .01$ düzeyinde anlamli bir iliŒki vardir.

Biri azalırken diğeri çoğalmaktadır. İki bağımsız deđiŒken kapsam itibariyle birbirinden çok farklılık göstermektedir. Psikolojik ceza istenmeyen davranıŒları düzeltmek için kullanılırken, psikolojik ödöl, olumlu davranıŒların devamı ve artıŒını sağlamak için kullanılmaktadır.

Tablolar incelendiğinde bütün faktörler dikkate alınarak psikolojik ödöl psikolojik cezadan daha çok yer verildiği görölmektedir.

Öğrencilerin davranıŒlarının devamı ve kaldırılması için kullanılan ödöl ve cezaların çeŒitleri deđiŒebilir. Ancak, öğretmenlerin psikolojik ödölde daha çok yer verdiği görölmektedir. Ödöl rahatlatıcı ceza ise rahatsız edicidir. Mevzuat da psikolojik cezayı yasaklayıcı hükümler bulunmamaktadır. Ancak psikolojik cezanın psikolojik ödölden eğitsel değer daha azdır. Öğretmenlerin psikolojik ödölde daha çok yer vermeleri buradan kaynaklanmış olabilir.

Psikolojik ödöl ve psikolojik cezanın yerli yerinde kullanılması istenen davranıŒların devamını sağlayacak, istenmeyen davranıŒların düzeltilmesini kolaylaŒtıracaktır. Olumlu ve olumsuz pekiŒtireçlerin kullanılma zamanı ve sıklığı çok önemlidir.

Psikolojik ödölde çok yer veren öğretmenlerin psikolojik cezaya daha az yer verdiği ileri sürülebilir. Dolayısıyla psikolojik cezaya daha çok yer veren öğretmenlerin psikolojik ödölde daha az yer verdiği düŒünülebilir.

j) Psikolojik ceza ile sosyal ceza arasındaki iliŒki incelendiğinde korelasyon değer $r = 0.448$ olup iliŒki orta düzeydedir. Bulunan değer $p = 0.000$ olup, $p < .001$ düzeyinde anlamli bir iliŒki vardir.

İki değişkende istenmeyen davranışların ortadan kaldırılması için kullanılmaktadır. Sosyal ceza veren öğretmenlerin, psikolojik ceza vermeye, psikolojik ceza veren öğretmenlerin sosyal ceza vermeye meyilli oldukları ileri sürülebilir.

Psikolojik ceza verilen bir öğrenciye sosyal yönden de ceza verilmiş olmaktadır. Aynı şekilde sosyal ceza gören öğrenci psikolojik olarak da cezalandırılmış olmaktadır.

İki bağımsız değişkenin birindeki artış değerinin artışına, birindeki azalış değerinin de azalmasına sebebiyet vermektedir.

Bütün değişkenler incelendiğinde sosyal cezaya psikolojik cezadan daha çok yer verildiği görülmektedir.

k) Psikolojik ceza ile sosyal ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = -0.266$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.008$ olup, $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır.

İki değişkenden birinin artışı değerinin azalmasını sağlamaktadır. Kapsam itibariyle birbirinden farklıdırlar. Psikolojik ceza olumsuz davranışların kaldırılması için, sosyal ödül ise olumlu davranışların devamı ve artırılması için kullanılmaktadır.

Psikolojik cezaya meyilli öğretmenlerin sosyal ödülü kullanmaya daha az meyilli oldukları söylenebilir. Bunun aksi sosyal ödülü daha çok kullananların psikolojik cezayı daha az kullandıkları ileri sürülebilir.

İlköğretimde sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları psikolojik ceza ve sosyal ödül değişkenleri arasında negatif bir ilişki mevcuttur. Yani birinin değeri artarken değerinin değeri azalmaktadır. Yine aralarında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı söylenebilir. Birinin artışı değerinin artışını sağlamamakta veya birinin değerinin azalması değerinin değerini azaltmamaktadır.

l) Psikolojik ödül ile sosyal ceza arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = 0.011$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.916$ olup, $p > .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki yoktur.

Psikolojik ödül veren öğretmenlerin sosyal ceza vermeye daha az meyilli

oldukları ileri sürülebilir. Sosyal cezaya meyilli öğretmenlerin psikolojik ödülü vermeye daha az meyilli oldukları düşünülebilir.

Araştırmamızda, tablolar incelendiğinde, sınıf içi disiplini sağlamada ödül yöntemlerine ceza yöntemlerinden daha çok yer verildiği görülecektir.

Birey hem sosyal, hem de psikolojik bir varlıktır. Eğer pekiştireçler yerli yerinden kullanılırsa öğrencilerin sosyalleşmesi ve psikolojik doyuma ulaşmaları mümkün olacaktır.

İlköğretim mevzuatı incelendiğinde psikolojik ödülü özendirici ve sosyal cezayı men edici hükümler yoktur. Ancak öğretmenlerimizin psikolojik ödülü kullanmaya daha çok meyilli olduklarını düşünmek mümkündür.

Aralarında pozitif bir ilişki bulunmamaktadır. Birinin artışı diğerinin artışı sağlamamakta veya birinin azalışı diğerinin azalmasına sebebiyet vermemektedir. Aksine psikolojik ödül artarken sosyal ceza azalmakta veya sosyal ceza artarken psikolojik ödül azalmaktadır.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamakta kullandıkları psikolojik ödül veya sosyal ceza yöntemleri arasında negatif bir korelasyonun bulunduğu, bunun yanında iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

m) Psikolojik ödülle sosyal ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = 0.391$ olup ilişki düşüktür. Bulunan değer $p = 0.000$ olup, $p < .001$ düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır.

Durum böyle olunca, sosyal ödül alanların psikolojik yönden de ödüllendirildikleri veya psikolojik yönden ödüllendirilenlerin sosyal yönden ödüllendirildikleri ileri sürülebilir.

Her iki değişkende mutluluk vermektedir. Bu iki değişken olumlu pekiştireçtir. İstenen davranışların devamını sağlamaktadır. İnsanın hem sosyal hem de psikolojik varlık olmasından dolayı sosyal ve psikolojik yönden doyurulmasını gerektirir. Bu iki olumlu pekiştirecin tarifeleri uygun zamanlarda kullanılırsa olumlu davranışların devam

etme ihtimali artar.

İlköğretimde sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları sosyal ödül ve psikolojik ödül yöntemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

n) Sosyal ceza ile sosyal ödül arasındaki ilişki incelendiğinde korelasyon değeri $r = -0.028$ olup ilişki oldukça düşüktür. Bulunan değer $p = 0.781$ olup, $p > .05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki yoktur.

İlköğretim sınıf öğretmenleri sınıf içi disiplini sağlamada sosyal cezaya sosyal ödülde daha az yer vermektedirler. İki değişken arasında değer negatif olması, kapsam itibariyle birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Değişkenlerden sosyal ceza elem verici, sosyal ödül ise haz vericidir. Sosyal ceza istenmeyen davranışların ortadan kaldırılması için kullanılırken, sosyal ödül ise olumlu davranışların devamı ve artırılması için kullanılmaktadır.

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin sosyal cezaya daha az eğilimli oldukları, bunun yanı sıra sosyal ödüle daha çok meyilli oldukları görülmektedir. Sosyal cezaya eğilimli öğretmenlerin sosyal ödüle, sosyal ödüle meyilli olan öğretmenlerin sosyal cezaya daha az meyilli oldukları ileri sürülebilir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde önce araştırma ile ilgili sonuçlar açıklanmış, daha sonra öneriler ortaya konulmuştur.

Sonuçlar

1. İlköğretim sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları yerleşim yerlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada “ödül ve ceza” yöntemlerini kullanmaları bakımından aralarında bir fark yoktur.

2. İlköğretim sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “fiziksel ceza”, “psikolojik ceza”, “psikolojik ödül” ve “sosyal ödül” uygulamaları bakımından aralarında bir fark yoktur.

3. Bayan sınıf öğretmenleri sınıf içi disiplini sağlamada “maddi ödül” ve “sosyal ceza”ya, erkek sınıf öğretmenlerinden daha çok yer vermektedirler.

4. Çalıştıkları okul türlerine göre sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “fiziksel ceza”, “maddi ödül”, “psikolojik ceza”, “psikolojik ödül” ve “sosyal ödül” uygulamaları arasında bir fark yoktur.

5. Çalıştıkları okul türlerine göre sınıf öğretmenlerinin sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “Sosyal ceza” uygulamaları açısından aralarında anlamlı bir fark mevcuttur.

6. Sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okul türlerine göre, sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “ödül ve ceza” yöntemlerini uygulamaları bakımından aralarında anlamlı bir fark yoktur.

7. Sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre, sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “maddi ödül”, “psikolojik ceza”, “sosyal ceza”, “psikolojik ödül” ve “sosyal ödül” uygulamaları bakımından aralarında bir fark yoktur.

8. Sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre, sınıf içi disiplini sağlamada kullandıkları “fiziksel ceza” uygulamaları bakımından aralarında anlamlı bir fark vardır. Kıdemi az olan öğretmenler “fiziksel ceza”ya daha çok yer vermektedir.

9. Sınıf öğretmenlerinin kendilerince geliştirdikleri, sınıf içinde disiplini sağlamada kullandıkları ödül ve ceza yöntemleri ile bu yöntemleri kullanma farkları hakkında anketlerde görüş önerilmediğinden gerekli verilere ulaşılamamıştır.

Öneriler

1. Sınıf öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre “maddi ödül” ve “sosyal ceza” uygulamalarındaki farklar daha kapsamlı bir şekilde araştırılmalıdır.
2. Sınıf öğretmenlerinin çalıştıkları okul türü değişkenine göre “sosyal ceza” uygulamaları arasındaki farklar daha kapsamlı bir şekilde araştırılmalıdır.
3. Sınıf öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre “fiziksel ceza” uygulamaları arasındaki farkların nedenleri daha kapsamlı bir şekilde araştırma konusu yapılmalıdır.
4. Adaylık eğitimi programında “sınıf yönetimi ve disiplin” kapsamında özel bir eğitim programı uygulanmalıdır.
5. “Toplam Kalite Yönetimi” uygulamaları çerçevesinde okullarda takım çalışmalarının düzenlenmesi, bu çalışmalarda “sınıf yönetimi” becerileri ile ilgili çalışmalara özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Kamile Ün

1996 **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

ALICIGÜZEL, İzzettin

1979 **İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim**. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 4. Baskı.

AKYOL, Hayati

2000 “Olumlu ve Öğrenmeye Uygun Ortam Yaratma”, **Sınıf Yönetimi** (Editör Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ATAMAN, Ayşegül

2000a “Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler”, **Sınıf Yönetimi** (Editör Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

2000b “Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler”, **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar** (Editör Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

AYDIN, Ayhan

1998 **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

AYTEKİN, Halil

2000 “Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama”, **Sınıf Yönetimi** (Editör Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

BACANLI, Hasan

1997 **Eğitim Psikolojisi**. İstanbul: Alkım Yayınevi.

BAŞAR, Hüseyin

1999 **Sınıf Yönetimi** İstanbul: MEB Yayınları

BAŞARAN, İbrahim Ethem

1982 **Temel Eğitim ve Yönetimi**. Ankara: Ankara Üniversitesi.
Eğit. Fak. Yayını 112.

BİLEN, Mürüvvet

1993 **Sağlıklı İnsan İlişkileri** Ankara: Armoni Ltd. Şt.

1999 **Plandan Uygulamaya Öğretim** Ankara: Anı yayıncılık,

BİNBAŞIOĞLU, Cavit

1991 **Genel Öğretim Bilgisi**. Ankara: 6. Basım.

BÜYÜKKARAGÖZ, S. Savaş ve ÇİVİ, Cuma

1999 **Genel Öğretim Metotları Öğretiminde Planlama Uygulama** İstanbul: Betaş Yayıncılık

CURWIN, L. R. ve A.N. Mendler

1988 **Discipline With Dignity**. Virginia: Edwards Brothers, Inc.

ÇELİKKAYA, Hasan

1996 **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi**. İstanbul: 1. Basım.

DEMİRBOLAT, Ayşe

2000 "Sınıf Ortamı ve Grup Etkileşimi", **Sınıf Yönetimi** (Editör Leyla KÜÇÜKAHMET), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

DEMİREL, Özcan

1999 **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

ERDEN, Münire ve Yasemin AKMAN

1996 **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme Öğretme**. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

FİDAN, Nurettin

1996 **Okulda Öğrenme ve Öğretme.** Ankara: Alkim Yayınevi.

FİDAN, Nurettin ve Münire ERDEN

1993 **Eğitime Giriş.** Ankara: Meteksan Matbaacılık.

GOOD, L. T. ve BROPHY, E. J.

1987 **Looking İn Classrooms.** New York: Happer & Row, Publishers,

GÜNDEM, Suat

1979 **Genel Öğretim Bilgisi.** Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

HESAPÇIOĞLU, Muhsin

1988 **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

HOLLINGSWORTH, P.M. ve HOOVER K.H.

1991 **Elementary Teaching Methods.** (Çev.: Gürkan, Gökçe ve Güler). A Division of Simon & Schuster, Needham Heights.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem

1988 **İnsan ve İnsanlar.** İstanbul: Evrim Basım -Yayın.

KAPTAN, Saim

1983 **Bilimsel Araştırma Teknikleri** Ankara: Tekışık Matbaası.

KARASAR, Niyazi

1981 **Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi** Ankara

KEMERTAŞ, İsmet

1997 **Uygulamalı Genel Öğretim Yöntemleri.** İstanbul: Birsen Yay., 2. Baskı.

KÜÇÜKAHMET, Leyla

- 1992 **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** Ankara: Gazi Üniversitesi. Bas.Yay. Yük.Ok. Matbaası, 4. Baskı.
- 1994 **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- 1997 **Eğitim Programları ve Öğretim** Ankara: Gazi Kitabevi.
- 1999 **İlköğretimde Planlama ve Değerlendirme** İstanbul: Alkım Yayınları.

MEB

- 2000 **2001 Yılı Başında Milli Eğitim.** Ankara: MEB Yayınları.

NAVARO, Leyla

- 1990 **Beni Duyuyor musun?** İstanbul: Ya-pa Yayınları

OĞUZKAN, Ferhan

- 1981 **Eğitim Terimleri Sözlüğü.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları..

ÖCAL, Mustafa

- 1991 **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar.** Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

ÖZYÜREK, Mehmet

- 1997 **Sınıfta Davranış Değiştirme -1-** Ankara: Karatepe Yayınları.
- 1998 **Sınıfta Davranış Değiştirme -2-** Ankara: Karatepe Yayınları.

TABOCHNICH, Barbara G. & FİDEL, Linda S.

- 1984 **Statistics Using Multivariate.** Harper Collins Publishers.

YALIN, H. İbrahim

1999 **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme.** Ankara:
Nobel Yayın Dağıtım.

YÖRÜKOĞLU, Atalay

1994 **Çocuk Ruh Sağlığı.** İstanbul.

EKLER

1: Anket Formu

2: Anket Uygulama Onayı

EK- 1: ANKET FORMU

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Programında yürütülen, “İlköğretimde Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullandıkları Yöntemler” yüksek lisans tezi, alan çalışması ile ilgili araştırmayı kapsamaktadır.

Aşağıdaki sorulara ne kadar samimi, ciddi, dikkatli ve işe dönük cevaplar verirseniz araştırmamızın geçerliliği ve güvenilirliği o oranda artacaktır. Anketimiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, siz değerli öğretmenlerimizin kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik beş soru bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde, sınıf içi disiplini sağlamada kullanılan yöntemlerle ilgili 103 çoktan seçmeli ve kotlamalı soru yer almaktadır.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim

ADRES:

K T Ü Fatih Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı
Söğütlü-Akçaabat / TRABZON

Kemal CİVELEK
Öğretim Görevlisi

Tlf: 0.462.248 23 05 / (10 76)

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Çalıştığınız yerleşim biriminin türü
  - a) Köy b) Şehir
2. Cinsiyetiniz;
  - a) Bayan b) Erkek
3. Çalıştığınız okul türü;
  - a. Birleştirilmiş sınıf
  - b. Müstakil sınıf
4. Mezun olduğunuz okulun türü
  - a. İlköğretmen Okulu
  - b. Açık Öğretim Ön Lisans
  - c. Eğitim Enstitüsü Ön Lisans
  - d. Eğitim Yüksek Okulu
  - e. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği
  - f. Eğitim Fakültesi (2+2) Lisans Tamamlama
  - g. 4 Yıllık Lisans Çıkışlı Öğretmenlik Sertifikası
5. 5. Sınıf öğretmenliğinde geçen hizmet yılınız;
  - a) 0-5 yıl b) 6-10 yıl c) 11-15 yıl d) 16-20 yıl e) 21 yıl ve üst

İKİNCİ BÖLÜM

Sınıf içerisinde, disiplini sağlamada, aşağıdaki psikolojik ödül uygulamalarını hangi sıklıkta kullanırsınız?

1. Takdir ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
2. Teşekkür ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
3. Överim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
4. Özür dilerim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
5. Güven ve cesaret veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
6. Onure ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
7. Değer veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
8. Görev ve sorumluluk veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
9. Sevgi ve saygı gösteririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
10. İlgı gösteririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
11. Güler yüz gösteririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
12. Espri yaparım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
13. Örnek gösteririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
14. Alkışlarım, alkışlatırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
15. İstediklerini yaptırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
16. Yukarıdaki psikolojik ödül yöntemlerinden başka, özel olarak kullandığınız psikolojik ödül yöntemlerini aşağıdaki boşluğa yazınız.

Sınıf içerisinde, disiplini sağlamada, aşağıdaki psikolojik ceza uygulamalarını hangi sıklıkta kullanırsınız?

1. Korkuturum.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
2. Tehdit ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
3. Tecrit ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
4. Dışlarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
5. İlgı göstermem.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
6. Damgalarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
7. Onurunu kırarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
8. Tavrı koyarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
9. Surat asarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
10. Yalnız oturturum.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
11. Aşağılarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
12. Azarlarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
13. Kınarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
14. Alay ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
15. Hoşlanmayacağı sözler sarf ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
16. Gururunu kırarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
17. Hatırını kırarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
18. Sevmediğimi söylerim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
19. Sevilmediğini ima ettiririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
20. İsteklerini redderim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
21. Baskı yaparım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
22. Ağır eleştiririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
23. Dikkat çekerim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
24. Yukarıdaki psikolojik ceza yöntemlerinden başka, özel olarak kullandığımız psikolojik ceza yöntemlerini aşağıdaki boşluğa yazınız.

Sınıf içerisinde, disiplini sağlamada, sosyal ödül uygulamalarını hangi sıklıkta kullanırsınız?

1. Evini ziyaret ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
2. Adil davranırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
3. İstedığı bireysel ve toplu etkinliklere katarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
4. Arkadaş ve arkadaş grubunu seçme hakkı tanırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
5. Söz hakkı veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
6. Kendini ifade etme fırsatı tanırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
7. Sınıf içi ve okul içi eğitsel çalışmalarda görev veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
8. Okul nöbeti tuttururum.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
9. Yarışmalara katarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
10. Sınıf karşısında alkışlatırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
11. Sınıfta görev alacakları seçimle belirlerim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
12. Bir üst sınıfa, gruba veya kümeye gönderirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
13. Adını şeref köşesine asarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
14. Yaptığı çalışmalarını sınıfa göstermesini sağlarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
15. Elinden tutarak sınıfa girerim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
16. Özel günlerinde mektup veya kart vazarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
17. Yukarıdaki sosyal ödül yöntemlerinden başka, özel olarak kullandığınız sosyal ödül yöntemlerini aşağıdaki boşluğa yazınız.

Sınıf içerisinde, disiplini sağlamada, aşağıdaki sosyal ceza uygulamalarını hangi sıklıkta kullanırsınız?

1. Velisini okula çağırırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
2. Arkadaşından veya grubundan ayırırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
3. İstemediği arkadaş grubuna katarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
4. Bir alt sınıfa, gruba veya kümeye gönderirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
5. Müdüre veya müdür yardımcılara gönderirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
6. Bireysel ve toplu etkinliklerden alı koyarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
7. Sınıf huzurunda uyarırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
8. Söz hakkı vermem.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
9. Sınıf içi ve okul içi eğitsel çalışmalarda görev vermem.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
10. Sınıf karşısında özür diletirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
11. Sınıfa yargılatırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
12. Sınıf nöbetine bırakırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
13. Teneffüsten men ederim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
14. Sınıf ve okul kurallarını hatırlatırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
15. Yukarıdaki sosyal ceza yöntemlerinden başka, özel olarak kullandığınız sosyal ceza yöntemlerini aşağıdaki boşluğa yazınız.

Sınıf içerisinde, disiplini sağlamada, aşağıdaki maddi ödül uygulamalarını hangi sıklıkta kullanırsınız?

1. Şeker ve çikolata veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
2. Defter, kelem, silgi boya vb. veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
3. Defterine imza atarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
4. Ödevine yıldız koyarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
5. Ödevine teşekkür yazarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
6. Not veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
7. Başını ve saçını okşarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
8. Mimik yapar, göz kırparım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
9. Öğrencinin çalışmasını sınıf ve okul panosuna asarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
10. Yaptığı işi başımla onaylarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
11. Kurdele takarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
12. Takdir, teşekkür belgesi veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman

13. Yukarıdaki maddi ödül yöntemlerinden başka, özel olarak kullandığımız maddi ödül yöntemlerini aşağıdaki boşluğa yazınız.

Sınıf içerisinde, disiplini sağlamada, aşağıdaki fiziki ceza uygulamalarını hangi sıklıkta kullanırsınız?

1. Tahtaya kaldırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
2. Sınıftan atarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
3. Oturduğu yeri veya sırayı değiştiririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
4. Eve gönderirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
5. Tek ayak üstünde durdururum.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
6. Yazın, ödev veya iş cezası veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
7. Hızlı yazı yazdırırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
8. Kapının önünde veya arkasında bekletirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
9. Eşyasını atar veya fırlatırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
10. Tokatlarım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
11. Saçını veya kulağını çekerim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
12. Sopa veya cetvelle vururum.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
13. Tekmelerim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
14. Silkelirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
15. Falakaya yatırırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
16. Kapalı bir mekâna gönderirim.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
17. Ağır bir iş veririm.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
18. Arkadaşına tokatlatırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
19. İş veya ödev tekrarı yaptırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
20. Temizlik nöbetine bırakırım.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
21. Arkasını tahtaya döndürerek oturturum.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
22. Yüzünü duvara döndürerek oturturum.
 Hiçbir zaman   Bazen   Sık sık   Çoğunlukla   Her zaman
23. Yukarıdaki fiziki cezalardan başka, özel olarak kullandığınız fiziki cezaları aşağıdaki boşluğa yazınız

EK- 2: ANKET UYGULAMA ONAYI

24. EK- 2:

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.61.00.07.01.379/ 12372
KONU : Anket Uygulaması

06.01.1999

VALİLİK MAKAMINA

K.T.Ü Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğretim Görevlisi Kemal CİVELEK' in "İlköğretimde Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler" konulu anket uygulamasını ekli listede 22 ilköğretim okulunda uygulamak istediği valilik makamına sunulan dilekçesinden anlaşılmaktadır.

Adı geçenin "İlköğretimde Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Disiplini Sağlamada Kullanılan Yöntemler" konulu anket uygulamasını ekli listede belirtilen ilköğretim okullarında uygulaması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde gereğine müsaadelerinizi arz ederim.

Muzaffer TUNÇ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR

08.01.1999

Ramazan MANĞALOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Trabzon Merkez İlköğretim Okulları

1. İskenderpaşa
2. Dumlupınar
3. Gazipaşa
4. Kanuni
5. Osman Altıntaş
6. Yavuz Selim
7. 24 Şubat
8. Fatih
9. Neşem
10. Candan

Akçaabat Merkez ve Köy İlköğretim Okulları

1. Ağanoğlu
2. 100. Yıl
3. Yıldızlı
4. Söğütlü
5. Mersin
6. Darıca
7. Salacık
8. Pazarcık
9. Helvacı
10. Tepegören
11. Özdemirci
12. Hakkı Altıntaş